ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ.Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακὴ 15 τοῦ Γεννάρη 1906 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οἰκονόμου ἀριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 181

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΨΥΧΑΡΗΣ. *Ἀπολογία* (συνέχεια).

ΕΡΜΟΝΑΣ. *Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.—Ἀποστολικὴ Ἐπιστολή.*

Δ.Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. *Ὁ Ἄσωτος* (τέλος).

Λ. ΣΙΓΑΝΟΣ. *Θεατρικά — Ἡ Βουλιαγμένη Καμπάνα.*

Δ. Π. Τ. *Φαινόμενα καὶ Πράματα* (*Πολιτεία καὶ Βλογιά — Τὸ Φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Κουρούπη — Τὸ δικαστικὸ σκάνταλο*).

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ἀγαπητή μου Σοζόγκα.

Εἶχα βαρεθῆ τὴν Ἀθήνα καὶ πῆγα στὴν Πόλη. Ἔλεγα νὰ σοῦ γράψω ἀπὸ κεῖ. Μὰ δὲν εἶχα κέφι γιὰ γραψίματα κ' ἔτσι τσιμουδιὰ δὲν ἔβγαλα. Κ' ἔχω ν' ἀπαντήσω σὲ δυό σου γράμματα. Μὰ δὲ θὰ τ' ἀπαντήσω. Συλλογίστηκα πὼς καλήτερα θὰ μὲ δῆς ἂν ξεσκίσω λίγα κατεβατά, δῶ καὶ κεῖ, ἀπὸ τὸ τεφτεράκι ὅπου σημείωνα ταξιδεύοντας κάποιες εἰκόνες ποὺ πέρναγαν ἢ στοχασμοὺς ποὺ δουλεύανε μέσα μου – λίγα κατεβατά, καὶ νὰ σοῦ τὰ στείλω ἔτσι ποὺ εἶναι γραμένα δίχως τεχνολογία καὶ ρυθμό, ξεγύμνωτα κι ἀδούλευτα λόγια, σκόρπια καὶ διαβατάρικα. Διάβαζε λοιπόν.

3 τοῦ Χριστοῦ.— Ἀποκοιμιόμουνε σιγὰ σιγὰ νανουρισμένος ἀπὸ τὰ κύματα ποὺ περνούσαν ἀφρίζοντας καὶ ψαχουλεύοντας στοῦ καραβιοῦ τὸ πλαΐ, ἀπὸ τὸ ρυθμικὸ καρδιοχτύπι τῆς μηχανῆς ποὺ κοπανοῦσε κοπανοῦσε σὰ μάγισσας γουδί, ἀπὸ τὸν τρελλοβοριὰ ποὺ σὰν ἀγριωμένος τσοπάνης σφύριζε στὶς μπουκαπόρτες,ἀπὸ τὸ τραγούδι κάποιας ἀρβανίτικης παρέας ποὺ ξελαρυγγιζότανε στὴν πλώρη κάτω ἀπὸ τὴν κουβέρτα, ἀπὸ τοὺς χίλιους μύριους σκαμπάδες ποὺ πηγαινοέρχουνται καὶ στριφογυρίζουν καὶ τριζομανοῦν καὶ γελοκλαίνε καὶ ποὺ κάνουν ὅλοι μαζὶ τὴν παράξενη, τὴ μυστηριώδικη ζωὴ τοῦ καραβιοῦ.

Ἀποκοιμιόμουνε—καὶ μοῦ φάνηκε σὰ σύχλιος ὀνειριασμένος ἀνασασμὸς νὰ μὲ περιτριγύριζε, νὰ μοῦ χάδευε τὰ μάγουλα, νὰ μοῦ σιγομιλοῦσε στ' αὐτὶ λόγια γλυκά, γλυκότατα, μὰ ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ θυμηθῶ τόσο μὲ ξέπαιρνε ἡ μουσική τους. Κ' ὕστερα μοῦ φαίνουνταν πὼς ἔκλαιγα δάκρυα μακαριστά, δάκρυα σπάνιας ἀγάπης, μὲ τὸ κεφάλι χωμένο μὲς τὰ κορμόζεστα ἀκόμα λευκόρουχα γυναίκας ποὺ δὲν ἔβρισκα, μὲς τὰ λινὰ τὰ μαλακὰ ποὺ βαστούσαν ἀκόμα καὶ τὴ μορφὴ τὴν ἀόριστη τὴ χαριτωμένη τοῦ κορμιοῦ ποὺ τὰ εἶχε φορέσει. Κ' ἔτσι τώρα ἡ ζεστασιὰ ποὺ πέθαινε κ' οἱ δίπλες ποὺ χάνανε τὸ σάρκινό τους σιδέρωμα, ξυπνήσανε μέσα μου τὴν ἄγρια κείνη πεῖνα τῆς ἀγάπης ποὺ κάποτε χάνεται σὰ νικημένη μὰ ποὺ πάντα μέσα μας ζῆ τρυπωμένη γιὰ νὰ ξεπηδήσῃ σὰν ἀσπροδόντης πρίαπος ἕτοιμος νὰ σκίσῃ, νὰ ματώσῃ μὲς τὴν ἀγκαλιά του τὴ Νερκόρη τὴν ξεχασιάρα ποὺ θὰ ξεστρατώνουνταν πολὺ κοντὰ στὸ λημέρι του.

Ἀλλόκοτες,παιγνιδιάρικες,ἄπιστες μᾶς ξεφεύγουν οἱ φαντασίες μας. Φτάνει κάποτε τὸ διαβατάρικο γαργάλισμα τῆς ἡδονῆς γιὰ νὰ θεριεύουνται μέσα μας διονυσιακὰ ξελογιάσματα καὶ νὰ ξεχνοῦμε κάθε φίλη φιλοσοφία. Ζοντανοὶ ὅμως εἴμαστε κι ἂς παίρνουμε σβάρνα τὴν ἀνοιχτὴ ζωή. Ποιὸς λογαριάζει τὰ τραγικὰ γκρεμίσματα ὅσο δὲ σταματᾷ ἡ βακχικὴ κορυφόποθη ὁρμή :

Κι ἀλήθεια, Σοζόγκα, κάνε μου τὴ χάρη νὰ πᾶς, μόλις λάβῃς τοῦτο μου τὸ γράμμα, στὴ National Gallery—χαιρέτα μου κεῖ στὸ πλαΐ καὶ τὸ Νέλσωνα ποὺ σὰ μαῦρος Δίας συννεφοσυνάχτης κυβερνάει ἀπὸ τὴν κολώνα του τὶς λοντρέζικες καταχνιές—νὰ πᾶς καὶ νὰ κοιτάξῃς γιὰ μένα τὴν ἀγαπημένη μας, τὴν ἀσύγκριτη κείνη ζουγραφιὰ τοῦ Bronzino ποὺ εἰκονίζει τὴν Ἀφροδίτη καὶ τὸν Ἔρωτα, τὸν Καιρὸ καὶ τὴν Τρέλλα. Τὴν Τρέλλα καὶ τὸν Καιρό, σβῆσε τα, ξέχασέ τα. Μὰ θάμασε τὴ χλωμοράδινη θεὰ καὶ τὸν ἔφηβο πονηρόματο Ἔρωτα, καὶ μέθυσε ἀπὸ τὸ φιλὶ τὸ λάγνο, τὸ φιλὶ τὸ θεῖο καὶ πολυαμάρτητο ποὺ σμίγει τὰ μουσκεμένα τους χείλια. Τὸ μάτι περιμένει νὰ δῇ τὸ ὑπέρτατο τέλειωμα τῆς ἀγάπης νὰ σφιχτοδέσῃ μὲ μάνητα ὁλύμπια τὰ γυμνά τους κορμιὰ—τὰ κορμιὰ ποὺ μέσα τους πηδᾷ σπαρταρώντας τὸ αἷμα, φωτιὲς ὀργιάστρες, νικηφόροι πόθοι καὶ λίμες πλαστικές.

Καὶ τὸ ξέρω, Σοζόγκα, πὼς θὰ πᾶς γιατὶ κ' ἐσὺ τὴν ἀγαπᾷς τὴν εἰκόνα τοῦ Bronzino καὶ τὴν ἄσπρη της γητειά. Καὶ μοῦ φαίνεται τώρα σὰ νὰ σὲ βλέπω μὲ τὴ γοργή σου περπατησιὰ νὰ φτεροδιαβαίνῃς μπροσὰ στὶς παλιὲς ζουγραριὲς ποὺ τόσο συχνὰ μαζὶ τὶς κοιτάζαμε, σὰ νὰ βλέπω τὸ ἀργό σου χαμόγελο, τ' ἀνοιχτόφεγγα μάτια σου καὶ τοὺς γοφούς σου ποὺ ρυθμοκουνοῦνε σειώντας, καὶ λυγώντας, μὲ χάρη καταλανική.

4 τοῦ Χριστοῦ.—Ὄξω ἀπὸ τὴν Τένεδο. Μαύρη γυαλιστερὴ θάλασσα, σὰν ἀσημωμένη πάνω πάνω, καὶ σιγαλούσα. Κατὰ τὸ βασίλεμα κόβεται σὰ μέταλλο σπαθωτὸ πάνω στὸ ροδακινὶ τ' οὐρανοῦ. Τὸ μελανιασμένο της χρῶμα τήνε κάνει νὰ φαίνεται πιὸ ψηλὴ σὲ κείνη τὴ μεριὰ τοῦ ὁρίζοντα.

Δεξιὰ ξανοίγουνται τῆς Τροίας τὰ περιγιάλια. Τὰ βουνὰ στέκουνται πέρα γιὰ πέρα χρωματισμένα τὸ ἴδιο πλούσιο, βαθύ, ζεστὸ μενεξεδὶ ποὺ μέσα του δὲν ξεχωρίζει τὸ μάτι παρὰ μόνο τὶς χρυσοπόρφυρες κοψιὲς καμιᾶς γκρεμισμένης ἀκρογιαλιᾶς.Τῆς βροχῆς τὰ σύννεφα ποὺ μεθοδικά,μαθηματικά,σὰν ἀραδιαστὰ κοπάδια,σιάζουνται πάνω, βάφουν ἀπὸ δῶ τὸ πέλαγο μ' ἀλλόκοτες ξωτικοφώνταστες χρωματιές. Τὰ νερὰ μοιάζουνε σὰν πηγμένος, μόρικος, ἀχατοπράσινος σμάλτος κι ὅλο προσμένεις πὼς θὰ σπάσῃ σὰ γυαλὶ κάπου ἡ ἐπιφάνεια γιὰ νὰ ξεπεταχτῇ τὸ λεύτερο, τὸ φωτεινὸ θαλασσί.

Τῆς Τροίας τὰ περιγιάλια. Φυσικὸ ἔρχεται καὶ πρεπούμενο νὰ θυμηθῇ κανεὶς ὁμηρικὰ μεγαλεῖα καὶ νὰ μαυροχολήσῃ γιὰ τῆς δόξας τὴ γοργοθανατιά. Ἐγὼ πάλι συλλογιέμαι πὼς δὲ θὰ εἴμουνε ὅ,τι εἶμαι σήμερα, ἐδῶ σὲ τοῦτο τὸ καράβι μέσα καὶ τούτη τὴ στιγμή, ἂ στὰ χρόνια τὰ ἐπικὰ δὲν εἶχε τραντάξει τὸ Ἴλιο κι ὁ ξανθὸς ὁ Σκάμαντρος μὲ τὶς ἡρωϊκὲς βοὲς τῶν πολεμόχαρων Ἀχαιῶν καὶ τῶν ἀλογάδων Τρώων. Ἀπὸ τὴ ζωὴ κείνη ἔζησε καὶ ζῇ καὶ μᾶς κάνει νὰ ζοῦμε ὁ πατρικός μας Ὅμηρος. Κ' ἔτσι δὲ χάθηκαν τὰ παλληκάρια κ' ἡ Θέτη ἡ ἀργυροπόδαρη κι ὁ Γεροπρίαμος κ' οἱ βαθύζωνες ρηγοπούλες τοῦ ἀπόμακρου τοῦ ἡλιόψυχου κείνου καιροῦ, παρὰ μέσα μας ζοῦνε πάντα τὴ ζωὴ τὴν ἀδάμαστη τῆς ἀχάλαστης ποίησης. Γιατὶ πρᾶμα ποὺ ριζοβόλησε καὶ φούντωσε στὸν κόσμο καθὼς ὁ μυθικὸς πόλεμος τῆς Τροίας ξακολουθεῖ νὰ ἐνεργῇ στὸν ἀνθρώπινο πολιτισμὸ μὲ τὴν ἴδια τὴν ἀκοίμητη ἀλαθεψιὰ ποὺ κ' ἡ κλίση τῆς Γῆς πάνω στὸν ἄξονά της κανονίζει τὶς ὧρες τοῦ χρόνου, τὰ κλίματα, τὴ βλάστηση καὶ κάθε ζωντάνια.

Καὶ μοῦ φάνηκε ἀπὸ τὸ κατάστρωμα ὅπου σταχτοθόλιαζε πιὰ τὸ σούρουπο, μοῦ φάνηκε σὰν ἀπὸ μακριὰ νὰ περνούσαν ἐλυμπίσιωνε θεῶν ἀγαναχτισμένες μορφὲς καὶ σὰν κλαγγὴ ν' ἀντιλαλῇ στ' ἀμμογιάλι καὶ σὰν ἅρματα νὰ βροντοχτυποῦσαν. Καὶ μερικὰ ὀνόματα ἰωνικὰ καὶ πολυαγάπητα στὰ χείλια μου σαλεύαν —Ἀντρομάχη καὶ κυκνόλευκη Ἑλένη καὶ Κασσάντρα. Τάχα νὰ μ' ἄκουγαν;

5 τοῦ Χριστοῦ.—Τὰ χαράματα καθὼς ἀνέβηκα στὴν κουβέρτα εἶδα γύρω μου τὴν Πόλη χιονισμένη. Ἡ βασιλικὴ χώρα μισοχανόντανε μέσα στὴ χλωμάδα τῆς συννεφιᾶς ποὺ κατέβαινε δαρμένη ἀπὸ τὸ βοριά. Καὶ μέσα στὸ ἄρωτο γοργοσκόρπισμα τοῦ χιονιᾶ ξεχώριζαν τ' ἀναρίθμα σπίτια κ' οἱ μιναρέδες κ' οἱ στρογγυλόχυτοι θόλοι—κάτασπρες στέγες ζωσμένες σκιὲς μενεξεδένιες ἀπὸ κάτω—ἀσπρολόγημα σταματημένο μεγάλων πουλιῶν ποὺ θὰ εἴχανε πέσει στ' ἀκρογιάλι καὶ στοὺς λόφους ὁλόγυρα μ' ἁπλωμένες φτερούγες. Ἡ θάλασσα κατάχλωμη καὶ λεβδὴ ξεσύρουνταν πέρα ὡς κάτι βράχους μελανιασμένους ἀπὸ τὸ κρῦο.

Ἀδύνατο νὰ φανταστῶ τὴν Πόλη μὲ περισσό-

τερη ὁμορφιά. Κατάλευκη, σιγαλή, ἔμοιαζε σὰ χώρα μαγεμένη, σὰν ὄνειρο χιονόφερτο ποὺ τὸ ξεσκέπασε γιὰ μιὰν ὥρα ὁ βοριὰς μὲς ἀπὸ τὸ κρυσταλλωμένο σάβανο ποὺ τὸ εἶχε τυλίξει.

Ἄξαφνα ξεγλίστρησε ὁ ἥλιος ἀπὸ τὰ σύννεφα κ' ἔλαμψε διὰ μιᾶς ὁλόκληρη ἡ χώρα. Νόμιζες πὼς ἄσπρη φωτιὰ σιγαλόκαιγε πάνω της τόσο φεγγοβολούσαν ἁπαλὰ τὰ χιονισμένα δώματα. Στοὺς θόλους πάνω χρυσὰ κοντάρια μὲ μισοφέγγαρα στὴν ἄκρη γυαλίζανε σὰ φλόγες ὀρθωμένες ψηλά.

6 τοῦ Χριστοῦ.—Λάσπη καὶ σκυλιά. Σκυλιὰ καὶ λάσπη. Ἀπορῶ πὼς τὰ σπίτια νὰ μὴ βουλιάζουνε μέσα στὴ λάσπη, τόσο φαίνεται βαθιὰ καὶ νερουλή. Τὰ σκυλιὰ—βρωμοκίτρινα τσιμπουρόσκυλα—τουρτουρίζουνε κουλουριασμένα στὶς γωνιὲς τῶν καλντεριμιῶν. Ὁλοένα λαγοκοιμοῦνται κι ἅμα λάχει κι ἀγριέψουν μόλις ἀνοίγουν τὰ δόντια τους μὲ βαρεμένη κακοθυμιά. Στὰ φερσίματά τους μοιάζουνε σὰ γάτες. Κ' εἶναι κοπάδια κοπάδια. Καὶ μοῦ λὲν πὼς κάθε ταϊφὰς λημεριάζει σὲ ξεχωριστὸ μαχαλὰ κι ἀλλοίμονο στὸ ξωτάρικο σκυλὶ ποὺ ξεχαστῆ καὶ ξεμυτίσει σὲ ξένη γειτονιά.

Ἡ τούρκικη φιλανθρωπία καλοταΐζει τὰ διακονιάρικα αὐτὰ τεμπελόσκυλα καὶ πρέπει δίχως ἄλλο νὰ βρίσκουν οἱ Μουσουλμάνοι κάποια θρησκευτικὴ ὁμορφιὰ στὰ κυνικὰ παναθήναια καὶ τὶς οὐρλιάστρες λειτανεῖες ποὺ τσαλαβουτοῦν ἔτσι ἀνεμπόδιστα μέσα στὴ μυθική, τὴν ἀσύγκριτη λασπουριὰ τῆς Πόλης.

Ἔχω ἀκεφιὰ σήμερα. Εἶμαι κακιωμένος μὲ ὅλα, καὶ πάρα πάνω ἀπ' ὅλα μισῶ τὸν ἑαυτό μου. Τόνε μισῶ, ἄγρια. Γιατί; Τί νὰ γυρεύω; Τὸ γιατὶ αὐτὸ εἶναι αἰώνιο κι ὅσες φορὲς τὸ βρῆκα, τὸ ἔθαψα ἀκόμα πιὸ βαθιὰ μέσα μου. Ἂς μένει ἐκεῖ κάτω. Ἀξίζει ἀτίμητο θησαυρό. Ἀπὸ κεῖ βγαίνουν τὰ μεγάλα μίση κ' οἱ σαρκοφάγοι ἡρωϊσμοί.

Κατέβηκα στὸ Γαλατὰ γιὰ νὰ περάσω στὸ Βυζάντιο. Μαρμαρωμένη ἡ χώρα ἀπὸ τὸ νυχτερινὸ τὸ χιόνι. Λὲς κ' εἶχαν ἁπλώσει ἄσπρα μαλακὰ χράμια πάνω στὶς στέγες πέρα πέρα.

Κοντοστάθηκα στὴ μέση τοῦ Γεφυριοῦ νὰ κοιτάξω τὴν Πόλη. Ἀλησμόνητη, ὀνειρόλευκη, πολυζώντανη θέα. Ὦ Πόλη, θεοφύλαχτη Πόλη, παντοβασίλισσα εἶσουνε σκλάβα βαλτοκυλιέσαι! Ποὺ ξεθρονιάστηκε ἡ δόξα σου, ποὺ χαθηκε ἡ ἀγάπη σου; Καὶ πάλι τὸ σίχαμα μέσα μου. Γιατὶ δὲν τὸ ξεχνῶ πὼς εἶμαι Ρωμιός. Κι ὁ Ρωμιὸς πρέπει νὰ σιχαίνεται τὴ ζωή του στὴν Πόλη. Ἄ μοῦ κλέβανε γυναίκα χρυσαγάπητη, ἔτσι θὰ μισοῦσα τὸν ἑαυτό μου ἅμα θὰ τὴν ἔβλεπα σὲ ξένη ἀγκαλιὰ καὶ τὸ ἤξερα πὼς ἐγὼ φταίω, πὼς ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄπιστος. Καὶ πάλι τὸ κράζω—Πόλη, χώρα χαμένη, μολεμένης ὁμορφιᾶς τσαλαπατημένο κιβούρι, γεννήτρα τῶν Ὕμνων καὶ φωλιὰ τοῦ χρυσόματου ἀΐτοῦ, τῆς Παρθένας ἀγαπημένη, πουτάνα ἡρωϊκὴ ποὺ Ρωμαία γεννήθηκες, Ἑλληνίδα δοξάστηκες, Φράγκα ξετσιπώθηκες, Τούρκα μπατάλιασες—πότε πιὰ θὰ σὲ θάψουν καὶ σένα; Καὶ μὴν περιμένεις ἐμᾶς τοὺς Ρωμιούς. Οὔτε νὰ σὲ θάψουμε ἄξιοι δὲν εἴμαστε.

Μὰ πάλι μ' ἀρέσει νὰ σὲ κοιτῶ, μ' ἀρέσει τὸ βουναλιασμένο χύσιμο τῶ σπιτιῶ σου καὶ τ' ἀνατολίτικα σοκάκια σου, τὰ παζάρια τὰ πολυάνθρωπα καὶ λαμπερόχρωμα, ἡ φιλοσοφικὴ ἀναμελιά, ἡ ἀπέραντη λέρα σου. Κι ἀπ' τὸ γεφύρι ποὺ στέκουμαι πάνω ἀπὸ τὴ θαλασσένια ζωὴ τοῦ λιμανιοῦ καὶ τ' ἀλαφροπέρασμα τῶν καραβιῶν, τὸ μάτι μου πηγαινοέρχεται σαστισμένο ἀπὸ μιναρὲ σὲ παλάτι, ἀπὸ τζαμὶ σὲ κλησιὰ τρουλλωτή. Καὶ γύρω παντοῦθε φουσκαλιάζουν οἱ μεγαλόπρεποι θόλοι κυρτώνοντας τὴ βυζαντινή τους σοβαράδα καὶ μυστικοσύνη πάνω ἀπὸ τῆς χώρας τὸ μερμηγκιασμένο σπιτομάζεμα.

Καὶ γιὰ τέτοια πολιτεία τέτοια βέβαια χρειάζεται ἀρχιτεχτονική. Ὁ ἑλληνικὸς ναὸς εἶναι πιὸ τέλεια ἰδανικός, παρθενοσώματος, μὰ εἶναι ποίημα μαρμαρένιο ποὺ θέλει Ἀκρόπολη γιὰ βάθρο καὶ θεοὺς Ὀλύμπιους γιὰ ψυχή. Ξεχωρίζεται ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν πολιτῶνε σὰν πιὸ ψηλή, πιὸ αἰθεροδούλευτη συνείδηση. Ὁ παράβολος πάλι γοθικὸς ρυθμὸς κάνει τὴ φανταστικὴ ὁμορφιὰ τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Oxford καὶ τῆς Chartres, μὰ εἶναι ἀκατάδεχτος, μὰ πλακώνει καὶ καταρρονεῖ καὶ ψηλοθωρεῖ τὴ ζωὴ ποὺ φυτρώνει στὴ σκιὰ τῶν καμπαναριῶν του. Μισεῖ τὴ γῆ κι οὐρανὸ λαχταρᾷ κι ἀποτραβιέται ἀπὸ τὸν κόσμο. Δὲν ξεχνῶ τὶς Ἰταλικὲς ἐκκλησιές—τῆς Ρώμης καὶ τῆς Φλωρεντίας τὰ τιτανόψυχα θάματα—μὰ κάτι θεατρικό, κάτι πολύτεχνο ποὺ καταντᾷ παράτεχνο, τὸ συναίστημα πὼς μόνο γιὰ τὰ μάτια χτιστήκανε (θυμοῦμαι τὸ Campanile τοῦ Giotto), μὲ κάνει νὰ μὴ συνεπαίρνουμαι θωρώντας τὴ μαγέφτρα μὰ κάπως μάταιη, προσωπικὴ κάποτε, τέχνη τους. Κι ὁ ναὸς δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀτομικός, πρέπει νὰ μοιάζῃ τὸ στέριωμά του μὲ τὴν αἰώνια ἀρχιτεχτονικὴ τοῦ βουνοῦ. Θυμοῦμαι καὶ τῶν Ἰντιῶν τὰ σαρακηνὰ παλάτια καὶ τοὺς μαρμαρένιους θόλους καὶ τοὺς κόκκινους μιναρέδες ποὺ ματορηγώνουν τὸν ἀτσαλόγλαυκο τὸν οὐρανό, μὰ κι ἀπὸ κεῖ κάτι μ' ἀποσκουντᾷ. Νοιώθω πὼς τὰ χτίσανε ρηγάδες ξιππασμένοι καὶ δεσποτικοὶ γιὰ νὰ σφαντάζουνε ἀσιατικόπρεπα ἢ γιὰ νὰ φυλακίσουνε τὴ χάρη καμιᾶς σουλτάνας παινεμένης καὶ κρινοθώρητης.

Παντοῦ καὶ πάντα κάτι μ' ἀντίσκοψε, ἀντιφωνία κάποια κρυφὴ κ' ἐλάχιστη, μὰ πεισματάρα κι οὐσιαστική, μ' ἔκαμε νὰ μὴ χαρῶ κατάβαθα τὴν ὡριοσύνη τῶν ζακουσμένων καὶ κοσμολάτρευτων ναῶνε. Μὰ δῶ ἀρυθμία δὲ βρίσκω. Ὁ θόλος σοβαρεμένος ποὺ πυργώνεται ἀνεβαίνοντας ρηγόπρεπα πάνω στὸ χαμηλότερο πλῆθος τῶν τριγύρω μισότρουλλων καὶ κουβουκλιῶν, ὁ θόλος εἶναι τὸ θρόνιασμα καὶ τὸ συνουράνιασμα τοῦ θρησκευτικοῦ μεγαλείου, ὅμως καὶ πάντα στέκει σκέπη τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀστικῆς παράδοσης καὶ τοῦ καισαροδύνκμου σπαθιοῦ. Ζῇ μὲ τὴ χώρα καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὸ λαὸ κι ὅμως δοξάζεται μὲ τὸν αὐτοκράτορα—Κωσταντίνο, Βουργαροφάγο γιὰ Κομνηνό—κι ὁλόκληρος ἀντιλαλεῖ ἅμα λειτουργᾷ μὲς τὴ δόξα του λευκόντυτος ὁ Πατριάρχης.

Ὁ Πατριάρχης—τὸ λαθεμα πάλι. Γιατὶ ξαφνικὰ μοῦ ἀνεβαίνει σὰν ζκοκκίνισμα στὰ μαγουλα ἡ τρομαχτικὴ συνείδηση πὼς ἡ θρησκεία καὶ τὸ μοναστήρι ἀφανισαν τὴ φυλή μας, πὼς ὁ παππας καὶ τὸ Βαγγέλιο ἀπόριζαν τὴ δόξα μας, πὼς ἡ παθιασμένη θεοφοβία ξεχαρβάλωσε τὴν ἱστορία μας καὶ σκλάβωσε τὴ γενιά μας. Γιατὶ ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Ἁγιας Ἑλένης τότε ποὺ νίκησαν πιὰ οἱ σκλάβοι τοῦ χριστιανισμοῦ τὴ Ρώμη τὴ δυνατὴ καὶ τὴν ἀριστοκρατικὴ Ἀθήνα, τὸ σαράκι τὸ ἐκκλησιαστικὸ μαράζωσε, κουφάλεψε, καταχώνεψε τὴ Ρωμιοσύνη καὶ τὴν ἄφησε ἄψυχη σάρκα μπροστὰ στὴν ἀγριοσύνη τοῦ ἀγαρηνοῦ. Θεολογικοὶ πόλεμοι, βυζαντινισμοὶ τυφλωτικοὶ καὶ ζαγρεμένοι, μαλώματα μὲ τὴ Ρώμη, ἀναρίθμητοι ἐρημίτες, μοναστήρια κακόηθα, στυλίτες κι ἀσκηταριὰ—ὁλοένα χάνουνταν ἀπὸ κεῖ τὸ αἷμα τοῦ ἔθνους καὶ κατάντησε νὰ μὴν ἔχῃ πιὰ πολίτες μηδὲ πολεμιστάδες μὰ μόνο ράσσα καὶ χαρέμια καὶ πηγαδόστομους ἀρχοντάδες καὶ δασκαλάκια στενοκέφαλα.

Ἡ ἐκκλησία χαντάκωσε καὶ ξεστράτωσε τὸ Βυζάντιο καὶ τόσο τὸ ἀχάμνισε ποὺ στὰ χρόνια τὰ πολύπικρα οὔτε θρησκευτικὸ κὰν πόλεμο δὲν κατόρθωσε ποτέ της νὰ σηκώσῃ γιὰ νὰ σταματήσῃ στὰ βυζαντινὰ σύνορα τὸ ἀκούραστο γιουρούσι τῆς Τουρκιᾶς καὶ τῆς βαρβαροσύνης τοῦ βοριᾶ Ξένους πλέ-

---

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΑΣΩΤΟΣ*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

«Σ' ἤβρα, ψυχή, στὸ πλάι μου
καὶ καιμισμένοι ὁμάδι
ὄνειρο ὀξὺς εἴδαμε
μαγευτικό...»

ΕΡΜΟΝΑΣ

Ἡ ἴδια σκηνή. Ἀπομεσήμερο. Ἡ ΕΛΠΙΔΑ κάθεται σκεφτικιὰ σὲ πολτρόνα. Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ περπατάει πάνου κάτου βιαστικὰ καὶ ταραγμένα.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ὁ μπερμπάτης!.. Ὁ παραλυμένος!.. Ρεζίλι μᾶς ἔκανε, ρεζίλι!..

Η ΕΛΠΙΔΑ. Μὴν κάνεις ἔτσι, Ἀποστόλη μου... Ὑπομονή!.. Μὴν κάνεις ἔτσι!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Νὰ μὴν κάνω ἔτσι; . Καὶ χειρότερα νὰ κάνω... Νὰ τινάξω τὰ μυαλά μου στὸν ἀέρα... Δὲν ἔχω πιὰ μοῦτρα νὰ βγῶ στὸν κόσμο!.. Ὁ παλιάθρωπος, τί μᾶς ἔκανε!.. Τί μᾶς ἔκανε! (*Σὲ λίγο*). Ποὖναι ἡ Ρήνα;

Η ΕΛΠΙΔΑ. Στὴν κάμαρά μου. Καὶ κλαίει, κλαίει σὰ μωρὸ παιδί.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἡ ντροχιά!.. Καὶ πῶς νὰ μὴν κλαίει...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Ἀπὸ χτὲς τὸ βραδι βρύση τὰ μάτια της...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Κι ὁ πατέρας;

Η ΕΛΠΙΔΑ. Κλεισμένος στὸ γραφεῖο του ἀπὸ τὸ πρωῒ καὶ κανένα δὲ θέλει νὰ ἰδεῖ... Λίγο ζουμὶ τοῦ πήγαμε τὸ μεσημέρι μὰ δὲν τὄπιε.. Μᾶς τόλεγε ὁ Ἀντώνης ποὺ τοῦ πῆγε πολιώρα τὸν καφέ...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ὁ δυστυχισμένος ὁ πατέρας!.. Αὐτὸ πιὰ εἶναι κι ἂν εἶναι ποὺ θὰν τονὲ φέρει στὸν τάφο... Καὶ νὰν τὸ συλλογιστεῖς πὼς εἴτανε νὰ γίνει ἀπόψε ὁ γάμος... Καὶ νὰν τὸ ξέρει ὅλος ὁ κόσμος... Ἄχ, ὁ ἀλιτήριος τί μᾶς ἔκανε! (*Κάθεται κουρασμένα σὲ μιὰ καρέκλα*). Τί μᾶς ἔκανε!..

Η ΕΛΠΙΔΑ (*σηκώνεται καὶ πάει σιμά του*). Ποῦ ξέρεις πάλι!

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (*σιγανὰ καὶ λυπημένα*). Τί νὰ ξέρω;.. Τί θὲς νὰ ξέρω ἄλλο ἀπὸ κεῖνο ποὺ βλέπω!.. Ἔπρεπε νὰν τὸ νιώσω ἀπὸ μέρες, ἀπὸ κεῖνα τὰ μασσημένα τὰ λόγια του..

Η ΕΛΠΙΔΑ. Νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐγὼ ποτὲ δὲν τὸ περίμενα...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Μὰ ἐγὼ τὸ περίμενα... Τὸ φοβοῦμουνα... Γιατὶ τὸν ξέρω. Κι ἄλλοτε μᾶς πρόσπεσε κ' ἔδειξε πὼς μετάνιωσε, μὰ γιὰ νὰ μᾶς ξεγελάσει καὶ νὰ κανει χειρότερα... Τὸ ἴδιο καὶ τώρα... Νἀλλαξει ὁ Γιάννης; Νὰ γίνει ἄθρωπος;... Ἄ γίνεται πρόβατο τὸ λιοντάρι!.. Ὁ ἄτιμος!.. Ὁ ἄτιμος!..

Η ΕΛΠΙΔΑ (*γλυκά*). Ὄχι ἄτιμος! Κάθε ἄλλο παρὰ ἄτιμος.. Ἄκου ποὺ σοῦ λέω...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (*τὴν κοιτάζει ξαφνιασμένα*). Δὲ θἄσαι καλὰ ἢ ἐγὼ θὰν τἄχω χαμένα!

Η ΕΛΠΙΔΑ (*τὸ ἴδιο*). Κάτι ξέρω...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (*σηκώνεται πάνου, θυμωμένα*). Τί ξέρεις, βρὲ χριστιανή; Τί μπορεῖ νὰ ξέρεις ποὺ νὰ σβήνει τὴν ἀτιμία του; Ἂν ἤξερες τίποτα θὰ μοῦ τόλεγες, θὰν τόλεγες τοῦ πατέρα...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Ἂν μποροῦσα νὰ σ' τὸ πῶ θἄ σ' τόλεγα...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (*μὲ παράπονο*). Ἂν μποροῦ-

*) Κοίταξε φύλλα 176, 177, 178, 179 καὶ 180.

ρωναν οἱ θρησκοκρατημένοι Πολίτες γιὰ νὰ διαφεντέψουν τὴν κληρονομιὰ ποὺ δὲν εἴταν αὐτοὶ ἄξιοι νὰ κυβερνήσουν. Καὶ γι' αὐτὸ παρὰ πάνω ἀπ' ὅλα—σὰν πατῶ ρωμαίϊκο χῶμα—μισῶ τὶς θρησκεῖες—τὶς θρησκευτικὲς—ὄχι τὶς ὀλύμπιες θρησκεῖες ποὺ βγαίναν ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ γλεντούσαν κι ὁμόρφαιναν κι ἀντρειεύανε,καὶ ξέρανε νὰ πεθάνουνε στὴν ὥρα τους.

Μὴ μὲ συνεριστῆς, Σοζόγκα, μὴ χάσῃς τὴν ὑπομονή σου ἂν ἀπὸ τὸ γεφύρι τοῦ Γαλατᾶ ξεφωνίζω σὰ Χρυσόστομος ἐθνικός. Ξέρεις τὰ μίση μου ἀπὸ χρόνια παλιὰ καὶ μοῦ φαίνεται σὰ νὰ σὲ βλέπω τώρα νὰ μετρᾷς στὰ δάχτυλά σου καὶ τ' ἄλλα δυὸ τὰ σπουδαῖα: τὰ κοιμητήρια—κεῖνες τὶς σφηγκοφωλιὲς τῆς ψεύτικης τέχνης—καὶ τὴ μουσική. Μὰ γιὰ τὴν τέχνη αὐτὴ τὴν ἄμορφη κι ἀνίδεη, ὦ θυμωνιάρα Μουσηγέτρα,δὲ θὰ σὲ πειράξω τώρα. Σὰν ἀρκετὰ ἔχεις ἀκούσει ἀπὸ μένα κάθε φορὰ ποὺ μ' ἔσερνες μὲ τὸ στανιὸ σὲ κανένα μεγαλοδύναμο κοντσέρτο ἢ κι ὄπερα βαγνερική, καὶ μόνο κεῖνο τὸ στερεότυπο θὰ σοῦ ξανακοπανίσω: πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ πρωτόπλασμα ζυμωμένα τὰ μυαλά σας γιὰ νὰ σᾶς συγκινοῦνε τέτοιες παλαιοντολογικὲς ἁρμονίες.

Ἔπειτα δὲν εἶμαι καὶ βέβαιος ἀ συφωνῶ μ' αὐτὰ ποὺ ἔγραψα παρὰ πάνω. Ἴσως μάλιστα νὰ ἔχω κι ὅλως διόλου διαφορετικὲς ἰδέες. Μ' ἀρέσει ν' ἀλλάζω. Βρίσκω πὼς τῆς τέχνης οἱ ἀντιλογίες εἶναι ἡ ψηλότερη μορφὴ τῆς λεύτερης Κριτικῆς. Ἡ ἀντινομία φανερώνει τῆς ὁμορφιᾶς τὴ ζωή.

Μὲ μιλώντας καὶ παραμιλώντας κοντεύω πιὰ νὰ ξυλιάσω πάνω στὸ γεφύρι μου. Τὰ μάγουλά μου κοκκινοπάγωσαν· τὰ νοιώθω σὰ μαρμαρένια. Μήπως νὰ ἔγινα, μαθές,ἄγαλμα,μαρμαρωμένος βασιλιάς;Μὰ κάποιος μὲ σκουντᾷ μ' ἕνα κοφίνι. Ξυπνῶ. Τὸ κρῦο μοῦ περονιάζει τὰ κόκκαλα καὶ τραβῶ μὲ βήματα βιαστικὰ.Φτάνω στὴν Ἁγιὰ Σοφιὰ—καὶ δὲν μπαίνω. Τριγυρίζω ἀπ' ὄξω περπατώντας μέσα στὸ χιόνι τὸ μαλακό, ζουλώντας το καὶ βουλιάζοντας μὲ κάποια παράξενη, ξεχασιάρα ἡδονή—θυμὸ ἴσως—μέσα στὴν κρυσταλλένια τὴν ἀσπράδα. Δὲν μπαίνω. Νὰ φοβόμουνε τὴν ὀργὴ ποὺ ἔβραζε μέσα μου ἢ μήπως δὲν ἤθελα νὰ χαλάσω τὴν εἰκόνα τῆς μεγαλοσύνης τῆς Ἁγιὰ Σοφιᾶς ποὺ χρυσόφεγγε στὸ μνημονικό μου μὲ ρήγισσες καὶ βασιλιάδες καὶ μαλαματένιους δεσπότες καὶ θάματα μεσοχρονιάτικα κι ἁλαλαγμοὺς καὶ λιτανεῖες καὶ θριάμπους καισαρικοὺς καὶ Πανάγιες ῥοδοκαλούσες ; Δὲν ξέρω, μὰ δὲν μπαίνω. Καὶ κατσουφιασμένος, ἀφανισμένος ἀπὸ ἀβάσταχτη καρδιοφάγα λύπη, ξαναγύρισα πίσω στὸ Γαλατὰ μέσα στὸ χιόνι τὸ βραδινὸ ποὺ ἔπεφτε χλωμόφτερο καὶ λουλούδιαζε σὰ χνούδι ἀνεμόσπαρτο στὰ βρωμερά τὰ θαμποφώτιστα σοκάκια τῆς Πόλης.

Κουράστηκα, Σοζόγκα, νὰ γράφω. Στὸ ἐρχόμενο γράμμα μου θὰ μάθῃς γιατὶ δὲ σοῦ ἔστειλα κόκκινα πασουμάκια ἀπὸ τὸ τσαρσὶ τῆς Πόλης. Ἂν ὅμως ἀπόστασες διαβάζοντας τὰ ταξίδια μου σοῦ δίνω τὸ δικαίωμα νὰ μὲ βασανίσῃς περιγράφοντάς μου τὸ δικό σου ταξίδι στὴν Ὁλλάντα ὅπου μοῦ ἔγραφες πὼς ἴσως θὰ πᾷς γιὰ τὰ Χριστούγεννα. Φίλησέ μου τὸ Spinoza καὶ τὸ Rembrandt—σὰν τοὺς ἀπαντήσῃς πουθενά.

Πάντα μ' ἀγάπη,

ΕΡΜΟΝΑΣ

Ἀθήνα 20 τοῦ Χριστοῦ 1905.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Ἡ Βουλιαγμένη Καμπάνα.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλάσμα μέτριο, οὔτε κτῆνος οὔτε θεός· λίγο κτήνος καὶ λίγο θεός. Ἡ ζωὴ κυλάει μονότονη, ταπεινή, ἄδοξη. Ἔρχεται ὥρα ποὺ δημιουργεῖ κάτι· στὴν ἀρχὴ τὸ νομίζει μεγάλο, τὸ θαυμάζει, καμαρώνει γι' αὐτό. Εἶναι ἡ ἀκμὴ τῆς μετριότης! Ὁ πολὺς κόσμος θωρῶντας τὸ ἔργο του, ποὺ βαρὺ καὶ λαμπερὸ φαντάζει, ξιπάζεται, πολὺ δὲν τὸ νιώθει, καὶ σοφώτερο, λαμπρότερο τὸ νομίζει. Ὁ πλάστης του ὅμως, ποῦ μεγάλος φαίνεται στοὺς γύρω του, εἶναι πιὸ ψηλ' ἀπ' τοὺς ἄλλους κι ἀρχίζει νὰ βλέπῃ. Μέσα του ἕνας ἀγώνας ἀρχίζει· ὁ πόθος πρὸς τὰ μεγάλα, θαμποχαράζει στὴν ψυχή του. Λίγο λίγο ὁ πόθος αὐτὸς θεριέβει, γιγαντώνεται, παλέβει μπροστά του σὰν πλάσμα ζωντανό. Εἶναι ἡ Ραουτεντελαΐν. Ἀπ' τὴν ταπεινὴ ζωὴ τῆς κοιλάδας — τῆς ἀνθρώπινης μετριότης — τὸν ξετραβάει ψηλὰ στὰ βουνά, καὶ τοῦ ἀνοίγει τὰ μάτια σ' ὅλα τοὐρανοῦ τὰ πλάτη. Ὁ κοινὸς ὄχλος τὸν χάνει ἀπὸ κοντά του, δὲ μπορεῖ πιὰ νὰ φτάσῃ στὰ ὕψη ποῦ ἡ ἀγαπημένη του τὸν ἔφερε. Ἔρχεται ἡ θρησκεία γιὰ νὰ τὸν ξαναφέρῃ στοὺς κόλπους τῆς φαμελιᾶς του, στὰ χρέη κάθε ἀνθρώπου, τοῦ θυμίζει τὴν ὑποχρέωση πρὸς τὴ ζωή. Ἀνίκανη ὅμως κ' ἡ θρησκεία νὰ γυρίσῃ ἕνα πνέμα ἀπὸ τὸ δρόμο ποῦ ὁ πόθος τοῦ Μεγάλου τὸ ἔσπρωξε. Καὶ τοῦ λέει: Θυμήσου τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία ποῦ θὰ ξυπνήσῃ πάλι μιὰ μέρα μέσα σου. Ὁ ταπεινὸς ὄχλος ἔρχεται καταπάνω του νὰ τὸν ρίξῃ συντρίβοντας τὸ εἴδωλό του, τὴν ἰδέα του. Κι ὁ ὄχλος γυρίζει πίσω νικημένος, ταπεινωμένος. Τίποτα δὲ θέλει ν' ἀκούσῃ πιὰ ποῦ νὰ τοῦ θυμίζει τὰ περασμένα. Σύψυχα ριγμένος στὴν ἀγκαλιὰ τῆς πολυαγαπημένης του ἀκολουθεῖ τοὺς λιόχαρους δρόμους τῆς ψυχῆς ποῦ κείνη τοῦ δείχνει. Τέτοιος ὁ Ἐρρῖκος τῆς Β. Καμπάνας. Ἕνας ἀκάματος δουλευτὴς τοῦ ἰδανικοῦ. Ὁ ἄνθρωπος πάντ' ἄνθρωπος. Ὁ Hauptmann τόνε θέλει ἀδύνατο, μικρὸ κι ἀνίκανο νὰ φτάσῃ στὰ ὕψη ποῦ ἡ ψυχή του ξανοίγει. Κάποια ρωνὴ μέσα του σιγολαλεῖ. Τὸν συνεπαίρνει ἄξαφνα μιὰ ἀδυναμία, ἡ ἀνθρώπινη χυδαιότητα ξυπνάει, κι ὁ πόθος του γιὰ μιὰ στιγμὴ σβύνει. Ἡ Β. Καμπάνα ξαναχτυπάει. Κι ὁ Ἐρρῖκος ποῦ φεύγοντας ἀπ' τὸ κτῆνος ἄρχιζε νὰ γίνεται καὶ λίγο θεὸς γυρίζει πίσω, ἀφίνοντας τὴν Ἰδέα, γιὰ νὰ τρέξῃ στὴν ἀνάγκη τῆς χυδαίας ζωῆς. Κι ὅταν τὴ δύναμη τοῦ παλιοῦ πόθου θέλει νὰ ξαναβρῇ, τὴ βρίσκει μόνο γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὸ στερνὸ ποτῆρι τοῦ θανάτου.

*

Ὁ Hauptmann ἔγραψε ἕνα ἔργο μεγαλοφάνταστο. Πῆρε τὸν αἰώνιο ἄνθρωπο, ζωντάνεψε τὴν τραγωδία ποῦ οἱ πόθοι καὶ τὰ ἰδανικὰ πλέκουν μέσ' τὴν ψυχή του κ' ἔπλασε τὸ δρᾶμα. Μιὰ γιγαντια πάλη τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἐσωτερικό. Τίποτ' ἄλλο. Αὐτὸ φανταστεῖτε κ' ἔχετε τὸ συβολισμὸ τοῦ ἔργου. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ὑπερνοέλωμα, οὔτε ἀκατανόητα, θολὰ ἢ σκοτεινὰ πράματα σ' ὅποιον δὲ ζητάει ν' ἀνακαλύψῃ σύμβολα ἐκεῖ ποῦ ὁ ποιητὴς εἶν' ἁπλὸς ἁπλότατος. Εἶν' ἀλήθεια ὅτι ἀνάμεσα στὰ ὡραῖα λόγια τοῦ ἔργου κρύβουνται ἰδέες τοῦ ποιητῆ ποῦ οὔτε εὔκολο οὔτε δυνατὸ εἶναι νὰ τὶς ξεδιαλύσῃ κανείς. Τὶς περσότερες ὅμως φορές,καθὼς σωστὰ κάπου γράφηκε,κι ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ζητάει νὰ γίνῃ σκοτεινὸς χωρὶς καὶ πραματικὰ νὰ εἶναι.Γιὰ τοῦτο καὶ τὸ ἔργο του γεμᾶτο ἰψενικὲς θεωρίες καὶ τεχνοτροπίες τῶν μεγάλων κλασικῶν της πατρίδας του. Καθὼς καὶ τὰ πλάσματά του. Ἡ Ραουντεντελαΐν ποὺ εἶναι κάτι ἀπ' τὴν Hilda τοῦ «Solness τοῦ οἰκοδομητὴ» τοῦ Ibsen, καὶ κάτι ἀπ' τὸ Μεφιστοφελῆ τοῦ Φάουστ. Ὁ Hauptmann ὅμως, σ' ὅλα του τὰ ἔργα καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμα τὰ σοσιλικαστικὰ ἢ ρελεαστικά, εἶν' ἐπιδρασμένος ἀπὸ τὴν τέχνη τοῦ Ibsen.

(*Ἡ συνέχεια στὴν ἔχτη σελίδα*).

σες!.. Μυστικὰ στὸν ἄντρα σου :

Η ΕΛΠΙΔΑ. Ὅταν εἶναι μυστικὰ τοῦ ἀδερφοῦ του...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ποιανοῦ ἀδερφοῦ μου ; Δὲ θέλω νὰν τὸν ξέρω γι' ἀδερφό .. Καὶ νἄναι μὲ τὸ μέρος του κ' ἡ γυναίκα μου... Χτὲς βράδι πούγραψε τοῦ πατέρα πὼς δὲ θὰ γίνει ὁ γάμος γιατὶ κάπιος σπουδαῖος λόγος εἶναι στὴ μέση ποὺ τὸν ἀμποδίζει...

Η ΕΛΠΙΔΑ Κ' ἔτσι θἄναι...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (*σιγανὰ μὰ θυμωμένα*). Νὰ σοῦ πῶ, Ἐλπίδα, δὲ φέρνεσαι καθόλου καλά, ἐξὸν πιὰ κι ἂν κοροϊδεύεις μαζί μου... Δὲ σ' ἤξερα τόσο σκληρόκαρδη...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Νὰ σὲ κοροϊδέψω : Μὰ θαρρεῖς κ' ἡ δική μου ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι καταφαρμακωμένη ;

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τότε πῶς τοῦ ῥήχνεις δίκιο ;

Η ΕΛΠΙΔΑ. Δίκιο δὲν τοῦ ῥήχνω... Λέω μοναχὰ πὼς δὲν εἶναι κι ἄτιμος... (*Κάνει νὰ βγεῖ ὄξω*).

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Θύμωσες καὶ φεύγεις ; Ποῦ πᾶς ;

Η ΕΛΠΙΔΑ (*γελαστά*). Νὰ θυμώσω;.. Ἔρχεται ἡ Ρήνα .. Δὲ βλέπεις ;

Η ΡΗΝΑ (*μπαίνει ἀπὸ τὴ δεξιὰ πόρτα, ντυμένη γιὰ ὄξω. Πέφτει στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Ἐλπίδας κλαίγοντας*). Ἐλπίδα μου, ἀδερφή μου... Τ' εἴταν αὐτὸ πάλι ; Δὲ μᾶς σώνανε τόσα καὶ τόσα βάσανα ;

Η ΕΛΠΙΔΑ. Ρήνα μου, ὑπομονή ! Ξέρω κ' ἐγώ; Μπορεῖ νὰ καλυτερέψουνε, νὰ διορθωθοῦν τὰ πράματα!..

Η ΡΗΝΑ. Νὰ καλυτερέψουνε; Μὴ μοῦ τὸ λές!.. Πάει πιά, τέλιωσε...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τρομερό ! τρομερό !

Η ΡΗΝΑ. Μόνο τρομερό, Ἀποστόλη μου ;

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Δὲν τὸ χωράει ὁ νοῦς μου !

Η ΡΗΝΑ. Ἐγὼ δὲν ἔχω νοῦ οὔτε νὰν τὸ συλλογιστῶ καλὰ καλά !

Η ΕΛΠΙΔΑ. Ἔλα, Ρήνα μου, σύχασε... Βγάλε τὸ καπέλλο σου... Ποῦ θὰ πᾶς ;

Η ΡΗΝΑ. Ὄχι, ἀφῆστε με ! Θὰ πάρω τὰ μάτια μου καὶ θὰ φύγω... Ὅπου μὲ βγάλει ἡ ἄκρη. Στοῦ ἀδερφοῦ μου δὲν μπορῶ νὰ πάω πιά... Δῶ μέσα δὲν μπορῶ νὰ μείνω... Στὸν κόσμο μὲ τί μοῦτρα νὰ παρουσιαστῶ;.. Ντροπιασμένη καὶ καταφρονεμένη ἀπ' ὅλους τί τὴ θέλω τὴ ζωή ;

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Κάθισε, φτωχή ! Δὲ θὰ φύγεις ἀπὸ δῶ. Σπίτι σου εἶσαι καὶ σπίτι σου θὰ μείνεις.

Η ΕΛΠΙΔΑ. Ναί, Ρηνούλα μου, θὰ μείνεις ἐδῶ... Μαζί μας.

Η ΡΗΝΑ. Νὰ μείνω δῶ ; Μαζί σας ; Γιὰ συλλογιστεῖτε το λίγο... Ποιὰ θέση θἄχω γὼ δῶ μέσα, ἐξὸν ἂ μείνω δούλα σας.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἀδερφή μας θὰ μείνεις... Γιὰ μιὰν ἄτυχη, μιὰ δυστυχισμένη μας ἀδερφή... Ἐμεῖς θὰ σὲ παντρέψουμε... Ὡς ἀδερφή μας θὰ σὲ παντρέψουμε... Ὁ πατέρας δὲ θὰ σ' ἀφίσει νὰ φύγεις ἀπὸ δῶ.

Η ΡΗΝΑ Θὰ μὲ παντρέψετε ; Μὲ ποιόνε;.. Μὲ τὸ Γιάννη;.. Ἀλλοίμονο, ὁ Γιάννης δὲ μὲ θέλει καὶ φεύγει...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Δὲ φεύγει γιατὶ δὲ σ' ἀγαπάει...

Η ΡΗΝΑ. Φεύγει ὅμως κι ἂ μ' ἀγαποῦσε δὲ θἄφευγε...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Φτωχὴ γυναίκα ! Τί σοῦτανε γραφτό σου, νἀγαπήσεις ἕναν παλιάθρωπο!..

Η ΡΗΝΑ. Κ' ἐπίστεψα ἡ ἔρμη μὲ τὴν ἀγάπη μου, μὲ τὴν ἀφοσίωσή μου, μὲ τὴ θυσία μου νὰν τονὲ φέρω στὸν ἴσιο δρόμο.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τὸ ἴδιο κ' ἐμεῖς. Τὸν ἀγαπήσαμε, θυσιαστήκαμε γιὰ δαῦτον, τοῦ συχωρέσαμε ὅλη τὴν καταστροφὴ ποὺ σώριασε δῶ μέσα... Καὶ νά τον, ἴδιος καὶ χειρότερος.

Η ΡΗΝΑ. Νὰ φύγω!.. Ἀφῆστε με νὰ φύγω!.. Πνίγουμαι !

Η ΕΛΠΙΔΑ. Κάθισε, Ρήνα μου, κάθισε... (*Της βρέζει το μαξιλάρι*). Γιὰ χατίρι μου...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (*μπαίνοντας ἀπὸ τὴν τζαμόπορτα σὰν ἀλαφιασμένος*). Ἀλήθεια λοιπὸν ὅσα μοῦγραψες; Ἀλήθεια; Νὰν τὸ πιστέψω;

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἀλήθεια.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Μὰ κατακτῶν ἀπίστευτα! (*Στὴ Ρήνα*) Σὲ συλλυποῦμαι!... (*Τρίβοντας τὸ ζεμπίλι του βραχιόνι*). Πάνω θέλει καὶ γιὰ μπόλι!... Νταούλι τὸ χέρι μου... Μπολιαστήκατε λάγου σας;

Η ΕΛΠΙΔΑ (*σὰ μοναχὴ της*). Γιὰ τὸ Θεό, ὥρα πού 'ναι διαλεξέ...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Βράζει ὄξω ἡ βλογιά... Μήπως ἔχουμε κι ἀστυνομία... Ἀλήθεια, ξεχάσα... Ὁ Γιαννης λοιπόν... Κρῖμα! Κρῖμα! Πάει, χέλασε τὸ παιδί... Μοῦ τἄπε προχτὲς κι ὁ ἀνιψιός μου...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Σᾶς φώναξα γιὰ τὸν παπέρα... Δὲν ξέρω πῶς θἄν τονὲ συχάσουμε...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Τὸ πῆρε τόσο κατάκαρδα!...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Αὐτὰ διορθώνονται... Μὴ σᾶς νιάζει... Μήπως σᾶς βρίσκεται λίγη βαζελίνη νὰ βάλω στὸ μπόλι μου;... Μὲ πέθανε ἡ φαγούρα... (*Στὴ Ρήνα*) Μὴν κακοκαρδίζεις... Δὲ θέλει μιά, μὴ θέλεις δέκα... Χαθήκανε οἱ γαλιποί, βλέπεις...

Η ΡΗΝΑ (*στὴν Ἐλπίδα αὐτή*). Πέρ' τον καὶ στὸ γάμο σου...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (*στὸ βάσανο*). Δὲν πρόκειται γι' αὐτό...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Γιὰ τὸ μπόλι μου; Μὰ δὲν μπορεῖς νὰ φαντασθεῖς τί κακὸ μοῦ κάνει... Νὰ σκεφτεῖ ὅμως πάλι κανείς καὶ τὴ βολειά... (*Σκάει*) Σὰν τὸ Φιλοχτήτη κανείς!

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (*χαμηλόφωνα*). Μὰ ὁ Ἰησοῦς ξυράτανε...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Θαρρῶ κι ὁ Φιλοχτήτης. Πές τες καὶ στὴ φαγούρα μας ἀκόμα νὰ μὴν ξεκινοῦσε τοὺς προγόνους μας!... Τί ἔχουμε "Ἕλληνα, τί ἔχουμε!...

Η ΕΛΠΙΔΑ (*στὴ Ρήνα*). Δόστου καὶ σύ, κόρη μου, μιὰ βοήθεια...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Κοντεύει νὰ τελειώσει;

Η ΕΛΠΙΔΑ. Στὸ γραφεῖο του.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Τότε, νὰ πάω νὰν τοῦ βρίσκεται καὶ λίγη βαζελίνη...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Νὰ μὴν πάτε.. Δὲ θέλει νὰ ἰδεῖ κανένανε...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Χωρὶς νὰν τὸν ἰδῶ, πῶς θὰ μπορέσω νὰ τοῦ βάλω τὴ βαζελίνη...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Μὰ πάλι τὸ χέρι μου... Περάστανε κ' ἐμένα πολλὰ διαλεχτὰ νὰ μπολιαστοῦν!...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἀφῆστε... Θὰ σκεπτοῦμε...

Η ΡΗΝΑ. Νὰ τοὺς! Ἔρχεται...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Φρόνιμα! Ὄχι κλάψατα καὶ σωγὴν τὸν ἀπελπίσουμε περσότερο!

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*μπαίνει ἀκουμπώντας ἀπὸ πάνω τοῦ Ἀντώνη. Κανεὶς δὲ μιλάει. Βαθεῖα αὐτὰ αὐτὰ καὶ κάθεται στὴν πολυθρόνα, στὴ μέση τοῦ τραπεζιοῦ. Ἡ Ἐλπίδα καὶ ἡ Ρήνα τάβγαλε καὶ σὲ ξεβρακώνει*). Καὶ νὰν τὸ πιστέψω ὁ ἴδιος ποὺ τὰ ἔκανε; Ἔ, ἔ, ἔ,

ΧΡΕΩΣΕΙΣ

Εἰς ἔξοδα διαχειρίσεως	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	388,248.96	
	(Ὑποκαταστημάτων »	327,618.18	715,867.14
» » ἐγκαταστάσ.ἰδίως ἀπόσβεσις ὁλικοῦ τραπεζ.γραμματ.	»		62,301.96
» καταστήματα Τραπέζης, ἀπόσβεσις ἐκ τῆς ἀξίας αὐτῶν	»		21,907.16
» ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς, τὰ ἀποσβεν-	(Κεντρ. Καταστήμ. »	73,980.40	
νύμενα	(Ὑποκαταστημάτων »	245,210.40	319,190.80
» ἀμοιβὰς τοῦ προσωπικοῦ τῶν Ὑποκαταστημάτων	»		53,211.38
» π.ομηθείας καταθέσεων ἄνευ τόκου.	(Κεντρ. Κατάστήμ. »	72,681.10	
	(Ὑποκαταστημάτων »	8,912.80	81,593.90
» τόκους καταθέσεων ἐπὶ τόκῳ	(Κεντρ. Καταστήμ. »	1,577,310.68	
	(Ὑποκαταστημάτων »	26,895.49	1,604,206.17
» » καὶ λαχνοὺς λαχειοφόρου δανείου 3 0]0 εἰς χρυσὸν	»		1,129,278.—
» λαχνοὺς λαχειοφόρου δανείου 2 1]2 0]0 εἰς τραπ.γραμματ.	»		402,910.—
» τόκους ταμιευτηρίου	(Κεντρ. Καταστήμ. »	68,418.30	
	(Ὑποκαταστημάτων »	26,264.43	94,682.73
» ἐξωτερικοὺς λογαριασμοὺς { ἀπόσβεσις συναλ]κῆς διαφορᾶς πληρωμῶν ἰδίως λαχειοφόρου δανείου Βας ἐξαμηνίας 1905	»		300,000.—
» λ]σμὸν ἐξαγορᾶς συμμ. Κυβερνήσ.	(εἰς κέρδη ἐκ τραπεζιτ. (γραμμ. τ' ἀποσβεννύμ. »		71,680.—
» » » προνομίου Πρ.Τρ.Ἠπειροθ.τ' ἀποσβεννύμ.	»		80,000.—
» προμήθειαν τροπῆς λαχειοφόρου δανείου, τ' ἀποσβεννύμενα	»		50,000.—
» διαφόρους λογ]σμούς,τ' ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. »	80,383.60	
	(Ὑποκαταστημάτ. »	966.20	81,349.80
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ	(Διατιθέμενα διὰ τὴν παροῦσαν ἐξαμηνίαν »	1,927,346.65	
	(Ἀφιέμενα διὰ τὴν ἐπομένην	» 37,989.60	1,965,336.25
	Δρ.		7,033,515.29

ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Ἀπὸ προεξοφλήματα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	342,076.65	
	(Ὑποκαταστημάτων »	446,130.50	788,206.5
» δμοια χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματ.	(Κεντρ. Καταστήμ. »	42,259.80	
	(Ὑποκαταστημάτων »	358,674.37	400,934.1
» τόκους χορηγήσεων δι' ἀνοικτῶν λο-	(Κεντρ. Καταστήμ. »	84,500.80	
γαριασμῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ	(Ὑποκαταστημάτων »	74,450.41	158,951.2
» τόκους χορηγήσεων δι' ἀνοικτῶν λο-	(Κεντρ. Καταστήμ. »	133,742.05	
γαριασμῶν ἐπ' ἐνεχύρῳ	(Ὑποκαταστημάτων »	28,442.15	162,184.2
» τόκους δανείων ἐπ' ἐνεχύρῳ χρημα-	(Κεντρ. Καταστήμ. »	158,790.25	
τογράφων	(Ὑποκαταστημάτων »	14,221.25	173,011.5
» τόκους δανείων ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»		33,295.6
» » ἁπλῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανείων.	(Κεντρ. Καταστήμ. »	322,795.15	
	(Ὑποκαταστημάτων »	462,082.18	784,877.3
» » χρεολυτικῶν ἐπὶ ὑποθ.δανείων	(Κεντρ. Καταστήμ. »	400,000.—	
	(Ὑποκαταστημάτων »	318,019.63	718,019.6
» » δανείων πρὸς δήμους, λιμένας	(Κεντρ. Καταστήμ. »	503,717.20	
κλπ. νομικὰ πρόσωπα	(Ὑποκαταστημάτων »	808,597.32	1,312,314.5
» » δμολογιῶν Ἐθνικῶν δανείων	»		1,050,091.2
» » δανείου πρὸς τὴν Ἑλλ.Κυβέρ.ἐπ' ἀναγκ.κυκλοφορίᾳ	»		340,740.7
» » » πρὸς τὴν Ἑλλ.Κυβέρ.διδράχμων καὶ μονοδρ.	»		53,895.8
» » καὶ ὠφελείας ἐξωτερικῶν λογαριασμῶν	»		459,441.3
» ὠφελείας ἐκ προσόδων κτημάτων	(Κεντρ. Καταστήμ. »	4,233.55	
Τραπέζης	(Ὑποκαταστημάτων »	44,320.12	48,553.6
» μέρισμα μετοχῶν ἐγχωρίων ἑταιρειῶν	»		133,924.8
» φύλακτρα χρηματογράφων	»		14,638.8
» ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς (τὰς εἰσπρα-	(Κεντρ. Καταστήμ. »	40,815.90	
χθείσας ἐκ τῶν ἀποσβεσθεισῶν)	(Ὑποκαταστημάτων »	21,195.11	62,011.0
» διάφορα κέρδη	(Κεντρ. Καταστήμ. »	214,687.42	
	(Ὑποκαταστημάτων »	76,976.01	291,663.4
» κέρδη καὶ ζημίας τὸ ἐκ τῆς παρελ.ἐξαμηνίας περισσεῦσαν	»		46,759.3
	Δρ.		7,033,515.2

Διανομὴ τῶν καθαρῶν κερδῶν Β'. ἐξαμηνίας 1905 ἐπὶ δραχμῶν 1,927,346.65 ὡς ἀνωτέρω.

Εἰς τακτικὸν μέρισμα πρὸς 3 1)2 ταὶς ο)ο ἐπὶ κεφαλαίου δραχμῶν 20,000,000	Δραχ. 700,000.—	
» πρόσθετον	» 1,165,979.35	Ὁμοῦ Δραχ. 1,865,979.3
» ἀμοιβὴν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κεντρικοῦ Καταστήματος 5 ταὶς ο)ο κατὰ τὸ ἄρθρον 42 τοῦ Καταστατικοῦ		» 61,367.8
		Δραχ. 1,927,346.6
Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου μερίσματος τῶν	Δραχ. 1,865,979.35	
Ἐκπίπτονται (α') διὰ φόρον Δημοσίου 3 ταὶς ο)ο	Δραχ. 55,979.35	
(β') διὰ χαρτόσημον ἐπὶ τοῦ μερίσματος 20,000 μετοχῶν	» 10,000.—	» 65,979.35
Μέρισμα καθαρόν, ἤτοι ἐλεύθερον φόρου καὶ χαρτοσήμου, πρὸς Δρ. 90.— ἐφ' ἑκάστης μετοχῆς		Δραχ. 1,800,000.

Τὸ Μέρισμα πληρώνεται

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι, ἐν Ἀγρινίῳ, Αἰγίῳ, Ἄλμυρῷ, Ἀμφίσσῃ, Ἄρτῃ, Ἀταλάντῃ, Βόλῳ, Γυθείῳ, Δημητσάνῃ, Ζακύνθῳ, Θήβαις, Θήρᾳ, Ἰθάκῃ, Καλαβρύτοις, Καλάμαις, Καρδίτσῃ, Κεφαλληνίᾳ, Κερκύρᾳ, Κορίνθῳ, Κυθήροις, Κυπαρισσίᾳ, Λαμίᾳ, Λαρίσσῃ, Λεβαδείᾳ, Λευκάδι, Μεγαλοπόλει, Μεσσήνῃ, Μεσολογγίῳ, Ναυπάκτῳ, Ναυπλίῳ, Παξοῖς, Πάτραις, Πειραιεῖ, Πόρῳ, Πύλῳ, Πύργῳ, Σπάρτῃ, Σύρᾳ, Τριπόλει, Τρικκάλοις, Χαλκίδι, παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης ἀπὸ τῆς 15)28 προσεχοῦς Ἰανουαρίου.

» *Βερολίνῳ*, παρὰ τῇ *Nationalbank fur Deutschland*
» *Βιέννῃ*, παρὰ τῇ *Wiener Bank-Verein*
» *Κωνσταντινουπόλει*, παρὰ τῷ Κυρίῳ *Λεωνίδᾳ Ζαρίφῃ*
» *Ἀλεξανδρείᾳ*, παρὰ τῇ *Τραπέζῃ Ἀνατολῆς*
» *Καΐρῳ*, » » » »
» *Σμύρνῃ*, » » » »
» *Θεσσαλονίκῃ*, » » » »
» *Κρήτῃ*, παρὰ τοῖς *Καταστήμασι τῆς Τραπέζης Κρήτης*

Ἀπὸ τῆς 6]19 προσεχοῦς Φεβρουαρίου.

Εἶναι δὲ ἀπηλλαγμένον τὸ μέρισμα τοῦ φόρου καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ χαρτοσήμου, ὡς προκαταβληθέντος ὑπὸ τῆς Τραπέζης εἰς τὸ Δημόσιον.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1905

Ὁ Διοικητὴς
Σ. ΣΤΡΕΪΤ

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

Ὁ ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*αργὰ καὶ ἀφοῦ*). Μπολιάστηκα κ' ἐγὼ... Καὶ τὸ παλάκι τῆς δούλας μας, μεσάνυχτα πῶς...

Ὁ ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Καλέ. Σώπα τώρα !

Ὁ ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*ἀναπαράγοντας τὸ πεφάλι του*). Γιὰ δὲ μιλᾶτε ; Τί πάθατε καὶ βρυάθήκατε ὅλοι... Σὲ γάμο βρεθήκατε γιὰ σὲ λείψανο ;

Η ΕΛΠΙΔΑ (*χωβεβροτάς τον τοὺς νώμους*). Πατέρα, γλυκιέ μου πατέρα !

Η ΡΗΝΑ (*τὸ ἴδιο*). Πατέρα μου...

Ὁ ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ἐλπίδα μου... παιδί μου !... Καὶ σύ, Ρήνα μου, χλιοβασανισμένο μου παιδί...

Η ΡΗΝΑ (*κλαίγοντας*). Πατέρα μου...

Ὁ ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ὁ Θεὸς μᾶς δοκιμάζει πάλι... Δοξασμένο τ' ὄνομα τοῦ...

Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Γιουνή, παπέρα !

Ὁ ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ἀποστόλη μου, τόσα χρόνια τώρα τί ἄλλο κακὸ κ' ἐγὼ κ' ἐσύ παρὰ ὑπομονή ; Ὡς πότε ὅμως ;

Ὁ ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Ἐγὼ φταίω, ξαδέρφε...

Ὁ ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*ἀπότομα*). Μὰ τί φρονεῖς ἐσύ ! (*Ὁ Ἀποστόλης κάνει νόημα τοῦ δάσκαλου νὰ τραβηχθεῖ*). Τί νὰ φρονεῖ κανένας ποὺ ἡ ἄγρια ἡ ἄλλοθεια παράσιασε τὸ-

---

γκανη μπροστὰ μας... Πάει ! στερνὸ τὸ χτύπημα, τὸ καταχεφάλι... Η ΜΑΡΙΩ (*μπαίνει κρατώντας λαμπάδες μεγάλες γάμου καὶ στεφάνια*). Τέρτειλε τώρα ὁ ἔμπορας καὶ ἡ βρύση, ταξικώνει τὰ φέρω ! (*Ὅλοι, ἐξὸν ὁ γερο-Σεβαστὸς καὶ ἡ Μαριώ, ἀμποδιάονται*).

Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τετράποδο, τί ἔκανες !

Η ΕΛΠΙΔΑ. Φύγε γλήγορα, πάρε τὸ ἄλογο καὶ πήγαινε...

Ὁ ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Κουτή ! Ἀφοῦ σὲ βρίσκει ἐκεῖ τὸ ὀφείλει.

Ὁ ΦΩΣΤΗΡΑΣ. Καημένη Φιλιά, πού σοῦ χρειάζουνται !

Η ΜΑΡΙΩ. Νὰ χαθεῖς, σαλιάρη !

Ὁ ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*ποὺ ἔχει δεῖ ἤδη τὴ σκηνή*). Τί κάνει ; Φέρ' τα ! (*Ὁ Ἀντώνης τοῦ γάνε, ἀνοίγοντας τὰ δῶ, τὰ φέρνει. Ἡ Μαριὼ φεύγει*). Ἀκούμπησ' τα δῶ, παιδί μου, στὸ τραπέζι... (*μπροστὰ μου... (Ἀνοίγει τὸ κουτὶ καὶ βγάζει τὰ στεφάνια*). Τὰ στεφάνια !... Τοῦ παιδιοῦ μου τὰ στεφάνια !... Ὄχι, ὄχι στεφάνια γάμου, μιὰ στεφάνια ἀρετῆς... Μ' αὐτὰ θὰ στεφανώσω τὸ νικητὴ τῆς Κακιᾶς, τὸν ἥρωα... Καὶ τώρα ;... Τί λαμπάδες νὰ μοῦ τὶς ἀνάψετε στὸ λείψανό μου καὶ τὰ βάλετε στὸ χῶμα !...

Τὸ κοινό, καθὼς εἴταν φυσικό, δὲν ἐνθουσιάστηκε ἀπ' το ἔργο. Σ' ὁλόκληρη τὴν παράσταση ἔβηχε, στριφογύριζε, ἀνυπομονοῦσε, μ' ἕνα λόγο βαρυόνταν. Καθόλου δὲ θέλω νὰ τ' ἀδικήσω καθὼς ἀρκετοὶ πολύσοφοι κριτικοί, ἀφοῦ κι ὁ ἴδιος ἐδῶ καὶ τρεῖς μῆνες ἔγραφα στὸ «Νουμᾶ» ὅτι ἡ Β. Καμπάνα εἶν' ἀκατάλληλη γιὰ σκηνὴ καὶ μάλιστα ρωμαϊϊκη. Οὔτε σὲ κείνους ἀκόμα ποῦ ἔτυχε νὰ καλοδιαβάσουν τὸ ἔργο, ἡ παράστασή της πολυάρεσε. Οἱ μεγάλοι διάλογοι μὲ τὶς ζωηρὰ χρωματισμένες μὰ καὶ λίγο σκοτεινὲς λέξες βαργεστίζουν πάντα σὰν τὶς ἀκούει κανείς, καὶ τὸ σπουδαιότερο χάνουν τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν ποίηση.

Ἀπὸ τοὺς ἠθοποιοὺς μὲ χαρὰ ξεχωρίζω τὸν κ. Μουστάκα ποὺ λεύτερα μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς ἔπαιξε τέλεια. Ἀπαγγελία θαμαστὴ καὶ δυσκολόβρετη στὸ θέατρό μας. Ἡ Κα Φύρστ, μάγισσα πολὺ καλὴ καὶ πρὸ πάντων στὴ τελευταία πράξη. Ἡ δ. Κοτοπούλη, ὁμολογία γενικὴ πῶς καλήτερα δὲν μποροῦσε νὰ παίξῃ. Θαμαστὴ στὴ μιμική της, ἀπόδειξε πῶς βαθειὰ ἔνιωσε τί ρόλο ἔπαιζε καὶ πῶς τὰ συναιστήματα τοῦ Ἐρρίκου ἔπρεπε νἄταν καὶ δικά της. Ὁ κ: Φύρστ ἀταίριαστος σὲ τέτοιο ρόλο. Τελεία παραξήγηση τοῦ προσώπου ποῦ ἔπαιζε. Ἡ ἀπαγγελία του περσότερο νέβριαζε παρὰ ψχαριστοῦσε. Δὲ φτάνει κανεὶς νὰ εἶναι μόνο καλὸς ἠθοποιός· πρέπει νὰ ξέρει καὶ τί μπορεῖ νὰ παίξῃ.

Τὸ θέατρο ἀσφυχτικὰ γεμάτο ἀπόδειξε καὶ τοῦτο: Ὅτι μὲ λίγη ρεκλάμα καὶ μὲ κάπως διαλεχτὰ ἔργα τὸ Βασιλικὸ καὶ χρήματα θὰ κερδίσῃ καὶ κοινὸ θὰ μορφώσῃ ἱκανὸ νὰ καταλαβαίνει ὅ,τι τοῦ παρουσιάζει.

Λ. ΣΙΓΑΝΟΣ

Στὸ ἄρθρο «Νοσοκομεῖα καὶ Χριστιανισμὸς» τοῦ περασμένου φύλλου παράπεσε μιὰ φράση· ἀντίς: «ἀφοῦ ὄντας σὲ ἴση μοῖρα συμπονοῦνε κ' οἱ λεύτεροι» χρειάζεται: ἀφοῦ ὄντας σὲ ἴση μοῖρα συμπονοῦνε οἱ σύνδουλοι, ποιὸς ὁ λόγος νὰ μὴ συμπονοῦνε κ' οἱ συνελεύτεροι; Κι ἀφοῦ συμπονοῦνε κ' οἱ λεύτεροι κτλ.» Καὶ παραπάνου, ἐκεῖ ποῦ λέει: «ὀψώνεται ἀπ' τὶς πρόληψες», χρειάζεται: «ὀψώνεται πάνου ἀπ' τὶς πρόληψες».

—Τὰ συχαρίκια μας στὸ Βατιλικὸ θέατρο γιὰ τὴ μετάφραση τῆς «Βουλιαγμένης Καμπάνας».

— Ἡ ἀριστοτεχνικὴ αὐτὴ μετάφραση τιμάει ἀληθινὰ τὸ Βασιλικὸ— ἢ σωστώτερα τὸν κ. Οἰκονόμου—ποὺ τὴ δέχτηκε, τιμάει καὶ τὶς ἐφημερίδες μας ποὺ δὲν τὴ βρίσανε, μὰ τὴ θαμάσανε καὶ γράψανε τόσα καλὰ γιὰ δαύτη.

— Ὅσο γιὰ τὸ μεταφραστή, τὸν Κώστα Χατζόπουλο, δὲν μποροῦσε παρὰ ἔτσι καλλιτεχνικὰ καὶ καλοσυνείδητα νὰ δουλέψει, σὰν τεχνίτης διαλεχτὸς καὶ σὰν ἀφοσιωμένος ἐργάτης τῆς Ἰδέας ποὺ εἶναι.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Φίλε Νουμᾶ,

Μεγάλες κουβέντες μᾶς ἔβγαλε στὴ μέση ὁ φίλος σου καὶ φίλος μας Κος Ι. Σ. στὸ σημερινό του ἄρθρο «Νοσοκομεῖα καὶ Χριστιανισμός». Φοβοῦμαι πὼς δὲν περισσεύει τοῦ «Νουμᾶ» τόπος ἀρκετὸς γιὰ νὰ ξεδιαλύσουμε καὶ νὰ ξηγηθοῦνε διάπλατα τέτοια ζητήματα καὶ γι' ἀφτὸ φτάνει, θαρρῶ, ν' ἀπαντήσω μὲ λίγα λόγια στὰ πιὸ σπουδαῖα ρωτήματα τοῦ Κου Ι. Σ., τοῦ φίλου σου καὶ φίλου μας.

Τὸ μεγάλο κοινωνικό—ἢ κάλλια οἰκονομικό—φαινόμενο ποὺ ἀναποδογύρισε τὸ σύστημα τῆς Ρωμαϊκῆς Πολιτείας στάθηκε ἡ νίκη τῶ σκλάβω. Στὰ χρόνια τῆς Δημοκρατίας—στὴ Ρώμη καὶ στὴν Ἑλλάδα—οἱ σκλάβοι δουλεύανε γιὰ νὰ καλοζωοῦν οἱ τάξες τῶν πολεμιστάδων καὶ τῶν ἀρχόντων. Ἄρχισε ὅμως μὲ τὸν καιρὸ νὰ δυναμώνῃ καὶ νὰ πλουτίζῃ τῶ σκλάβων ἡ τάξη κ' ἐπειδὴ ξυπνᾷ τὸν ἄνθρωπο ἡ δουλειὰ πολλοί τους γινήκαν ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀφεντάδες τους. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς σκλάβους βγαίναν καλοὶ δασκάλοι, μεγάλοι τεχνίτες, τραπεζίτες ξυπνοί. Τάφεντικά των τοὺς ἀπελευτέρωναν κι ὁ περίφημος Τριμαλκίωνας γιὰ μέρα μιὰ βασίλεψε ἀντίμαχος τοῦ Νέρωνα.

Ὁ Χριστιανισμὸς ποὺ μέσα στοὺς σκλάβους γεννήθηκε καὶ μ' αὐτοὺς νίκησε, φανέρωσε τὴν ἀνατροπὴ τῆς παλιᾶς ἀριστοκρατίας ποὺ τὴν εἶχε πιὰ ζωχεριάσει τὸ σόι τῆς σκλαβιᾶς. Κ' ἐπειδὴ τῶ σκλάβων εἴτανε θρησκεία γι' αὐτὸ τὴν εἶπα θρησκεία δουλική. Ὅμως εἴτανε καὶ θρησκεία λευτεριᾶς γιατί μ' αὐτήνα λευτερώθηκαν οἱ σκλάβοι. Μὰ τί θὰ πῇ λευτεριά; θὰ πῇ πὼς κάποια τάξη κοινωνικὴ γυρεύει καὶ παίρνει τὸ δικαίωμα νὰ *μπορῇ* κι αὐτὴ νὰ γίνεται ἀρχόντισσα καὶ δυνατή. Ἀπόλυτη λευτεριὰ θέλει νὰ πῇ πὼς οἱ δυνατοὶ—ὅποιοι κι ἂν εἶναι—βρίσκουν τὴν κοινωνία τους ἀνοιχτὴ γιὰ νὰ τήνε σκλαβώνουν. Παντοῦ καὶ πάντα ὡς τόσο κεῖνοι ποὺ ἔχουνε—γιὰ εἴχανε—τὴ δύναμη, προσπάθησαν νὰ τήνε βαστάξουνε στὴν οἰκογένεια τους, στὴν τάξη τους τὴν ξεχωριστή, κι ἀπὸ αὐτοῦ ξερυτρώνουν καινούριες ἀριστοκρατίες. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀκολούθησε φυσικὰ κι αὐτὸς τὶς διάφορες πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς χρωματιὲς τῆς τάξης ποὺ τὸν ἀνύψωσε, στοὺς πιὸ ψηλοὺς σηκώθηκε θρόνους, μὰ κατὰ βάθος ἔμεινε πάντα ἡ θρησκεία τῶν ταπεινῶν καὶ τῆς φτωχολογιᾶς, δηλαδὴ θρησκεία τῶ σκλάβω καθὼς εἴταν ἀρχικά. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι συμπονιάρης. Πρῶτα πρῶτα ἀπὸ γενικὰ κοινωνικὰ ψυχόμητο. Ὁ σκλάβος ποὺ βλέπει τὸν ἀφέντη του νὰ δέρνῃ ἄλλο σκλάβο, τόνε συμπονᾷ γιατὶ κι αὐτὸς θὰ δαρθῇ μιὰ μέρα καὶ λογαριάζει νὰ συμπονεθῇ παρόμοια. Μὰ στὴ βάση αὐτὴ ἀπάνω ὁ Χριστιανισμὸς ἔφερε καὶ θεμέλιωσε τὶς ἰδέες τῆς ἀθάνατης ψυχῆς καὶ τῆς ἄλλης ζωῆς. Εἶναι τοῦ σκλάβου κατασκεύασμα ἡ ψυχή. Βασανισμένος ἐδῶ κάτω γυρεύει παρηγοριὰ σὲ κόσμο ἀντίποινο πιστεύοντας πὼς ἐκεῖ θὰ τιμωρηθοῦνε οἱ τύραννοί του κι αὐτὸς θὰ βασιλέψῃ. Γι' αὐτὸ χρειάστηκε νὰ φανταστῇ τὴν ψυχὴ ἀθάνατη κι ἀσώματη. Κι ἂς μὴ μοῦ πῇ ὁ Κος Ι. Σ. πὼς κ' οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι ξέρανε τὴν ψυχή. Στὴ μεταφυσικὴ καὶ στὴ θεολογία τὰ λόγια τίποτε δὲ σημαίνουνε—σημαίνει τὸ χρῶμα ποὺ τοὺς δίνουν κ' ἡ ἀντίληψη ποὺ ἔχουνε κεῖνοι ποὺ τὰ προσκυνοῦν.

Βιάστηκε, θαρρῶ, νὰ πῇ ὁ φίλος σου καὶ φίλος μας πὼς ἐγὼ βιάστηκα. Κι ἂν ξαναδιάβαζε τὸ ἄρθρο μου θὰ ἔβλεπε ἴσως πὼς δὲν κατηγόρησα τόσο τὰ νοσοκομεῖα—ποὺ χρειάζουνται μὰ ποὺ δὲν πρέπει νὰ γίνουνται ὑπερτροφικὰ—ὅσο τὴ χριστιανικὴ φιλανθρωπία ποὺ ἐννοεῖ καὶ καλὰ νὰ σώσῃ δυστυχισμένους ποὺ τοὺς χαρέθηκε ἡ ζωή. Καὶ πάλι ἂν ὁ φίλος σου καὶ φίλος μας Κος Ι. Σ. εἶχε καλοδιαβάσει — δὲ λέω διαβάσει — τὸ Νίτσε δὲ θὰ μὲ ρωτοῦσε γιατὶ θέλω νὰ γίνουν πέτρες οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ θεραπευτοῦνε. Θὰ ἤξερε πὼς κάποια μίση βγαίνουν ἀπὸ μεγάλες ἀγάπες. Θὰ ἤξερε κιόλας πὼς δὲν εἶναι δίκιο νὰ λέῃ τὸ Νίτσε κλέρτη κ' Ἡρόστρατο. Μπορεῖ νὰ μὴν τοῦ καλοέρχουνται οἱ ἄγριες ἰδέες του. Μὰ δὲν μπορεῖ, νομίζω, νὰ τοῦ ἀρνηθῇ τὴν εἰλικρίνεια τοῦ ποιητῆ.

Ἀθήνα 8 τοῦ Γενάρη 1906.

ΕΡΜΟΝΑΣ

— Ἡ «Ἀκρόπολη» σκανταλίστηκε μὲ τὴ βασιλόπητα ποὺ κόπηκε στοῦ Ἀβάζου τὸ σπίτι καὶ μᾶς πείραξε πάλι .. μ' Ἀγγλέζικες λίξες. Μεγάλη ἀδυναμία δείχνει σ' αὐτὴ τὴ μονέδα ἡ «Ἀκρόπολη» καὶ τῆς κάνει τὰ γλυκὰ μάτια σὰ μιά, νὰ ποῦμε, πλιὰ ἐρωμένη της.

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ἤρθες νὰ κάνεις τὸ γάμο σου;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Θάρθῶ νὰ κάνω τὸ γάμο μου... Θάρθῶ τιμημένος κι ἄξιος γιός σου...Θάρθῶ, Ρήνα μου, τιμημένος ἄντρας σου!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τ' εἶν' αὐτά; Δὲν τὰ καταλαβαίνω...

Η ΡΗΝΑ. Ἀλλοίμονο, οὔτ' ἐγώ!

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (*ξυέται*). Τἀναθεματισμένο!... Ἴδια μιλοῦσε, θαρρῶ, καὶ ἡ Πυθία...

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*γελαστά*). Μαλλιαρά!... Συβολικά!

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (*θυμωμένα*). Ἡ Πυθία μιλοῦσε μαλλιαρά; Τί λές, ἀνόητε;

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*δειλά*). Ὄχι, θεῖε!... Ὁ Γιάννης...

Η ΕΛΠΙΔΑ (*στενοχωρημένα*). Μὰ δὲ σωπαίνετε;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ὁ Φωστήρας ἔχει δίκιο...Κ' ἐγὼ ἀρχίζω νὰ μὴ σὲ καταλαβαίνω μ' αὐτὰ σου τὰ «θάρθῶ» καὶ «θὰ κάνω»...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (*ἤσυχα*). Θὰ μὲ καταλάβετε.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἀντώνη, πήγαινε μέσα...Δὲ θὰ ὠφεληθεῖς καθόλου ἀπὸ τὶς τέτιες σκηνές.

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ὄχι, Ἀποστόλη. Νὰ μείνει καὶ θὰ ὠφεληθεῖ...Θὰ ὠφεληθεῖ πολύ, παραπολύ! Οἱ τέτιες σκηνὲς εἶναι παιδαγωγικώτατες.

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*κοροδεφτικά*). Ὁ Γιάννης ἔχει δίκιο. Ἔτσι ἔκαναν κ' οἱ Σπαρτιάτες.... Δείχνανε στὰ παιδιά τους μεθησμένους τοὺς Εἵλωτες...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ἂν ὕπαρχαν τότε λογιώτατοι, οἱ Σπαρτιάτες δὲ θἄχαν ἀνάγκη νὰ δείχνουνε στὰ παιδιά τους τοὺς Εἵλωτες· θὰν τοὺς δείχναν τοὺς λογιώτατους ἀμέθηστους κ' ἔτσι θὰν τἀναθρέφανε τελειώτερα τὰ παιδιά τους.

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ. Καλέ, τί μοῦ λές!

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Θαρρῶ κι ὁ ἀνιψιός μου ἔχει δίκιο τούτη τὴ φορά.

Η ΕΛΠΙΔΑ. Τούτη τὴ φορὰ μοναχά;

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*ἐνθουσιασμένος*). Μίλα καὶ λόγου σου, κυρά μου!.. Ψέματα;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*τοῦ Ἀντώνη*). Κάθισε, παιδί μου! Μὴν τοὺς ἀκοῦς!

(*Ἀνοίγει ἡ τζαμόπορτα καὶ μπαίνει μὲ ὁρμὴ ὁ Κωστῆς*).

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*σιγανὰ τῆς Ἐλπίδας*). Περίφημα!...Τώρα θἄρχινήσει νὰ παίρνει τὰ παιδαγωγικά του μαθήματα ὁ Ἀντώνης!

Η ΡΗΝΑ (*τρομαγμένα*). Ὁ ἀδερφός μου!

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Νὰ μὲ συμπαθᾶτε ποὺ μπαίνω ἔτσι ἀπότομα, τί ἡ ψυχή μου εἶναι σὲ τέτια χάλια ποὺ ξεχνάω τὸ καλὸ τὸ φέρσιμο... Μπά! Δῶ 'σαι, κὺρ Γιάννη;...Περίφημα τὰ κατάφερες, μὲ μοναδικὴ μαστοριά!.. (*Βγάζοντας ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ σουρτούκου του ἕνα γράμμα*). Αὐτὸ τὸ γράμμα σου τὄλαβα σήμερα τὸ πρωΐ...Τὸ διάβασα, τὸ ξαναδιάβασα, μὰ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ πῶ καὶ πὼς τὄνιωσα...Κ' ἤρθα δῶ νὰ μοῦ τὸ ξηγήσεις...Ἕνα μονάχα μπόρεσα νὰ καταλάβω, πὼς εἶσαι ἄτιμος ἄθρωπος καὶ μὲ τοὺς ἄτιμους μιὰ γλώσσα ταιριάζει, τούτη δῶ! (*Σηκώνει τὸ χέρι του νὰν τονὲ χτυπήσει*).

Η ΡΗΝΑ (*πιάνοντάς του τὸ χέρι*). Ἀδερφέ μου!.. Τί θὲς νὰ κάνεις;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*τρέμοντας*). Μή!...Μή!..

Η ΕΛΠΙΔΑ (*θυμωμένα*). Μά, κύριε!..(*Ὁ Ἀποστόλης, ὁ Δάσκαλος κι ὁ Φωστήρας δὲ σαλεύουν ἀπὸ τὴ θέση τους*).

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (*ἤσυχα*). Μὴ βιάζεσαι, Κωστῆ. Ἔχεις καιρὸ νὰ μεταχειριστεῖς καὶ τὴ γλώσσα ποὺ λὲς πὼς μοῦ ταιριάζει...

Ο ΚΩΣΤΗΣ (*σπρώχνοντας τὴ Ρήνα*). Ὁρίστε μας! Κοροϊδεύει κιόλας ὁ ἄρχοντας. Δίκιο ἔχεις· τί μπορεῖ νά σου πεῖ κανείς; Μᾶς κρατᾶς δεμένους, βλέπεις, καὶ μᾶς κάνεις ὅ,τι θέλεις. Γειά σου, παληκαρᾶ. Ἔτσι φέρνουνται οἱ ὅμοιοί σου. Ξεπλανεύουν τὰ φτωχοκόριτσα. Τἀτιμάζουν. Καὶ δρόμο ὕστερα. Μιὰ κ'

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ
ΚΑΙ
ΠΡΑΜΑΤΑ

ΕΝΑΣ

βλογιασμένος στὸν Περαία σηκώθηκε μοναχός του, σὰν τὸν παραλυτικὸ τοῦ Βαγγέλιου, καὶ πῆγε στὴν Ἀσυνομία ζητώντας νὰν τὸν συνοδέψουνε στὸ νοσοκομεῖο τῶ Βλογιασμένωνε. Οἱ ἀστυνομικοὶ καθὼς τὸν ἀντίκρυσαν τρόμαξαν κι ὅπου φύγει φύγει. Ἔτσι ὁ βλογιασμένος ἀναγκάστηκε νὰ πάει μοναχός του στὸν Κάνθαρο καὶ νὰ ζητήσει ὄχι νὰ γιατρευτεῖ ἀλλὰ νὰ σώσει καὶ τοὺς ἄλλους ποὺ θὰν τοὺς φόρτωνε τὴν ἀρρώστεια του, ἀφοῦ ἡ Ἀστυνομία τὸν ἄφισε λεύτερο νὰ γυρίζει στοὺς δρόμους καὶ νὰ σκορπάει τριγύρω του τὴ Βλογιά.

Ἀπὸ τὸ μικρὸ αὐτὸ ἐπεισόδιο καταλαβαίνετε ποιὰ σημασία ἔχουν ὅσα γράφουν κάθε μέρα οἱ φημερίδες μας γιὰ τὰ «δρακόντεια μέτρα τὰ ὁποῖα λαμβάνει ἡ Κυβέρνησις πρὸς περιστολὴν τῆς ἐπαράτου νόσου». Τὰ μέτρ' αὐτὰ τὰ καμαρώνουμε κάθε μέρα, ἀφοῦ οἱ ἴδιες οἱ φημερίδες μᾶς πληροφοροῦνε πὼς οὔτε τὸ μπόλι εἶναι καθαρό, οὔτε τὸ μπόλιασμα γίνεται κανονικά, οὔτε πήραν ἀκόμα στὰ σοβαρὰ τὸ πρᾶμα οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ποὺ ἔχουν καθῆκο καὶ ποὺ πλερώνουνται γιὰ νὰ φροντίζουν γι' αὐτὴ τὴ δουλιά.

Τὰ μέτρα λοιπὸν ποὺ «λαμβάνει» ἡ Κυβέρνηση εἶναι μέτρα Πλατωνικά, ποὺ λέτε, καὶ ξαπλώνουν τὸ κακὸ ἀντὶ νὰν τὸ λιγοστέψουν καὶ νὰν τὸν πνίξουν. Γι' αὐτὸ δὲν ξέρουμε ἂ δὲν εἴτανε σωστὸ νὰ περνᾶμε στὸ βδομαδιάτικο φονοπάζαρό μας ὅσους πεθαίνουν κι ὅσους λαβώνουνται ἀπὸ τὴ Βλογιά, ἀφοῦ τοὺς τέτιους σκοτωμοὺς καὶ λαβωμοὺς τοὺς κάνει ἡ περίφημη Πολιτεία μὲ τὰ περιφημότατα ὄργανά της.

Ο ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

καὶ φίλος μας κ. Τηλέμαχος Μιταυτσῆς μᾶς φόρτωσε ἀπὸ τὴν περασμένη Τρίτη στὴ ράχη μας, σὰ νὰ μὴ μᾶς ἔφτανε ἡ Βλογιά, ἡ Βουλὴ καὶ τὰ τόσ' ἄλλα μας κακά, κ' ἕναν καινούριο φιλόσοφο ποὺ ἀνακάλυψε — λέει ὁ κ. Μιταυτσῆς — τὸ «μυστικὸ τῆς Ζωῆς», ἀροῦ εἶχε ἀνακαλύψει πρῶτα πρῶτα τὸ μυστικὸ νὰ παίρνει κάθε χρόνο τὶς χίλιες τοῦ μακαρίτη Λασσάνη καὶ νὰ γεμίζει τὶς φημερίδες μὲ τὶς μυθιστορηματικὲς ἀναγοῦλες του.

Ὁ κ. Μιταυτσῆς, εἴπαμε, εἶναι νευρολόγος, ἀνακατώνεται λοιπὸν καὶ μὲ τοὺς τρελλούς. Τὸ ξέχασε ὅμως ὁλωσδιόλου — καὶ τὸ γράφουμε μὲ λύπη μας μεγάλη — τὸ σοβαρὸ ἐπάγγελμά του ὅταν καταπιάστηκε νὰ ρεκλαμάρει, σὰν εἶδος χάπια Πίγκ, στὴν «Ἑστία», σὲ σειρὰ ἄρθρα, τὰ φιλοσοφικὰ κακαρίσματα τοῦ κ. Κουρούπη καὶ νἀναγκάσει τὸν ἄθρωπο νὰ σκορπίσει δεξὰ ζερβὰ ἰντερβιοῦ γιὰ τὸ «σύστημα» του — καὶ κατὰ τὸ σύστημά του.

Δυὸ τρεῖς ἀράδες ἀπὸ ἕνα τέτιο ἰντερβιοῦ σᾶς δίνουνε νὰ καταλάβετε γιὰ πόσο σοβαρὰ πράματα πρόκειται. Νά τες·

— Εἶνε ἐντελῶς νέον, ἀνατρεπτικὸν παντὸς προηγηθέντος ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου μέχρι τοῦ νεωτάτου. Τὸ τελευταῖον ψυχοφυσιολογικὸν σύστημα, μηδεμίαν ὅμως λύσιν θριστικὴν περιέχον, εἶνε τὸ τοῦ ἀποθανόντος ἐσχάτως Ἄγγλου Μάγιερς, ἀλλὰ τὸ ἰδικόν μου, ὡς τοὐλάχιστον ἀπεφάνθη ὁ διαπρεπὴς δόκτωρ τῶν Βρυξελλῶν ὁ κ. Δελλάπεϊ, τὸ Πτὶ Μπλὲ εἶνε τὸ τελειότερον παντὸς, ὑπερέχον (la théorie la plus surelevée) διὰ τὴν ἁπλότητα ἰδίως τῆς βάσεώς του.

— Καὶ ποία εἶνε ἡ βάσις τοῦ συστήματός σας;

— Ἔχων ὑπ' ὄψει μου ὅτι πανταχοῦ ἐν τῇ φύσει ἐπιπολάζει τὸ ἠλεκτρικὸν ρευστὸν ἐθεώρησα τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ὡς εἶδος τι ἠλεκτρικῆς στήλης, λειτουργοῦν καθ' ὅλους τοὺς νόμους τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ρευστῶν, ἤτοι μὲ δύο πόλους ἑτερωνύμους, θετικὸν καὶ ἀρνητικόν, καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἐπροχώρησα εἰς τὰς ἐρεύνας μου (!!!!).

— Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ πόλοι;

— Ποῦ εὑρίσκονται; Δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀνευρεθοῦν, ὅπου ὑπάρχει μεγάλη σύγκλισις νεύρων· εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὸ ἡλιακὸν πλέγμα κάτωθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ παρὰ τὸν στόμαχον τοῦ ὁποίου κορυφὴ εἶνε ὁ ὀμφαλός.

Φτάνουν αὐτά. Ἂν ἔρθει ἕνας καὶ σοῦ πεῖ «ὁ ὀμφαλὸς εἶναι ἡ κορυφὴ τοῦ στομάχου», ἂν εἶσαι πρωτοετὴς φοιτητὴς τῆς Γιατρικῆς τὸν ἀρχινᾶς στὶς κατραπακιὲς καὶ τοῦ λύνεις τὸν «ὀμφαλὸ» στὸ ξύλο· ἂν εἶσαι νευρολόγος, σὰν τὸν κ. Μιταυτσῆ, τοῦ φορᾶς δίχως χασαμέρι τὸ ζουρλομαντύα καὶ τονὲ στέλνεις νὰ κάνει δέκα ντούζ χτυπητὰ τὴ μέρα, μὲ παγωμένο νερό, στὴ ραχοκοκκαλιά του.

ΑΝ

πιστέψουμε τὸ «Ἄστυ» τῆς περασμένης Τετράδης, τὸ δικαστικὸ σκάνταλο ποὺ τόσες μέρες τώρα μᾶς κοπανᾶνε οἱ φημερίδες δὲν εἶναι σκάνταλο μὰ δημοσιογραφικὸ τερτίπι ποὺ τὸ ξεφούρνισε μιὰ καινούρια δικηγορικὴ φημερίδα γιὰ νὰ γίνῃ κουβέντα κ' ἔτσι νὰ μὴν περάσει ἡ ἔκδοσή της ἀπαρατήρητη.

Τὸ «Ἄστυ» φέρνει δυνατὰ ἐπιχειρήματα γιὰ νἀποδείξει πὼς ὁ δικαστὴς κ. Γαρουφαλιᾶς ὄχι μόνο δὲν καταχράστηκε τὸ ἀξίωμά του, μὰ τό ἐναντίο εἶναι τόσο τίμιος ποὺ «αὐτὸς μοναχὰ τὸ ξέρει» (λέει τὸ «Ἄστυ») μὲ πόση δυσκολία τὰ βολέβει.

Εὐχόμαστε νἀποδειχτοῦνε ἀλληθινὰ ὅσα γράφει τὸ «Ἄστυ» γιατ' εἶναι ἀπελπιστικὸ νὰ κυλιέται στὸ βοῦρκο καὶ τὸ μόνο ἀξίωμα, τὸ δικαστικό, ποὺ τὰ κατάφερε ὡς τώρα νὰ μένει λίγο ψηλὰ καὶ νὰ τιμάει ἀληθινὰ τὸν τόπο μας.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Ἡ «Ἑστία» (5 τοῦ Γεννάρη) ἔγραψε ἕνα ἀρκετὰ ὄμορφο παραγραφάκι γιὰ τὸ ποίημα τοῦ Παλαμᾶ ποὺ δημοσιέψαμε στὸ πρωτοχρονιάτικο φύλλο.

— Μαζὶ μὲ ἄλλα εἶπε κι αὐτὸ «... δυστυχῶς πολὺ ὀλίγοι μποροῦν καὶ πολὺ ὀλίγο (αὐτὸ δὲν τὸ ξέρει, μὰ ἂς εἶναι) διαβάζουν τὸν «Νουμᾶν» ὥστε τὰ διαμάντια αὐτὰ νὰ πηγαίνουν χαμένα διὰ τὸν κόσμον ποὺ τόσην ἀνάγκην ἔχει νὰ ἐρασθλουσθῇ εἰς τόσον ἀγνῆς καὶ Ἑλληνικῆς ἐμπνεύσεως ποιητικὰ ἀριστουργήματα».

— Καὶ ποιὸς τὴν ἐμποδίζει τὴν «Ἑστία» νὰν τὰ ξανατυπώνει τὰ διαμάντια αὐτὰ γιὰ νὰ ἐροσολούζεται ὁ κόσμος; Ὁ πολὺς κόσμος μπορεῖ κι ὁ πολὺς κόσμος διαβάζει τὸ «Ρωμιὸ» κι ὅμως ἡ «Ἑστία» κάθε Σάββατο ἐροσολούζεται μὲ τὰ διαμάντια του.

— Μαθαίνουμε πὼς ὁ κ. Κουρούπης τὸ «Μυστικὸ τῆς ζωῆς» θὰν τὸ κάνει δρᾶμα καὶ θὰν τὸ στείλει στὸν Παντελίδειο. Ποιὸ πιτυχεμένο τίτλο δὲν μποροῦσε νὰ βρεῖ.

— Κάποιος ἔλεγε, διαβάζοντας τὰ ἰντερβιοῦ τοῦ κ. Κουρούπη στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὸ φιλοσοφικό του σύστημα· «Δὲ ντρέπεται, κοτζὰμ φιλόσοφος καὶ νὰ καταγίνεται μὲ πενταρολογικὰ ρομάντζα;»

— Ἴσαμε τώρα δυὸ «Μυστικὰ» ἀπόχτησε ἡ Φιλολογία μας· τὸ «Μυστικὸ τῆς Κοντέσσας Βαλέραινας» καὶ τὸ «Μυστικὸ τοῦ Κόντε-Κουρούπη».

— Καὶ δυὸ Βουλιαγμένα· τὴ «Βουλιαγμένη Καμπάνα» ποὺ παίζεται στὸ Βασιλικό, καὶ τὸ «Βουλιαγμένο Καμπάνη» ποὺ παίζεται στὰ «Παναθήναια».

Ο ΙΔΙΟΣ

ἡ ἀδερφή μου ἀπὸ τὸ σωρό. Μὰ γιὰ κακή σου μοίρα ὑπάρχει δῶ κ' ἕνας ἀδερφός, ἕνας φτωχὸς μὰ τίμιος ἐργάτης ποὺ ἰδρώνει νὰ βγάλει τὸ ψωμὶ τῆς φαμελιᾶς του· ὁ ἀδερφός αὐτὸς σοῦ ζητάει τὴν τιμή του σήμερα... Τί τὴν ἔκαμες τὴν τιμή μου; Σὲ ποιὸ νεροχύτη τοῦ σπιτιοῦ τὴν πέταξες;

Ὁ ΦΩΣΤΗΡΑΣ. Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲ μιλάει ἄσκημα ὁ ἄθρωπος...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Καὶ δίχως λάθος· στρωτά· σὰ νὰν τὰ διαβάζει ὅσα λέει.

Η ΕΛΠΙΔΑ (*στὸ δάσκαλο*). Τὰ προκόψατε τώρα...

Ο ΚΩΣΤΗΣ (*ζυγώνοντας τὸ Γιάννη*). Θὰ μοῦ δώσεις λόγο... Τώρα δά!

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (*ἤσυχα*). Κάτσε, Κωστῆ... Θὰ σοῦ δώσω... Σὲ ὅλους θὰ δώσω λόγο σήμερα, σὲ ὅλους. Καὶ πρῶτα στὸν ἑαυτό μου!.. (*Ἡσυχάζουν ὅλοι καὶ παίρνει ὁ καθένας τους ἀπὸ μιὰ θέση, ἄλλοι καθισμένοι κι ἄλλοι ὄρθιοι, ὅπως τύχει. Ὁ Γιάννης πάει καὶ κάθεται σιμὰ στὸν πατέρα του*). Πατέρα, κοντά σου... Νιώθω τώρα πὼς εἶμαι ἄξιος νὰ καθίσω πλάϊ σου, στὰ δεξά σου... Ἐδῶ, Ρήνα, ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριὰ ἐσύ... Σιμὰ στὸν πατέρα. (*Ἡ Ρήνα κάνει ὅ,τι τῆς λέει*).

Ο ΔΑΣΚΑΟΣ (*δυνατά, τῆς Ἐλπίδας*). Τ' εἶναι τοῦτα;

Η ΕΛΠΙΔΑ. Κάτι θἄναι, δὲν μπορεῖ, κάτι θἄναι... μὰ δὲν ξέρω.

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*γελώντας δυνατά*). Συβολικά!.. Συβολικά!... Χά! χά! χά!

Η ΕΛΠΙΔΑ. Βιάζεσαι, κύριε Φωστήρα... Πολὺ βιάζεσαι!

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ. Τὸ πιστεύετε;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (*δείχνοντας πὼς δὲν προσέχει στὶς κουβέντες τους*). Πατέρα, φεύγω... Τὰ μεσάνυχτα φεύγω γιὰ τὴ Μακεδονία κ' ἦρθα νὰ μ' εὐκηθεῖς!

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*ξαφνιασμένα*). Τί λές, παιδί μου; (*Ὅλοι τὰ χάνουν· ὁ Ἀποστόλης κουνάει ἀπελπιστικὰ τὸ κεφάλι του*).

Ο ΚΩΣΤΗΣ (*πετιέται πάνου ἀγριεμένος*). Κουρουφέξαλα!... Ἄτιμες δουλιές!..

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Μὴν κάνετ' ἔτσι, μὴ ταράζεστε!.. Νὰ μοῦ δώσεις τὴν εὐκή σου, πατέρα, καὶ σύ, Ρήνα μου, νὰ δείξεις παληκαριὰ ἀρχαίας Σπαρτιάτισσας...

Η ΡΗΝΑ. Ἐγὼ ἡ ἔρμη τί μπορῶ νὰ πῶ;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Μοῦ εἶταν εὔκολο ὕστερ' ἀπὸ ζωὴ παραλυμένη κι ἄσωτη νἀρθῶ νὰ συχάσω δῶ, στὸ ἀπάνεμο αὐτὸ ἀραξοβόλι, σιμὰ σὲ πατέρα σεβαστό, σ' ἀδέρφια ἀγαπημένα, σιμὰ στὴ γυναικούλα μου τὴ γλυκιά. Εἶταν εὔκολο μὲ τὴ λέξη «μετάνιωσα» — μὲ μιὰ λέξη ποῦ τὴ λέει κανεὶς τόσο εὔκολα δίχως νὰ ζημιωθεῖ καθόλου — νὰ ξορλήσω ὅλα τὰ χρέγια μου καὶ νἀρχινήσω νὰ τρυγάω τἀγαθά... Εἶταν τόσο εὔκολο αὐτό, ποὺ θὰν τὄκανες καὶ λόγου σου, κὺρ δάσκαλε...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Εὐχαριστῶ, μὰ γιατὶ ἀναμεσα σὲ τόσους μοναχὰ μένα ξεχωρίζεις;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Γιατὶ λόγου σου, σὰ δάσκαλος, κηρύχνεις πὼς τὰ λόγια εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τὸ μετανιωμό.

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ. Καὶ ἡ ἀρεντιά σου βγάζεις λόγους! Ἔτσι δὲν εἶναι; Ἐξὸν πιὰ κι ἂν τοὺς λόγους ποὺ βγάζεις τόση ὥρα δῶ μᾶς τοὺς περνᾶς γιὰ ἔργα.

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (*τὸν κοιτάζει κάμποσο δίχως νὰν τἀπαντήσει*). Ὑπάρχει δῶ, πατέρα, ἕνα χέρι, τὸ χέρι αὐτὸ ποὺ σηκώθηκε μιὰ φορὰ νὰ σὲ χτυπήσει...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ἐγώ, παιδί μου, σὲ συχώρεσα...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Μὰ τὸ χέρι αὐτὸ δὲν τὸ συχώρεσα ἐγώ... καὶ πρέπει νὰν τὸ συχωρέσω. Πρέπει πρῶτα κι ἀρχῆς νὰν τὸ κρίνω ἐγὼ ὁ ἴδιος ἄξιο νὰ σφίξει τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου, ν' ἀγκαλιάσει τίμια τὴ γυναίκα μου, νὰ βασταζει μεθαύριο περήφανα τὸ παιδί μου... Πρέπει ὁ παλιὸς ὁ ἄθρωπος νὰ πε-

θάνει κι ἀπὸ τὴ στάχτη του νὰ ξεπεταχτεῖ σὰ φοίνικας ὁ ἄθρωπος ὁ καινούριος... Ὁ ἄσωτος μιὰ καὶ καλὴ νὰ λείψει ἀπὸ τὴ γῆς, νὰ σβήσει, γιὰ νἀρθεῖ στὴν ἀδιανὴ τὴ θέση νὰ θρονιαστεῖ ὁ ἀληθινὸς πατριώτης, ὁ τίμιος ἐργάτης, ὁ ἀγαθὸς φαμελίτης. Ἡ πατρίδα πού ἴσαμε χτὲς ἀσώτευε τὴ ζωή της σὲ κούφια λόγια καὶ σὲ ὀνείρατα τερπέλικα, ἄρχισε νὰ ξυπνάει σήμερα καὶ νὰ μᾶς ζητάει κ' ἔργα... Νά ἡ Μακεδονία ! Ἡ πατρίδα στύλωσε κεῖ μιὰ κολωμπήθρα μετανιωμοῦ καὶ ξαναγεννημοῦ... Ὅλ' οἱ ἄσωτοι καὶ χαραπόποι Ρωμιοὶ ἂς βαφτιστοῦμε σὲ δαύτηνε...

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*χεροκροτώντας κωροδεφτικά*). Περίφημα ! Περίφημα !

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (*κωροδεφτικὰ κι αὐτός*). Μὴ διακόφτετε τὸ ρήτορα !

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ὄχι, κύρ δάσκαλε, δὲ ρητορεύω· μὴ φοβᾶσαι !

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Λὲς λόγια ὅμως, καὶ λόγια παχιά, τετράπαχα σὰν καλοθρεμένα γουρουνόπουλα !

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Λόγια ; Σᾶς τρομάζουν τὰ λόγια ; Εὐχάριστο κι αὐτό ! Νὰ τρομάζουν καὶ δασκάλους τὰ λόγια, πάει νὰ πεῖ πὼς εἶν' ἀλήθεια αὐτὸ πού λέω καὶ πὼς ἡ πατρίδα μας ξύπνησε καὶ ζητάει κ' ἔργα.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Καὶ τί ἄλλο ἀπὸ ἔργα κάνουμε καὶ μεῖς κοντὰ ἕνα αἰώνα τώρα ;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ἔργα ἔκανε κι ὁ Ἡρόστρατος.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἀδερφέ μου, πόσο μεγάλος στυλώνεσαι μπροστά μου καὶ πόσο μικραίνω ἐγώ !

Η ΕΛΠΙΔΑ (*χαρούμενα*). Δὲ σοῦ τὄλεγα πὼς ὁ Γιάννης μας ἔγινε ἄλλος ἄθρωπος ; (*Ὁ Φωστήρας χαμογελάει κωροδεφτικὰ· ὁ Κωστῆς κάθεται σὲ μιὰ γωνιὰ σκεφτικός*).

Η ΡΗΝΑ. Κι ἀ σκοτωθεῖς, Γιάννη μου;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ἄ σκοτωθῶ; Μὰ στὸ πόλεμο δὲν πάει κανεὶς γιὰ νὰ μὴ σκοτωθεῖ...Δὲν εἶναι ἀσφαλιστικὴ ἑταιρία ὁ πόλεμος!

Η ΡΗΝΑ. Ἄ σκοτωθεῖς, τί θὰ γίνω;

Ο ΚΩΣΤΗΣ (*κινάει καὶ πάει σιμά του*). Ἀντρέψου πρῶτα κ' ὕστερα φύγε... Ἔτσι κ' ἡ τιμή μας...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ἡ τιμή σας δὲν ἔπαθε τίποτα. Ἕνας ἄτιμος σᾶς ἀπάτησε κ' ἕνας ἄτιμος δὲν μπορεῖ νὰ παντρευτεῖ τὴν ἀδερφή σου. Τῆς ἀξίζει νὰν τὴν παντρευτεῖ τίμιος ἄθρωπος· ἃ θελήσει ὁ Θεὸς καὶ γυρίσω ζωντανός, θἀρθῶ καὶ θὰ σοῦ πῶ «Κωστῆ, παίρνω τὴν ἀδερφή σου γυναίκα μου· μπαίνω στὴν τίμια φαμελιά σου σὰν τίμιος ἄθρωπος κ' ἐγώ...

Ο ΓΕΡΟ ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*τοῦ παίρνει τὸ χέρι καὶ τοῦ τὸ χαδεύει*). Παιδί μου... Μεγαλόψυχο παιδί... Εὐγενικό... Μὰ καὶ μένα τὸ γέρο καθόλου δὲ μὲ λογαριάζεις; Ἄ μοῦ πάθεις τίποτα ;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Πατέρα μου, καὶ λόγου σου ἀπὸ χρόνια ἀγωνίζεσαι γιὰ μιὰ ἰδέα μεγάλη, εὐγενικιά, καὶ μὲ νιώθεις. Λόγου σου μὲ τὴν πέννα, μὲ τὸ ντουφέκι ἐγώ ..Ἂν πεθάνω,θἄχεις τὴ μεγάλη παρηγοριὰ πὼς τὸ παιδί σου πέθανε γιὰ τὴν πατρίδα..Ἄ ζήσω,θὰ καμαρώνεις πού τὸ παιδί σου ἀπόχτησε χέρια νὰ δουλεύουν τίμια κι ὄχι νὰ σηκώνουνται νὰ χτυπήσουν πατρίδα καὶ πατέρα... Ἡ φωτιὰ ξαναγεννάει καὶ τέτιο ξαναγεννημὸ πάω γυρεύοντας σήμερα.

Ο ΓΕΡΟ ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*σηκώνει κι ἀκουμπάει τὸ χέρι του πάνου στὸ κεφάλι του*). Μὲ τὴν εὐκή μου, παιδί μου, μὲ τὴν εὐκή μου.

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (*σκύβοντας τὸ κεφάλι του*). Ἡ εὐκή σου τίμιο ξύλο γιὰ μένα.. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἀγαπη σου, Ρήνα μου...

Ο ΚΩΣΤΗΣ (*ἤμερα*). Νἀρθεῖ μαζί μου τώρα ἡ Ρήνα, σπίτι μου...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Μαζί σου ἡ ἐδῶ, τὸ ἴδιο κάνει· κ' ἐδῶ σπίτι της βρίσκεται.

Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ζήσει πεθάνει ὁ Γιάννης, ἡ Ρήνα δὲ φεύγει ἀπὸ δῶ. Νύφη μας εἶναι.

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*γελώντας δυνατά*). Νύφη ἀνύφευτη !

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (*σηκώνεται καὶ πάει καὶ τοῦ χτυπάει τὸ νῶμο*). Πολὺ ἀλαφρὰ τὰ κρίνεις τὰ πράματα λογιώτατε !

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ. Τὰ κρίνω ὅπως τὰ κρίνει ὅλος ὁ κόσμος. Μὲ μιὰ θεατρική... ἢ ὄχι... μὲ μιὰ συγκινητικὴ σκηνή... μελοδραματική... πατριωτική... ὅπως διάολο θέλεις πές τηνε... ἡ κοινωνία δὲν ἱκανοποιεῖται... Ἡ κοινωνία ζητάει στεφάνι... ζητάει ἐπίσημα πράματα... Οἱ τίμιοι ἀθρῶποι...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Οἱ τίμιοι ἀθρῶποι;.. Δυὸ τρεῖς φορές ἴσαμε τώρα μὲ πρόσβαλες χοντρὰ καὶ δὲ σοῦ ἀποκρίθηκα γιατὶ ἔνιωθα τὸν ἑαυτό μου ἀδύναμο μπροστά σου... γιατ' εἶχα τὴν περασμένη μου ζωὴ πού μοῦ σφαλνοῦσε τὸ στόμα... Τώρα ὅμως πού μπαίνω σὲ καινούρια ζωὴ μπορῶ νὰ σοῦ μιλήσω... Εἶπες οἱ τίμιοι ἀθρῶποι. Τὴν παραλὲς τὴ λέξη μὰ μὴ μὲ σπρώχνεις νὰ σοῦ τἀποδείξω ἐδῶ καὶ πὼς δὲ νιώθεις καθόλου τὴ σημασία της...

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (*σιγανὰ τοῦ δασκάλου*). Σᾶς πονάει ἀκόμα τὸ μπόλι ; Αἰστάνεστε φαγούρα ;

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (*ξυέται*). Φοβερή !

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ. Πάω νὰ στείλω τὴ Μαριὼ νἀγοράσει λίγη βαζελίνη ἀπὸ τὴ σπετσαρία... (*Φεύγει. Οἱ ἄλλοι σωπαίνουνε γιὰ λίγο*).

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (*τῆς Ἐλπίδας*). Δὲν παίρνεις τὴ Ρήνα νὰ τὴ βάλεις νὰ συχάσει λίγο ;

Η ΡΗΝΑ. Νὰ συχάσω, πατέρα ; Ὁ Γιάννης μᾶς φεύγει καὶ μὲ στέλνεις νὰ συχάσω ;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ἀφοῦ τὸ θέλει ὁ πατέρας !

Η ΕΛΠΙΔΑ. Αἴ, καλά ! Πᾶμε ! Σᾶς τοιμάζουμε καὶ κανέναν καρέ ! (*Φεύγει μὲ τὴ Ρήνα*).

Ο ΚΩΣΤΗΣ Νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, Γιάννη, μὲ ξεμυάλισες κ' ἔτσι μοὔρχεται νὰν τὰ μουντζώσω ὅλα καὶ νἀρθῶ κ' ἐγὼ μαζί σου...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ὄχι ! χρειάζουνται κ' ἐδῶ πολεμισταδες. Ἔχουμε κ' ἐδῶ μεγάλ' ὀχτρὸ νὰ πολεμήσουμε.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι, πού λέει κι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ναί, δίκιο ἔχεις. Πολέμοι ἀπ' ὄξω καὶ φόβοι ἀπὸ μέσα...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Μὰ δὲν τρωγόσαστε πιά... Καταντήσατε ἀνυπόφοροι... Μᾶς μεταφράσατε τὸ Βαγγέλιο· ζητᾶτε τώρα νὰ μᾶς μεταφράσετε, νὰ μᾶς βεβηλώσετε δηλαδή, καὶ τὸν Ἀπόστολο;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Οἱ λέξες ! Οἱ λέξες ! Πάντα θὰ σᾶς τρομάζουν οἱ λέξες ! Πάντα θὰν τὴ διώχνετε τὴ ζωή ! Ἔχει δίκιο τὸ παιδί μου· χρειάζουνται κ' ἐδῶ πολεμιστάδες... Νὰν τὸ μεγαλώσουμε τὸ σπίτι μας, νὰν τοῦ ρήξουμε πάνου κι ἄλλο πατωμα, μὰ πρῶτα χρειάζεται νὰν τοῦ στεριώσουμε τὰ θεμέλια...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Καλύτερα τότε νὰν τὸ γκρεμίσετε καὶ νὰν τὸ ξαναχτίσετε ἀπ' τὴν ἀρχή.

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ἂν εἶναι ἀνάγκη κι αὐτὸ θὰ γίνει. Τί ; Σὲ σάπια θεμέλια θὰ χτίσουμε ;

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες μεθαύριο...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ὤ, τὸ πέτυχες ! Σὰ νὰ λέμε, τοὺς παίρνεις τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες γιὰ θεμέλια πού νὰ μπορίσουμε νὰ ρήξουμε αὔριο πάνω τους τὴ Μακεδονία... Μοναχὴ φροντίδα μας τώρα καὶ τόσα χρόνια πὼς νὰ ξεγελάσουμε τοὺς ξένους... Μὰ οἱ ξένοι δὲν εἶναι στραβοί, μᾶς νιώσανε πιά...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Καὶ γι' αὐτὸ μᾶς ἔχουνε νὰν τοὺς φυλᾶμε ταρχαῖα ! Γιὰ τίποτ' ἄλλο

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Ἀκουστὰ τὄχα κ' ἐγὼ πὼς οἱ ξένοι δὲ μᾶς λογαριάζουνε γιὰ ζωντανούς.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Ἀμὴ γιατί ; Γιὰ ψόφιους ;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Κάτι τέτιο... Ἢ γιὰ ταφογδύτες... νἀνοίγουμε δηλ τοὺς τάφους τῶν προγόνω μας καὶ νὰν τοὺς κλέβουμε ὅ,τι κρατοῦν ἀπὸ αἰῶνες φυλαγμένο... Μᾶς λείπει ἡ ζωή...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ναί, παιδί μου, ἡ ζωή. Καὶ πρέπει νὰ δουλέψουμε ὅλοι νὰν τὴ ξαναφέρουμε. Καὶ σύ, δάσκαλε, μαζί μας. Ἔλα, δῶσε μου τὸ χέρι σου...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Ἐγὼ μαζί σας : Μὲ τοὺς χυδαίους ;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Ἔτσι φαίνεται. Ἦρθε καὶ ἡ σειρὰ τῶ χυδαίωνε σήμερα. Οἱ εὐγενῆδες τόσα χρόνια μᾶς κυβερνήσανε μὲ τὴν ψευτιὰ καὶ νά πού μᾶς ρήξανε. Καιρὸς νὰ δοκιμάσουμε καὶ τοὺς χυδαίους...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Καὶ σύ, δάσκαλε, πατριώτης εἶσαι καὶ σὺ Ρωμιός. Ἔλα μαζί μας. Ἡ συντροφιά σου μᾶς εἶναι πολύτιμη. Ἔλα νὰ γίνουμ' ἕνα καὶ νὰ πνίξουμε τὸ λογιωτατισμό. Ἀρχηγός μας ἐσὺ καὶ μεῖς κοπέλλια σου.. Ἐσὺ νὰν τὸ θελήσεις κι ὅλα πετυχαίνουνε μιὰ χαρά...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (*ἀπορώντας*). Ἐγώ ; Καὶ τί μπορῶ νὰ κανω ἐγὼ ; Μηγαρὶς ἔχω καὶ τὰ χέρια μου λεύτερα ; Τὄνα. δὲ βλέπεις, μοῦ τὸ σκλάβωσε κιόλας τὸ μπόλι...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Γιὰ τὸ μέτα ὀχτρὸ δὲ μᾶς χρειάζουνται χέρια. Ρωμαίϊκες ψυχὲς μᾶς χρειάζουνται...

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (*χαμογελώντας*). Καὶ ἡ δική μου ἡ ψυχὴ τί εἶναι ; Βουργάρικη ;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ἡ δική σου ἡ ψυχή, μὴ σοῦ κακοφανεῖ, ξαδερφε, εἶναι σκεπασμένη μὲ τὴ μούχλα τὴν προγονική καὶ δὲν ξεχωρίζεται ἀκόμα τί εἶναι... Πρέπει νὰ φύγει πρῶτα ἡ μούχλα ἀπὸ πάνου της γιὰ νὰ φανεῖ...

Ο ΑΝΤΩΝΗΣ (*ποὺ ἀπὸ ὥρα κάθεται σ' ἕνα παραθύρι ἀνοιχτὸ κοιτάζοντας κατὰ τὸν κῆπο*). Αἴ... Αἴ... Γιὰ νὰ σοῦ πῶ!.. Ἄσε τὴ Μαριώ!.. Τί τὴν κυνηγᾶς ;

Η ΜΑΡΙΩ (*ἀπὸ κάτου, δυνατά*). Βοήθεια!.. Αὐτὸς λύσσαξε!..

Ο ΑΝΤΩΝΗΣ (*δυνατά*). Πατέρα!.. Παπσῦ!.. Ἐλᾶτε δῶ νὰ δεῖτε... Κρῦμα. . Κρῦμα ! Ἔφυγε!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τί τρέχει ;

Ο ΚΩΣΤΑΣ. Μὲ ποιόνε τἄχεις ;

Ο ΑΝΤΩΝΗΣ. Ὁ κ. Φωστήρας κυνηγοῦσε τὴ Μαριὼ στὸ περβόλι...

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Ὁ τίμιος !

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Παιδαγωγικώτατη σκηνή !

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Μπρὲ τὸν ἀπερμπάτη ! Κι αὐτὸς πῆγε νὰν τὸ στείλει γιὰ βαζελίνη !

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Καλύτερα νὰν τὴν ἔστελνε γιὰ λυσσόχορτο !

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ὁ παλιάθρωπος !

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Μερικοὶ μυαλωμένοι πατριῶτες φωνάζουν, κ' ἔχουν δίκιο, πὼς πρὶ διώξουνε τοὺς Βουργάρους ἀπὸ τὴ Μακεδονία, πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ καθαρίσουνε τὴν πατρίδα μας ἀπὸ τοὺς Βουργάρους τοὺς δικούς μας πού τῆς βυζαίνουνε σὰ βδέλλες τὸ αἷμα της... Ὁ Ἀντώνης εἶδε πολιώρα ἕναν τέτιο Βούργαρο στὸ περβόλι μας νὰ κυνηγάει τὴ Μαριώ!..

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Βούργαρος βέβαια, κ' ἐγὼ τὸ βλέπω τώρα.

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Σωστὸς κομιτατζῆς !

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Καλὰ μοῦ τὄλεγες ἀπὸ χρόνια, Γιάννη.

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Τὸ δάσκαλο, πατέρα, κράτησ' τονε σπίτι σου, δῶσ' του τὴν καλύτερη θέση. Μιὰ μέρα δὲν μπορεῖ παρὰ θὰ γίνει δικός μας, γιατ' εἶναι τίμιος ἄθρωπος, πιστεύει ὅ,τι λέει, ἀδιάφορο ἂν ὅ,τι πιστεύει δὲν εἶναι σωστό. Θὰ δεῖ τὸ σωστὸ μιὰ μέρα καὶ θὰν τὸ πιστέψει. Μὰ τὸ Λογιώτατο ὄξω μὲ τὶς κλωτσιές. Ὁ Λογιώτατος δὲν πιστεύει τίποτ' ἀπ' ὅσα λέει κι αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος ὀχτρὸς τοῦ σπιτιοῦ μας. Κράτα τὸ δάσκαλο μέσα καὶ κλεῖσ' τὴν πόρτα στὸ Λογιώτατο, καὶ τότε βλέπεις τὸ σπίτι μας τί κάστρο ἄπαρτο πού γίνεται!..

Ἀμπελάκι (Σαλαμίνας), Αἰωνάρης τοῦ 1905— Ἀθήνα, Γενάρης τοῦ 1906.

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

Ἀπὸ Πέμτη σὲ Πέμτη

Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Ν. Καλογερόπουλος

Σκοτωμοί. Ἐπαρχίες 5.

Λαβωμοί. Ἀθήνα 1, Πειραίας 1, Ἐπαρχίες 9.

Κλεψιές. Ἀθήνα 4, Πειραίας 4, Ἐπαρχίες 2 (καὶ μιὰ ληστεία στὸν Πύργο.

Ἀπαγωγές. Ἀθήνα ά, Πειραίας 1.

Ο ΦΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ*

Οἱ ξένες λέξες, πάω νὰ πῶ, ἔχουνε μέσα τους ζωὴ ποὺ κάποτες δὲν τὴν ἔχουνε οἱ ντόπιες. Φυσικό, ἀφοῦ συχνὰ εἶναι καὶ πιὸ καινούριες. Φρέσκες, μυρωδάτες, ὁλόπαστρες, μᾶς ἀνοίγουνε τὴν ὄρεξη ἀμέσως. Τουλάχιστο μᾶς δίνουνε κάποτες ἔκφραση ποὺ μᾶς λείπει. Σὰ ῥωτῶ, λ. χ., γιὰ κανένα πρόσωπο ποὺ μοῦ εἶναι ἀγαπητό, γιὰ τὸ παιδί μου, γιὰ τὴν κόρη μου, γιὰ ἕνα φίλο ἢ γιὰ μιὰ φιλενάδα, σὰ ῥωτῶ ἂν *πῆρε τὸ τσαγάκι της* ἢ τὸ *τσαγάκι του*, δὲ βλέπετε τί ψιλὴ χρωματιὰ ποὺ χρωστᾷ τῆς ξένης λέξης ἡ καρδιά μου, γιὰ νὰ δείξω καλήτερα τὸ αἴστημά της; Χαδεύω τὸ *τσάϊ*, γιὰ νὰ μὴ χαδέψω κατεφτείας τὸν ἄθρωπο. Ἀλήθεια ποὺ καὶ μὲ *τὸ ψωμάκι του* τὸ ἴδιο χάδι θὰ κάμω. Τρανὴ ἀπόδειξη πὼς ἕνα τὰ ντόπια καὶ τὰ ξένα. Ὡστόσο, τὸ χάδι, μὲ τὸ *τσαγάκι*, τὸ παρατηρῶ περισσότερο, γιατὶ πιὸ ἀσυνήθιστο. Συνήθισα στὸ *ψωμάκι* ἐδῶ κ' αἰῶνες.

Νὰ διώχνουμε τὶς ξένες λέξες, διώχνουμε πλοῦτο. Δὲν ξέρουμε καλὰ καλὰ καὶ τί διώχνουμε. Κάποιος μοῦ ἔλεγε μιὰ μέρα σ' ἕνα χωριὸ τῆς Χιὸς πὼς ἡ *γυναίκα* εἴτανε ξένη λέξη! Τοὺς παραγιομίσανε τὸ μυαλὸ μὲ τὸ φόβο τοῦ ξενισμοῦ καὶ ξένα βρίσκουνε ἀκόμη καὶ κεῖ ποὺ δὲν εἶναι. Πῶς θὰ τὰ βολέψουμε ὡστόσο μὲ τὶς λέξες ποὺ ἡ ἐτυμολογία τους μᾶς ἔμεινε ἄγνωστη ὡς τώρα; Ἄξαφνα, μὲ τὴν *τζιμουδιά* τί δουλειὰ θὰ πιάσουμε; Πρέπει νἄχουμε καμιὰν ἀποθήκη ὅπου νὰ φυλάγουμε κάτι λέξες, ὥςπου νὰ μάθουμε ἂν εἶναι ξένες. Ἴσως ὅμως καὶ τοῦτο δὲ μᾶς ὠρελήσῃ. Ἂς μελετήσουμε λιγάκι τὴν *τζιμουδιά* ποὺ εἴπαμε. Στὴ Ζάκυθο λέγεται *τσιμουτία*. Πολύτιμο γιὰ μᾶς τὸ τ' ορανερώνει ἀμέσως συγγένεια μὲ τὸ m u t o, *βουβός*. Ἀπὸ τὸ m u t o, διόλου ἀπίθανο νὰ μορφώθηκε ἀφηρημένο οὐσιαστικὸ *μουτία*, *βουβαμάρα*. Παρατηρήστε πὼς τὸ νόημα πάντοτες ἀρνητικὸ καὶ ποτέ μας δὲ θὰ ποῦμε πὼς ἕνας *ἔβγαλε τσιμουδιά*. Λοιπὸν τὸ m u t o ταιριάζει. Μὰ τὸ *τσι* τί πρᾶμα εἶναι; Ὑποθέτω πὼς βλέπω ἕνα φίλο μου ποὺ τόχει σύστημα νὰ μὴν ξεστομίζῃ λέξη. *Μουτία*. Τοῦ τὸ λέω δηλαδὴ νὰ τὸν πειράξω. Ἀφτὸς ὁλοίνα καὶ σωπαίνει. Τότες, ἀντὶς νὰ τοῦ πῶ ἔτσι, *βουβαμάρα*; τοῦ κανω· Ἔτσι, *μουτία*; Κι ἂν τοῦ τὸ πῶ μιὰ δυὸ φορές, κι ἂν τἄρπαξῃ ἀπὸ τὸ στόμα μου κανένας ἄλλος, κι ἂν ἀρέσῃ καὶ σ' ἕναν τρίτο, ἔρκολα καταντᾷ φράση καὶ τὸ *ἔτσι μουτία*; γίνεται *τσιμουτία*. Νὰ μὴ σκουντάφτουμε στὸ *δ* ἀντὶς τ' ορτάνει νὰ πέρασε ἡ λέξη ἀπὸ τὴ Βενετιά, κ' ἡ *τσιμουδία*, κατόπι ῥωμαίϊκα *τσιμουδιά*, εἶναι δικιολογημένη ἀπὸ νόμους φωνολογικούς.

Ἂν εἶναι ἡ ἐτυμολογία μου σωστή, θὰ τὴν περάσουμε γιὰ ξένη τάχα τὴν *τζιμουδιά*; Ὁ Χατζηδάκης θέλει καὶ καλὰ τὸ *ἔτσι* νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ *οὕτω*, *οὕτως*, *οὕτωσι*. Θαῤῥῶ πὼς ἔχει ἄδικο. Μὰ μπορεῖ καὶ νἄχῃ δίκιο. Κι ἂν ἔχῃ δίκιο, τί νὰ κάμουμε; Πρέπει νὰ βάλουμε στὸ ῥάφι τὴ *μουδιά*, νὰ κρατήσουμε μονάχα τὸ *τσι* κι ἀντὶς *τσιμουδιά*, *τσι* νὰ τὸ λέμε ἀπὸ δῶ κι ὁμπρός. Ἐννοεῖται, σὲ κάθε λέξη ποὺ εἶναι μισὴ ντόπια, μισὴ ξένη — ἄπειρες οἱ τέτοιες, θυμηθῆτε τὸ *τσαγ-άκι* — πρέπει νὰ ξεχωρίζουμε τὸ ξένο ἀπὸ τὸ ντόπιο, νὰ κόφτουμε τὸ μισὸ τὸ ξένο καὶ νὰ βαστοῦμε τὸ μισὸ τὸ *ἑλληνικό*.

Εἶναι ἀκρισία ἢ δὲν εἶναι;

Τὴ μεγαλήτερη ὅμως, τὴν πιὸ κωμικὴ τὴν ἀκρισία τὴν χρωστοῦμε στὸν κ. Χατζηδάκη ποὺ στὴ στιγμὴ ἀναφέραμε κιόλας τὄνομά του. Τὰ διαβάζει κανεὶς καὶ δὲν ξέρει ποιὸς τρελλάθηκε ἀπὸ τοὺς δυό, ἐκεῖνος ποὺ τὰ διαβάζει ἢ ἐκεῖνος ποὺ τὰ γράφει. Κ' οἱ δυὸ πιστεύω, γιατὶ πῶς νὰ μὴν τρελλαθῇ ὅποιος διαβάζει τἀκόλουθα; «Αἱ ξέναι λέξεις εἶναι ἡμιόνων δίκην ἄγονοι, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ τάχιστα ὑπαγόμεναι ἀπὸ τὸν γενικὸν τῆς γλώσσης διάκοσμον καθίστανται γονιμώταται» *Γλ. Μελ.*, 498. Χίλιες φορὲς τὸ λέει καὶ τὸ ξαναλέει (κ. *Ἀπ.* στὸν ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ, σ. 764, 1). Καὶ τὸ *ἡμιόνων δίκην* — ποὺ νὰ τὸ χαίρεται! — σὰ φρασούλα καμαρωμένη, ὄχι ὅμως καὶ ζωντανὴ ὅπως τὸ ἄλτροκε ποὺ λέγαμε — ξανάρχεται καὶ τοῦτο νὰ μᾶς φωτίσῃ (κ. ἴ. μ., σ. 582). Θὰ πῇ πὼς οἱ ξένες λέξες παράγωγα δὲ μορφώνουνε!!

Μὰ σήμερα, χάρη στὸν κ. Μ. Α. Τριανταφυλλίδη, ἀνάγκη δὲν ἔχουμε νὰ ξοδέβουμε καιρὸ καὶ νὰ στεγνώνουμε καλαμάρια, γιὰ νἀποδογυρίσουμε τἀβάσιστα λόγια τοῦ γλωσσολόγου. Ὁ κ. Μ.Α. Τριανταφυλλίδης στὄμορφό του — κι ὁμορφοτυπωμένο βιβλίο (Συμβολαὶ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν. Ξενηλασία ἢ ἰσοτέλεια; Μελέτη περὶ τῶν ξένων λέξεων τῆς νέας ἑλληνικῆς, ἐν Ἀθήναις, 1905 8ο, 168 σ.) ἔδειξε κι ἀπόδειξε, μεθοδικά, ἡσυχα, μ' ἕνα ὕφος σοβαρὸ κι ἀναντίλεχτο, σὰν ἄξιος γλωσσολόγος καὶ καλὸς ἄθρωπος, πὼς οἱ ξένες λέξες βγάζουνε παράγωγα ὅσα θέλεις (κ. κεφ. ς' Αἱ ξέναι λέξεις σχηματίζουν παράγωγα καὶ σύνθετα, σ. 93—108). Παράδοξο νὰ γίνεται καὶ ζήτημα, ὅπως τὸ παρατηρεῖ ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ὅλος ὁ κόσμος στὴν Ἀθήνα θἄκουσε τἄπειρα τὰ παράγωγα καὶ ζεβγαρώματα ποὺ βγήκανε ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ μόνη *ρεκλάμια*, *ρεκλαμάρω*, *ρεκλαμάρισμα*, *ρεκλαμιαδῶρος*, *ρεκλαματζῆς*, *ρεκλαμίτσα*, *αὐτορεκλαμάρισμα*, *αὐτορεκλαμαριζόμενοι*, *ἀλληλορεκλαμαριζόμενοι*, *ἀρχιρεκλαμαδῶρος*, *ψευτορεκλαμαδῶρος*, *ρεκλαμίμαξα*, *προρεκλάμα*, *ρεκλαμομανής*, *ρεκλαμοφόρος*, *ρεκλαμόπληκτος*, *ρεκλαμικῶς* (κ. Τριαντ. σ. 93). Τὰ περισσότερα, καθὼς βλέπετε, τἄφτειασε κιόλας ἡ καθαρέβουσα, ἡ φιλενάδα τοῦ κ. Χατζηδάκη, τοῦ ἴδιου ποὺ κατηγορεῖ τὶς ξένες λέξες «ἡμιόνων δίκην». Πιὸ νόστιμο ἀκόμα, ποὺ ἡ *ρεκλάμα* εἶναι γιὰ βέβαιο δασκαλισμός, ἐπειδὴ καὶ θὰ πρωτοβγῆκε σὲ κύκλους καλλιεργημένους, φημεριδογράφους καὶ δημοσιογράφους. Ἀφτοὶ θὰ τὴν πήρανε ἀπὸ τὴ Γαλλία, ὅπου συνηθίζεται ἡ λέξη γιὰ σκοποὺς ἐμπορικοὺς πιὸ πολὺ παρὰ στὴν Ἰταλία. Λοιπὸν τὴ r é c l a m e ἀντιγράψανε, καὶ γνωρίζοντας τὸ γένος γαλλικά, τὴ μεταφράσανε καὶ ῥωμαίϊκα *ἡ ρεκλαμα* ἐνῶ ἂν τὴν εἶχε παρμένη ὁ λαός, δὲ θὰ καταλάβαινε τὸ γένος ἀπὸ τὴν προφορὰ — *ρεκλάμ* — καὶ θὰ τὴν ἔλεγε πιὸ πιθανὸ *τὸ ρεκλάμι*, γιατὶ κ' ἡ σημασία κάπως *οὐδέτερη*.

Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης μᾶς θυμίζει (σ. 104) καὶ τὸ *κορδόνι* ποὺ ὀγδόντα παράγωγα καὶ ζεβγαρώματά του βρίσκουνται στὴ *Συναγωγὴ* τοῦ Κουμανούδη! Δὲν τὴν ξεφύλλισε ποτέ του ὁ κ. Χατζηδάκης; Τόσο λίγο εἶναι ἄγονες «ἡμιόνων δίκην [τί *δίκη* λέτε νἄναι τούτη; Ἄδικη θἄναι, γιατὶ σήμερις ὁ λαός μας δὲν τὴ νοιώθει]» οἱ ξένες λέξες, ποὺ συχνὰ μᾶς βοηθοῦνε ὅταν ἡ καθαρέβουσα ἔρχεται νὰ μᾶς *ξεβγενίσῃ* διώχνοντας ξένες λέξες ποὺ τὶς ἔχουμε ἀνάγκη. Τὴν *πρόβα* τῆς σκηνῆς μᾶς τὴν ἔκαμε *δοκιμή*. Ὡστόσο στὸ *Ἄστυ* (29 Αὐγούστου, 1905, σ. 4, στ. 2) κάποιος χρειάστηκε νὰ μεταχειριστῇ τὸ ῥῆμα καὶ φυσικὰ τὸ εἶπε *προβάρω*. Πῶς νὰ τὸ πῇ; *Δοκιμάζω*; Ἀδύνατο. Ἡ σημασία του ἄλλη καὶ δὲν ταιριάζει διόλου. Ὥστε μὲ τὴ *δοκιμή* της ἡ καθαρέβουσα μᾶς φτώχυνε, ἀντὶς νὰ μᾶς πλουτίσῃ.

Μαζωμένα εἶχα στὰ σημειωματάρια μου κάμποσα παράγωγα ποὺ τὰ βαστοῦμε ἀπὸ ξένες λέξες καὶ σκόπεβα νὰ σᾶς τὰ καταλογίσω. Ὕστερις ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Τριανταφυλλίδη, μοῦ φαίνεται παντάπασι περιττό. Μὲ τὴν ὥρα του δημοσιέρτηκε τὸ ἔργο του. Τώρα τὄχουμε κι ἀπαντοῦμε μ' ἀφτὸ σὲ ὅσους πιάσουνε φιλονικίες μάζι μας, γιατὶ θαῤῥῶ πὼς τὰ ξέταση ὅλα. Καμιὰ μέρα, γιὰ τὸ κέρδος τὸ ἠθικὸ ποὺ μᾶς φέρνουνε οἱ ξένες λέξες, ἴσως πῶ δυὸ λόγια κι ὁ ἴδιος, ἂν τύχῃ νὰ κάμω κατόπι στὴν Ἀθήνα, ὅταν κατεβῶ, τἀνάγνωσμα ποὺ ἔχω στὸ νοῦ μου γιὰ τοὺς δασκαλισμοὺς καὶ τοὺς ξενισμούς. Ἕνα μονάχα πρέπει ἐδὼ νὰ παρατηρήσουμε, ἀφοῦ μιλοῦμε γιὰ τὸν κ. Τριανταφυλλίδη. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης εἶναι μαθητὴς τοῦ κ. Χατζηδάκη. Καταλαβαίνετε λοιπὸν ἀμέσως σὲ τί συμπέρασμα φτάνουμε. Ὁ μαθητὴς κάνει θρούβαλα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ δασκάλου. Γιατί; Γιατὶ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ δασκάλου ἐπιστημονικὰ δὲν εἴτανε· εἴτανε προσωπικά. Μᾶς τὸ φανερώνει ἀφτὸ ἴδιος ὁ Χατζηδάκης, χτυπώντας τὶς ξένες λέξες, γιὰ νὰ μᾶς χτυπήσῃ ἐμᾶς, γιὰ νὰ χτυπήσῃ καὶ τὶς λέξες ποὺ πλάθουμε, ἀφοῦ καὶ τοῦτες ἄγονες, τὶς λέει, ὅπως καὶ τὶς ξένες (κ. *Ἀπ.* στὸν ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ σ. 704,1) δηλαδὴ γιὰ νὰ μάθῃ ὁ κόσμος πὼς ξένα γράφουμε κ' εἴμαστε ξένοι, ἄγονοι καὶ μεῖς «ἡμιόνων δίκην», ὑποθέτω, ἐνῶ τἀποδείξαμε (*Ζ. κι Ἀ.*, 307–332) πόσο γόνιμα εἶναι τὰ νιοπλασμένα μας, μὰ δὲν τοῦ συφέρει νὰ μελετήσει τὴν ἀπόδειξη οὔτε νὰ τὴν ἀναφέρῃ. Ἂς ἀφήσουμε ὅμως τώρα τὸν κ. Χατζηδάκη. Ἀπὸ τὰ προσωπικά, δὲ μοῦ λέτε τί βγαίνει; Ναί, τί κερδίζει κανείς, σὰν τοῦ κυριέβει ἀνεμπόδιστα τὸ πάθος ψυχὴ καὶ νοῦ, σὰν τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ κρατηθῇ, ἐπειδὴ καὶ προτιμᾷ νὰ βγάλῃ τἄχτι του, ἐπειδὴ καὶ τοῦ φαίνεται πιὸ ἐφκάριστο στὴ στιγμὴ νὰ φωνάζῃ, νὰ θυμώνῃ, νὰ χτυπᾷ; Ἡ ἀσυνειδησία, μ' ἕνα λόγο τί ἀποτελέσματα φέρνει; Ἀποτελέσματα ποὺ δὲν ἀλλάζουνε καὶ ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ τἀποφύγῃς. Ἔρχεται ὥρα — κ' ἔρχεται γλήγορα — ποὺ ὁ ἄθρωπος πεθαίνει. Τὸ πρόσωπο χάνεται. Χάνουνται μαζί του καὶ τὰ προσωπικά. Τότες τί ἀπομνήσκει; Τίποτις. Ἡ ἐπιστήμη πάει μὲ τὸν ἄθρωπο, χάνεται καὶ δάφτη, ἀχώριστη ἀπὸ τὸ ἄτομο, ποὺ δὲν κατάλαβε τὴν ἀλήθεια. Τὸ μόνο ποὺ δὲ χάνεται εἶναι ἡ τιμὴ τῆς ψυχῆς, γιατὶ ἔχει κ' ἡ ψυχὴ τὴν τιμή της. Ἅμα δὲν ἔχει, ἄλλο πίσω σου δὲν ἀφίνεις παρὰ ὄνομα κακό.

Τὸ κακὸ τὄνομα, ὁ κ. Χατζηδάκης ἀρχίζει κι ἀπὸ τώρα νὰ τὸ χαίρεται στὴν Ἀθήνα τὴν ἴδια. Πῆγε κι ἀνακατώθηκε, γιὰ λόγους προσωπικοὺς σὲ ζήτημα ὅπου τοῦ εἴπαμε πὼς δὲν πρέπει νἀνακατώνεται. (κ. *Ρ. κ. Μ.*, Β', 318 – 373.

Βλέπω σήμερα πὼς καὶ οἱ μαθητάδες του ἔρχουνται καὶ τοῦ δίνουνε μαθήματα. Καταλάβανε τὸ πάθος καὶ τὸν παραιτοῦνε.

Λοιπὸν «ἡμιόνων δίκην» ἄγονα τὰ προσωπικά.

---

*Κοίταξε φύλλα 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178 179 . καὶ 180.

62.

Ἡ καθαρέβουσα καὶ τὰ κύρια ὀνόματα.

Ὁ πόλεμος γιὰ τὶς ξένες λέξες πάει ταίρι ταίρι μὲ τὸν πόλεμο ποὺ σηκώσανε γιὰ μερικὰ κύρια ὀνόματα. Πόλεμος ἄκριτος σὰν τοὺς ἄλλους. Σ' ἕνα του ἱντερβιοῦ, ποὺ ἀλλοῦ τἀναφέραμε, κατηγόρησε, περγέλασε μάλιστα τὸν Καρκαβίτσα ὁ κ. Σουρής, γιατὶ στὸ ξώφυλλο τοῦ Ἀρχαιολόγου ὠρθογράφησε τὄνομά του Ἀντρέας κι ὄχι Ἀνδρέας.

Τὠρθογράφησε ὁ χριστιανὸς ὅπως τὸ λέει κάθε μέρα, ὅπως τὸ λέει κι ὁ Σουρής, σὰν τοῦ μιλεῖ.

Ἀφτὸ ποὺ εἴπαμε πιὸ ἀπάνω· δὲν εἶδανε ἀκόμη γραμμένη τὴ γλώσσα ποὺ συνηθίζουνε στὴν κουβέντα κι ἀποροῦνε. Ἡ ἀκρισία τους βαστᾶ κι ἀπὸ κεῖ.

Μὰ ὑπάρχουνε κι ἀκρισίες ἀπελπιστικές.

Ἰδοὺ ἄξαφνα ἕνας ἄθρωπος ποὺ λέγεται στὸν τόπο του *Ντελληγιάννης* κι ἄλλος ποὺ λέγεται *Μπουντούρης*.

Νὰ μνήσκανε κ' οἱ δυὸ στὸ χωριό τους, μήτε θὰ τοὺς περνοῦσε νἀλλάξουνε τὄνομά τους. Ἔρχουνται ὅμως στὴν Ἀθήνα. Ψηφίζουνται βουλευτάδες. Γίνουνται ὑπουργοί, πρωθυπουργοί. Παίζουνε βόλο. Ἀμέσως πρέπει νὰ χαλάσουνε τὄνομά τους, νομίζοντας ἐννοεῖται πὼς τὸ διορθώνουνε, σὰ νὰ εἶχε τὸ δικαίωμα κανεὶς νὰ διορθώσῃ τὄνομά του τὸ φαμελιάτικο. Λοιπὸν ὁ *Ντελληγιάννης* θὰ γραφῇ *Δηλιγιάννης* —μὰ παρακαλῶ γιατὶ ὄχι καὶ Δηλιωάννης ;—ὁ Μπουντούρης θὰ γραφῇ Βουδούρης!

Δὲ γνωρίζω ἔθνος στὸν κόσμο ποὺ νὰ βλέπῃ κανεὶς τέτοια κωμῳδία. Κωμῳδία τραγική, ἐπειδὴ καὶ δὲν τὴν καταλαβαίνουνε ἴσια ἴσια ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς δίνουνε τὴν παράσταση. Δὲ φαντάζεται κανένας Γάλλο πολίτη ποὺ στὸ χωριό του νὰ γράφεται Bidel κι ἅμα φτάσῃ στὸ Παρίσι νὰ γράφεται Vitel. Πολλοὶ μάλιστα στὴ Γαλλία ἔχουνε ὀνόματα ἢ πρόστυχα ἢ κωμικὰ ἢ κάποτες καὶ ἄτοπα, Chauesson—ποὺ εἴτανε τὄνομα ἑνὸς πολὺ ἄξιου μουσικοῦ— **Melon, Letortu, Prumier, Torchon, Boulanger** — ὁ περίφημος ὁ Ponlanger, δηλαδὴ *Ψωμᾶς* — Boucher—ὁ μακελλάρης – Levilain, Brisecul, Labitte. Κανένας ἀπ' ἀφτοὺς δὲν τὸ στοχάστηκε στὴ ζωή του νὰ διορθώσῃ τὄνομά του.

Ἀπὸ τέτοια βλέπουμε πόσο λίγο προχωρημένος εἶναι ὁ πολιτισμὸς στὴν Ἑλλάδα. Περηφάνεια μεγάλη, ἀτομικὸ φιλότιμο περίσσιο· συναίστηση τῆς ἀτομικῆς ἀξιοπρέπειας, λίγη, κάποτες καὶ καμιά. Συνάμα καὶ ψεφτομάθηση. Πῶς μπορεῖ ἀλλιῶς, ἀφοῦ ἀπαρχῆς ὅλα ἡ καθαρέβουσα τὰ ψεφτώνει. Ὁ *Ντελληγιάννης* κι ὁ *Μπουντούρης*—γιὰ τἀ ὀνόματα μιλῶ, τὰ πρόσωπα δὲν τὰ κοιτάζω—ἀλλάζουνε τὄνομά τους, ὄχι γιὰ τὸ λόγο ποὺ εἶναι ξένα—ξένα, μὲ τὴ σημασία ποὺ τὸ παίρνουνε, μνήσκουνε ἀκόμη καὶ σὰν τἀλλάξῃς — μὰ γιατὶ νομίζουνε πὼς στὴ γλώσσα μας δὲν ἔχουμε *ντ* καὶ *μπ*. Ἀφτά, λέει, *ἑλληνικὰ* δὲν εἶναι.

Τί νὰ κάμῃς ὡστόσο ποὺ ἡ ἐπιστήμη — λίγη ἐπιστήμη καὶ λίγη προσοχὴ σοῦ ἀποδείχνουνε πὼς τὸ *ντ* καὶ τὸ *μπ* τὰ εἴχαμε πάντα καὶ τἄχουμε στὴ γλώσσα μας ὁλοένα; Τί ἄλλο βγαίνει ἀπὸ τὸ διόρθωμα τὸ καμαρωμένο παρὰ ἡ ἀμάθεια τοῦ διορθωτῆ; Ἂν τὰ διορθώνουνε γιὰ τὴν Ἑβρώπη, χαμένος ὁ κόπος. Στὴν Ἑβρώπη τὰ ξέρουνε, τώρα καιρός. Τί φελᾷ κιόλας; Μήπως ἀλλάζει μὲ τὴν ὀρθογραφία ἡ προφορά; Μήπως κάθε μέρα δὲ λένε *Ντελληγιάννης*, μὲ *ντ*, Μπουντούρης, μὲ *ντ* καὶ μὲ *μπ*; Λοιπὸν τί κατωρθώσαμε; Ὁ Ῥωμιὸς χτίζει στὸν ἀέρα πύργους ποὺ δὲν ἔχουνε μήτε τοῦ ὄνειρου τὴν ὁμορφιά, ἐπειδὴ δὲν εἶναι κούφιοι πύργοι, παρὰ φουσκωμένοι μ' ὅλο τὸ πάχος τῆς ψεφτιᾶς, ποὺ μιὰ μέρα θὰ πέσουνε νὰ τοῦ πλακώσουνε τὸ κεφάλι.

Κ' εἶναι τόντις, ὅπως εἴπαμε, νἀπελπίζεσαι γιὰ τὸ ἔθνος. (1)

63.

Ἐν τῷ πρυτανείῳ σιτεῖσθαι.

Ἂς ἔρθουμε πιά, τελειώνοντας ἀφτό μας τὸ κεφάλαιο, στὸ πιὸ ἄκριτο καὶ στὸ πιὸ *ἄτιμο* ἀπ' ὅσα ξεστομίσαν *ἐναντίο μας*. Ἀφοῦ καὶ καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο δὲ ντράπηκε νὰ μᾶς συκοφαντήσῃ, ἂς ἔρθουμε λοιπὸν καὶ στὸ ζήτημα τοῦ παρᾶ. Μὲ δυὸ λόγια. Ποῦ καὶ γιὰ ποιὸ σκοπὸ ξοδεύουνται ἄπειρα μιλλιούνια, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν κυβέρνηση, μὰ κι ἀπὸ ἁπλοὺς πολίτες; Ὅλα γιὰ τὴν καθαρέβουσα. Ἐγὼ τώρα καὶ φίλοι μας πολλοὶ τὄχουμε γιὰ ὅλεθρο ἐθνικὸ νὰ ξοδεύουνται τόσα χρήματα. Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ βλάψῃ περισσότερο τὴν Ἑλλάδα, τίποτα νὰ ὠφελήσῃ περισσότερο τοὺς Σλάβους. Δὲν εἴπαμε ὅμως ποτέ μας πὼς ἀπὸ τοὺς Σλάβους πλερώνεται μήτε ἡ κυβέρνηση μήτε ὁ Σύλλογος τοῦ κ. Βικέλα. Χτύπησα καὶ τὸ Σύλλογο καὶ τὸν Πρόεδρό του σὲ ὅλα. Μόνο τέτοια κατηγορητὰ καὶ τέτοιες ἀτιμίες δὲν ξέρουμε.

Θυσίες κάνουμε, ναί. Κάνω καὶ γὼ μερικές, πιώτερες βέβαια παρὰ ποὺ σηκώνει τὸ πουγγί μου. Μοιράζουμε βιβλία, πλερώνω γιὰ νὰ τυπώσω τὰ δικά μου, χάρισμα τὰ στέλνω, ἐνῶ δὲ βλέπω τί δὲν ἔπρεπε νὰ κάμουνε γιὰ μᾶς καὶ Κυβέρνηση καὶ Πανεπιστήμιο κι ἁπλοὶ πολῖτες. Ἕνα ἔχω νὰ τοὺς ἀποκριθῶ. «Οὐκ ἐσθ' ὅτι μᾶλλον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρέπει οὕτως, ὡς τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἐν Πρυτανείῳ σιτεῖσθαι. (Πλάτ. Ἀπολ. Σ. 36). Ἔτσι ἔλεγε ὁ Σωκράτης. Τολμῶ καὶ γὼ σήμερα νὰ πῶ τὸ ἴδιο.

1) Οἱ δικοί μας ἐννοεῖται δὲν μπορούσανε παρὰ νἀκολουθήσουνε ἀντίθετο σύστημα ὡς καὶ στὴν τοπωνυμία, ποὺ ἀλήθεια θελει διόρθωση. Μὰ ὄχι πάντα. Βλέπω, λ.χ., μερικοὺς φίλους μας ποὺ γράφουνε τώρα Κηβισὰ μὲ τὸν Πάλλη ποὺ νομίζω τὄγραψε πρῶτος. Πολὺ ταπεινὰ πρέπει νὰ τὸ μολογήσω πὼς ἀκόμη δὲν κατάλαβα γιατί. Ξέρω τὴν Κηφισιά, μίλησα καὶ μὲ τοὺς Κηφισιῶτες, πῆγαινα καὶ κουβεντιάζαμε μαζί—ἀθάνατες ὧρες τῆς ζωῆς μου!—κάτω στἀμπέλια ποὺ βρίσκουνται ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ Τατόϊ, κοντὰ σ' ἕνα ῥημοκκλήσι... Ἀρβανῖτες οἱ περισσότεροι. Τὸ β ποὺ μπῆκε στὴ θέση τοῦ φ θὰ τὄφερε ὑποθέτω καμιὰ ντόπια προφορά, καμιὰ ντόπια φωνολογία. Ὡστόσο τοὺς ἄκουσα καὶ τοὺς ἴδιους νὰ λένε τὸν τόπο τους Κηβισιά, πάει νὰ πῇ πὼς παραδεχτήκανε τὸν τύπο τὸν κοινό, γιατὶ στὴν κοινὴ γλώσσα λόγο κανένα δὲν ἔχει τὸ φ νὰ γίνῃ β. Ἐμεῖς τώρα βγήκαμε πιὸ ντοπιοι κι ἀπὸ τοὺς ντόπιους, πιὸ ἐξυπνοι κι ἀπὸ τοὺς Κηφισιῶτες. Τότες ἐγὼ λέω νὰ περατώσουμε τὸ ἔργο μας καὶ κάθε φορὰ ποὺ μιλοῦμε γιὰ τὴν Κηφισιά, νὰ μιλοῦμε κηβισιώτικα. Ἔτσι θὰ φανοῦμε πιὸ πιστοὶ ἀκόμη στὴν ἀλήθεια. Ἤθελα ὅμως νὰ μάθω τί σκοπὸ κυνηγοῦμε τὸ κάτω κάτω. Θαρρῶ πὼς εἶναι ὁ σκοπός μας νὰ διδάσκεται μιὰ μέρα ἡ δημοτικὴ στὰ σκολειά Νὰ λοιπὸν ἕνας τύπος, ἡ Κηφισιά, ποὺ εἶναι σύφωνος σὲ ὅλα μὲ τὴν ἐθνικὴ γραμματική, ποὺ εἶναι συνάμα κι ὁ ἐπισημος τύπος. Τί ἄλλο γυρέβουμε; Μοῦ φαίνεται πὼς κάποτες βάζουμε στὸ ἴδιο ποδάρι πράματα ποὺ μεγάλη διαφορὰ τὰ χωρίζει. Ἀπαραίτητο, ναί, ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἐπιστήμη νὰ ξέρῃ πὼς ἡ Θήβα λέγεται ἀπὸ τοὺς ντόπιους Φήβα καὶ ἡ Κηφισιὰ Κηβισά. Μὰ ἡ γραφτὴ γλώσσα, ποὺ εἶναι κοινή, διαλέγει καὶ διαλέγει τὰ ἐθνικά.

. . . . . .

Χωρὶς ἀριθμό.

Εἶναι τουλάχιστο θεοῦ χαρά, ποὺ τὸ ζήτημα ἔχει μεγάλη ποικιλία. Δὲν εἶσαι ἀναγκασμένος ὅλο νὰ δέρνεσαι καὶ νὰ κλαίς. Πολλὲς φορὲς γελᾷς. Γελᾷς ἄξαφνα μὲ τὸ χαριτωμένο μας τὸν παλιὸ τὸ φίλο, μὲ τὸ ζαχαρένιο τὸν Ξενόπουλό μας. Γελᾷς, ἐπειδή, ὅσο ζαχαρένιο κι ἂν τὸ ξέρουμε, ὁ Ξενόπουλος θυμώνει. Δὲ θυμώνει τὸ μεγαλο τὸ θυμὸ τῆς ἀλήθειας, τὸ θυμὸ τοῦ ποιητῆ. Ἀπὸ φιλότιμο θυμώνει. Στὰ *Παναθήναια* (31 τοῦ Μαγιοῦ, 1905. σ. 127, στ. 1-2) ἀνάφτει γιατὶ δὲν παινέσαμε τὰ ἔργα του ὅπως τοὺς ἄξιζε. «Ἡ πρόσκλησις ὅμως ποῦ μᾶς κάμνει, νὰ γράψω κ' ἐγὼ ἕνα βιβλίον (! διὰ νὰ τοῦ δείξω πῶς γράφεται ἡ γλώσσα !! [τὰ ἐπιφωνηματικὰ δικά του, σᾶς παρακαλῶ]), εἶνε, τὸν διαβεβαιῶ, ἀτυχεστάτη Ὁ κ. Ψυχάρης ἔπρεπε δὰ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἔχω γράψει πολλὰ ἕως τώρα, καὶ πολὺ καλλίτερ' ἀπὸ πολλῶν... ὅτι καὶ εἰς τὴν «ἐθικὴν γλῶσσαν» ἀκόμη, προσφέρω μεγαλειτέραν ἴσως ἐκδούλευσιν ἀπὸ κάθε ἄλλον, διότι τὰ διηγήματά μου *κυκλοφοροῦν* [δικά του, παρακαλῶ, καὶ τὰ κερτὰ γράμματα] καὶ διαβάζονται.. [δικά του καὶ ὑποσιωπητικα]. Ἀλλ' ἀπὸ ἄνθρωπον [ἐμένα θὰ ἐννοῇ] ποῦ θὰ εὕρισκε π.χ. ὅτι ὁ «*Ἔρως ἐσταυρωμένος*» [δικά του καὶ τὰ σφηνώματα] δὲν ἀξίζει τίποτε, διότι κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς νέας γλώσσης [θἄναι ὑποθέτω καὶ τὸ πνέμα δικό του πολὺ περισσότερο παρὰ τῆς γλώσσας] ἔπρεπε νὰ γράψω «*Ἐρωντας* [:::] *σταβρωμένος* [σταβρωμενος, ναί, χωρὶς ε, ὅπως καὶ τὸ λένε· γιὰ τὸν *Ἐρωντα*, δὲν καταλαβαίνω]», φυσικὰ δέν περιμένω καλλιτέραν κριτικὴν τῶν διηγημάτων μου».

Βλέπετε τὴν ἁμαρτία μου. Δὲν ὑμνολόγησα τὸν «*Ἔρως ἐσταυρωμένος*», τὸν ἄλλαξα μάλιστα καὶ τὸν ἔκαμα *Ἐρωντας*, μὲ *ντ* ἄγνωστό μου. Δὲν ὑμνολόγησα οὔτε τὰ δηγήματα τοῦ περίφημου δηγηματογράφου. Λέξη δὲν εἶπα μήτε γιὰ τὸν *Κόκκινο Βράχο* (κ. *Παναθ.*, ἰ. ἀρ., σ, 115), μήτε γιὰ τὴ *Φοῦρκα* (κ. *Παναθ.*, 30 τοῦ Θεριστῆ 1903, 548—551) μήτε γιὰ τὴ σπαρακτικὴ *Πνοὴ Φθινοπώρου* (κ. *Παναθ.* 15 τοῦ Ἀη Δημήτρη, 1903, σ. 19—21), μὲ μιὰ ὡραία εἰκόνα κάτω (σ. 21), μήτε γιὰ σωρὸ σωρὸ ἄλλα πολὺ πιὸ ψυχολογημένα κι ἀπὸ τὴ *Ζωὴ* κι *Ἀγάπη* κι ἀπὸ τὴ *Ζούλια*. Ὡστόσο ἄδικο ἔχει ὁ Ξενόπουλος ἂν πιστέβει πὼς τονὲ ζουλέβω. Τὸ ἐναντίο. Ἴσως ἰδιαίτερη μελέτη δὲν μπορῶ νὰ τοῦ κάμω καθὼς τὸ ἔλπιζα, ἐπειδὴ τί νὰ σᾶς πῶ ; μελέτη γίνεται ἀπάνω στὸ Σουρή· ἀπάνω στὸν Ξενόπουλο πιὸ δύσκολο. Μὰ τὸν ἀγαπῶ καὶ πάντα μου τονὲ θυμοῦμαι. Δὲν μπορῶ κιόλας νὰ τὸν ξεχάσω μιὰ μέρα ποὺ στὰ 1893—τί λέτε; νὰ μνημονικὸ τῆς ἀγάπης!—κουβεντιάζαμε μαζὶ ὀδὸ Σταδίου. Ἔβρεχε. Ἡ πιὸ σωστὰ εἶχε βρέξει κι ἀποβρέξει. Ὁ γαλάζιος ὁ οὐρανὸς ἔδειχνε ἀκόμη ἀψηλὰ κάτι διάφανες κιτρινόλερκες χαραμάδες, κάτι θολάδες ἀσπρόμουντες ποὺ σερνόντανε δῶθε κεῖθε σὰν τὰ βέλα. Στὴ μέση τοῦ δρόμου, ποτάμι μονάχο. Τὰ πεζοδρόμια στεγνά. Στεκόμαστε μὲ τὸν Ξενόπουλο κοντὰ στὴ Μινέρβα. Τοῦ μιλοῦσα γιὰ τὴ γλωσσα, γιὰ τὴν τέχνη, γιὰ τὴν ποίηση, γιὰ χίλια ἰδανικά, καὶ μὲ συνέπαιρνε τὸ μεγαλεῖο τῆς στιγμῆς ἐκείνης, τὸ φῶς ποὺ γλυκοπάλεβε μὲ σύννεφα διαβατάρικα, στὴν Ἀθήνα. Παρατήρησα ὅμως πὼς ἐνῶ ῥητόρευα ὁ φίλος μου ὁ Ξενόπου-

λας ἀνασκούμπωσε τὸ πανταλονάκι του καὶ μὲ μάτι ζαχαροχαμηλωμένο κοίταζε ἀντίκρυ τὸ πεζοδρόμι. Φαίνεται πὼς εἶχε πέρα δουλειὰ καὶ συλλογιότανε πῶς νὰ περάσῃ. Ἀπὸ τότες ἔτσι τονὲ φαντάζουμαι πάντα· δὲν ξέρει πῶς νὰ πάῃ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ στὴν ἄλλη, βλέπει τὸ δρόμο, βλέπει τῆ λάσπη, ὅσο τοῦ λέει κανένας γιὰ ποίηση καὶ ἰδανικά.

Φοβοῦμαι μήπως καὶ πάλε κοίταξε ταντικρυνὸ πεζοδρόμι, ὅταν ἔγραψε στὰ *Παναθήναια* (Μάρτη, 31, 1905, σ. 377) γιὰ τὴ *Ζωὴ κι Ἀγάπη* μου. Ὁ ἀγαθός μας ὁ Ξενόπουλος θέλησε νά κάμῃ ἄρθρο ἀπὸ κεῖνα ποὺ στὸ Παρίσι λέγουνται r o s s e ἀπὸ τὄνομα τοῦ *ψοφιμιοῦ*, δηλαδὴ ἄρθρα ποὺ σὲ χαδέβουνε τάχα κι ὡς τόσο σὲ ἀφανίζουνε, ὅπως τὸ *ψοφίμι* ποὺ ἐσὺ τὸ θαῤῥεῖς ἄλογο κι ἀρτὸ σοῦ βγάζει τὰ κόκκαλα. Τέτοιο εἶδος ἄρθρα θὰ τὰ γνώριζε ὁ γέρο Πλούταρχος, σὰ λέγει πὼς «δάκνουσι μᾶλλον οἱ διὰ τῶν εὐφήμων ὀνειδίζοντες» G u a e s t. c o n v. II, 1, 6). Ῥωμαίϊκα, μπορεῖ νὰ τὰ ποῦμε *γατοσκυλήσια* [ἢ σὰ μοῦ βρῆτε ὄνομα καλήτερο - καὶ θὰ ὑπάρχῃ—τὸ παραδέχουμαι ἀμέσως. Ὁ Ξενόπουλος δὲν εἶναι πολὺ προχωρημένος στὴ δύσκολη τὴν τέχνη τοῦ ἄρθρου τοῦ γατοσκυλήσιου. Ὅποιος θέλει νὰ μὲ *ψοφήσῃ*, πρέπει πρῶτα νὰ μοῦ ζητήσῃ μερικὲς συβουλές, καὶ γὼ τοῦ δίνω, γιατὶ τὰ κουτσά μου καὶ τὰ στραβά μου ἴσως νὰ τὰ μελέτησα περισσότερο ἀπὸ κείνους ποὺ μὲ χτυποῦνε, δίχως ποτέ τους νὰ βροῦνε τὸ σωστὸ μέρος. Ὁ καημένος ὁ Γρηγόρης μας ἔγραψε τἄρθρο του ὅπως μπόρεσε. Θὰ τοῦ τὸ παραγγείλανε στὰ *Παναθήναια* καὶ σὰν πιστὸ κοπέλι, πῆρε χαρτὶ καὶ τὄγραψε. Δὲν κατάλαβε ὅμως πὼς ἀδιάφορο μὲ τί τρόπο κρίνει τὸ ἔργο μου ὁ Ξενόπουλος καὶ πὼς ἡ ἐπίκρισή του εἶναι ἀναχρονισμός. Κι ἀλήθεια, μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό, τὰ βιβλία τὰ γραμμένα στὴ δημοτική, ἄλλους κριτάδες δὲν εἶχανε ἀπὸ τοὺς ντόπιους. Ἕνας Σολωμός, ἕνας Βαλαωρίτης, ἕνας Τυπάλδος προσμέναν τότες πῶς θὰ τοὺς κρίνουνε οἱ Ξενόπουλοι τῆς ἐποχῆς τους. Συχνὰ μήτε μιὰ ἐπίκριση δὲν τους φιλέβανε καὶ κάποτες ὁ δύστυχος ὁ ποιητὴς ἀπελπιζόταν μ' ἕνα γράμμα ὅπου κανένας φωστήρας τῆς κριτικῆς ἢ καὶ κανένας ἄλλος τὸν πείραζε πίτηδες, γιὰ νὰ τὸν ἀποθαῤῥύνῃ καὶ τοὺς ἀποθαῤῥύνε τόντις, ἐπειδὴ θέλει, ἐπειδὴ μάλιστα ἔχει ἀνάγκη ὁ ποιητὴς νἀκούσῃ ἕνα λόγο καλό, ἕνα δίκιο λόγο, καὶ δὲ βλέπανε γῦρο τους παρὰ ζούλια καὶ μῖσος, ἢ ἁπλὸ φιλότιμο, τὸ φιλότιμο ἐκεῖνο ποὺ καὶ στοῦ ἀνώτερου τὴ μύτη ἀνήθελά σου σὲ σπρώχνει νὰ βάλῃς τὰ γυαλιὰ τὰ δικά σου. Μὰ σήμερα τὰ δημοτικὰ κρίνουνται στὴν Ἑβρώπη. Ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει πιὰ νὰ φοβηθῇ τὸν κρισογράφο, ἔχει ὁ κρισοφάγος νὰ φοβηθῇ τὸν ποιητή, ἅμα τὸν κρίνῃ ὅπως τοῦ καπνίσῃ. Κρίθηκε ἡ *Ζωὴ κι Ἀγάπη* σὲ κάμποσες φημερίδες (κ. L e T e m p s, 27 τοῦ Χριστοῦ, 1904, σ. 4, στ. 4, τοῦ E. Pottier· δέκα γραμμίτσες, μέλι μονάχο· C r o n a c h e d e l l a C i v i l t à e l l e n o - l a t i n a, 30 gennaio — 20 febbraio 1905, σ.461—462, τοῦ Μαρίνου Σιγούρου· J o u r n a l d e G e n è v e 6 τοῦ Φλεβάρη, 1905, σ. 2, στ. 1-3· νὰ τὸ διαβάσῃ ὁ Ξενόπουλος! il M a r z o c c o, 5 Marzo, 1905, σ. 3, στ. 5-6. 4, στ. 6, τοῦ P. E. Pavolini — καὶ τί ἄρθρο! D e u t s c h e L i t e r a t u r z e i n t u n g, 1905, 2082—2084, τοῦ A. Thumb, κτλ. κτλ.). Κ' ἐννοεῖται δὲ μιλῶ γιὰ τὰ γράμματα ποὺ ἔλαβα καὶ λαβαίνω. 1)

1) Δὲν εἶναι κιόλας ἀνάγκη νἀναφέρνω ἄρθρα γραμμένα στὴν Ἑβρώπη. Τὴν κριτικὴ τοῦ Ξενόπουλου γιὰ τὴ Ζωὴ κι Ἀγάπη, τὴν κρίνανε δημόσια καὶ στὴν Ἑλλάδα, κ. Νουμᾶ, ἀρ. 144, 17 τοῦ Ἀπρίλη, 1905, σ. 10, 1-2, Παναθηναϊκα γλέντια, τοῦ Κόντε-Βαλέρη.

Λοιπὸν ὅταν ὁ Ξενόπουλος ἔρχεται καὶ κρίνει τὴν οὐσία τοῦ βιβλίου μου, τὴ φιλολογική του τὴν ἀξία καὶ φυσικὰ δὲν τὸ βρίσκει πρωτότυπο μήτε καλλιτεχνικὸ—περίεργο ποὺ κατάντησε κοινοτυπία νὰ τὸ λένε ἀφτὸ ἴσια ἴσια γιὰ ὅλα τὰ πρωτότυπα καὶ καλλιτεχνημένα—ὅταν ὁ ζαχαροζυδάτος μας Ζακυθιανὸς ἀποφασίζει τί θὰ πῇ ψυχολογία καὶ τί δὲ θὰ πῇ, δὲ σημαίνει πὼς κρίνει, σημαίνει πὼς κάθεται στὴν Ἀθήνα. Ἐκεῖ θὰ τὸν ἀφήσω καὶ γιὰ τοῦτο θὰ ξετάσω μόνο, στὸ μακρινό του τἄρθρο, κάτι νόστιμα γλωσσικά, ἐπειδὴ μὲ τὴ γλωσσολογία του μνήσκουμε στὴν Ἀθήνα, μάλιστα καὶ στὰ Παναθήναια.

Νὰ μὴ σᾶς τὸ κρύφτω, τρίβοντας τὰ μάτια μου διάβαζα ὅσα γράφει ὁ Ξενόπουλος γιὰ τὴ γλώσσα τῆς *Ζωῆς κι Ἀγάπης*, γιατὶ ὁ Ξενόπουλος θυμώνει καὶ μὲ τὴ γλώσσα μου. «Καὶ ὅλ' αὐτά, εἰς μίαν γλῶσσαν — ὦ θεέ μου, τί γλῶσσα! - ... πρέπει νὰ τὴν μεταφράζετε εἰς τὴν ῥωμαϊϊκὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ βγάζετε νόημα ἢ καὶ νὰ μὴ βγάζετε διόλου... Ὡρισμένως δὲν εἶνε ἡ ἑλληνική. Εἶνε τὸ παραδοξότερον *τσάτρα-πάτρα*—ἢ charabia διὰ νὰ μὲ καταλάβῃ καλλίτερα ὁ κ. Ψυχάρης,—ποῦ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐπινοήσῃ, ὁ ἀστειότερος παρῳδὸς τῆς μαλλιαρῆς γλώσσας... εἶνε ἄψυχη· δὲν ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἑλληνικόν· φαίνεται γραμμένη ἀπὸ *ξένον*, ποῦ ἔχει πολλὰ βιβλία, πολλὴν τόλμην, μεγάλην αὐθαιρεσίαν ἀλλὰ ὀλίγον, ὀλίγιστον αἴσθημα, καὶ—ἀνεξήγητον [ἔχει δίκιο]! — πολὺ ὀλιγώτερον ἀφ' ὅσον φαίνεται εἰς παλαιότερα βιβλία του.»

Κοιτάξτε τώρα ποὺ καὶ μένα μοῦ φαίνεται ἀνεξήγητο πῶς γιὰ νἀποδείξῃ πὼς γράφω σὰν τὸν *ξένο*, πῆγε νὰ ξεσκαλίσῃ λέξες ποὺ μόνο Ῥωμιός, βουτηγμένος στὰ ῥωμαίϊκα, μπορεῖ νὰ τὶς φτειάσῃ —δηλαδὴ ὅταν οἱ λέξες δὲν εἶναι πιὰ καὶ φτειασμένες ἀπὸ τὸ λαό, καὶ πασίγνωστες, ὅπως μερικὲς ἀπὸ κεῖνες ποὺ καταταράξανε τὸ γλυκό μας τὸ γλωσσολόγο. Ἀνάμεσα στοὺς ὅρους ποὺ φτειάνω, στοὺς *ἀνύπαρχτους* καὶ τοὺς *ἀφάνταστους*, λογαριάζει ὁ χαριτωμένος μας ὁ φίλος τοὺς ἀκόλουθους, *πρόβαλνε*, *σταναχώρια* (ἐπειδὴ ξέρει *στενός*, *στενό-*, *ἡ σταναχώρια* τοῦ φάνηκε ἀπίστεφτη), *βέβιο* (παίρνει καὶ δίνει στὴν Πόλη· μὰ ἐγὼ δὲν τὸ βάζω παντοῦ· κάπου, ἔτσι σὰν πιὸ ἁπλούτσικο κι ἀθῶο), *σιγασιά*, *κάλυβαν*, *ἡσυχάδα* (ποὺ τὸ συνηθίζουνε κιόλας στὴ Ζακυθο!), *ἔκρυβγε* (καὶ τοῦτο κάποτες *κρύβγει* περισσότερο ἀπὸ τὸ *κρύφτει*). Παράξενους τύπους νομίζει κι ἀφτοὺς ἐδῶ, *νοτιανὸς* (ἡ γλώσσα μας ἔχει τάση στὴν κατάληξη *-ανός*), *δεντροφορεμένος*, *ἱερέους*, *δρομωσιά* (ὄχι *δρομοσιά*, μὲ *ο*, καθὼς τὸ γράφει), *ζωωσιά*, *σιγανόσαχλα*, *συνέπαρμα*, *ξαποζουμώνουμε*. Τόσο ξέρει τὴ γλώσσα καὶ τόσο τἀφτί του τὴ νοιώθει! Νὰ παρατηρήσουμε κιόλας πὼς ἐπειδὴ καὶ δὲ γράφηκε ἡ γλώσσα μας ὡς τώρα, κάθε φορὰ ποὺ ἀποχωρίζουμε κανέναν τύπο ἀπὸ τὸ κείμενο, ταράζεται ὁ δάσκαλος. Μὲ τὸ κείμενο μαζί, στὴ θέση του ὁ καθένας, τρέχουνε ὅλοι τους νερό.

Δὲν τοῦ φτάνει ὅμως νὰ ξεσηκώνῃ μιὰ λέξη ἀπὸ δῶ καὶ μιὰν ἀπὸ κεῖ. Τοῦ χρωστῶ ἀκόμη πολύτιμες, σοφὲς ὁδηγίες. Ἀντὶς ἐκεῖνο ποὺ ἔγραψα γιὰ τὸ Γιάννη, σὰν «ἄρχισε νὰ σέρνεται *φειδοτροπίς*», θέλει νὰ τὸ πῶ *φειδοσέρνουμαι*. Κ' ἔτσι, λέει, θἄκρυφτα καλήτερα τὸ φίδι. (κ. Z. κι Ἀγ. 309, 1)! 1) Πῶς νὰ τοῦ δώσῃ κανεὶς νὰ καταλάβῃ; Πράματα ποὺ ἢ τὰ χωρεῖ ὁ νοῦς σου ἢ δὲν τὰ χωρεῖ. Ἂς δοκιμάσουμε ὡστόσο. Νά, ὁ κ. Γ. Ξενόπουλος, ἄξαφνα, βέβαια πὼς δὲ *φειδοσέρνεται* στὸ ἄρθρο του. Μὰ προσπαθεῖ νὰ χύσῃ μέσα φαρμάκι *φειδοτροπίς*. Μπορεῖ τώρα νὰ κατάλαβε.

Πολὺ ξαφνιάστηκε—ποὺ τὸ λέει κάπου *ἐξαφνιζόμεθα* (ἐλευθέρα μικτὴ)—μὲ τοὺς *ἀχινούς* μου, γιατὶ γράφω πὼς τὰ ζῶα εἶχανε *κριάσι κ' ἔλιωνε* (ὄχι *ἔλυωνε*) *στὸ στόμα*. Λοιπὸν ὁ Γιάννης τοὺς κατάπινε. «Εἰς ἄλλο μέρος πάλιν ἀποδεικνύεται ῥῶς φανερά, ὅτι δὲν ἠξεύρει τί θὰ πῇ *ἀχινός*. Εἰδεμὴ δὲν θὰ ἔγραφεν ὅτι οἱ ἀχινοὶ ποῦ ηὗρεν ὁ Πετρογιάννης εἶχαν *κριάσι* (![δικό του ἀφτό]) ποῦ ἔλυωνε *στὸ στόμα* (!![καὶ τοῦτα]) καὶ ὅτι τοὺς ἄνοιγε καὶ... [δικά του] τοὺς *ἐκατάπινε* (!!![καὶ τὰ τρία χτῆμα του]).» Νομίζει ὁ Ξενόπουλος, ὑποθέτω, πὼς τὸ κρέας λέγεται μόνο γιὰ τὰ σφαχτὰ ἢ γιὰ τὸν ἄθρωπο. Δὲ συλλογίστηκε πὼς τὸ λένε ὡς καὶ γιὰ τὰ ψάρια· «αὐτὸ τὸ ψάρι ἔχει μαλακὸν *κρέας*», Λεξ. Βλάχου· «ἰδίως, τὰ μυώδη μέρη, τὸ κρέας τῶν τετραπόδων, τῶν πτηνῶν, καὶ αὐτῶν πῶν *ἰχθύων* ὡς τροφή». Λεξ. Κορομηλᾶ, 1861. Τὸ εἶπα μαλιστα *κριάσι*, γιὰ νὰ τὸ ξεχωρίσω καπως ἀπὸ τὸ γνωστὸ καὶ συνηθισμένο κρέας. Πῶς νὰ τὸ πῇ κανείς; Τὸ *παχί*; Τὸ *παχὶ* ποὺ *ἔλιωνε στὸ στόμα*; Λαμπρὰ ῥωμαίϊκα! Λιώνει ὅμως καὶ παραλιώνει, σὰν εἶναι παχὺς ὁ ἀχινός, ὄχι μόνο στοὺς τόπους ἐκείνους ὅπου ἔχουνε μέγεθος ἐξαιρετικό, μὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἐννοεῖται μαλιστα πὼς τοὺς *κατατίνεις*, καθὼς καὶ τὰ στρείδια τὰ *τρώς*. Δὲ σημαίνει ἀρτὸ πως ἔφαγες καὶ τὰ ὄστρακα μαζί. Ἄρθρα τοῦ Ξενόπουλου δὲν εἶναι.

Ἀκούστε πιὰ καὶ τὸ νοστιμώτερο. Μιλοῦσα στὸν Ὑστερόλογό μου (σ. 293) γιὰ δημόσια μαθήματα ὅπου συχνάζει κόσμος καὶ κοσμάκης· ἔρχουνται, γράφω, «λογιῶ λογιῶ ἐπιστήμονες, διαλέγοντας ὁ καθένας ὅποιο θέμα τοῦ ἀρέσει, ὅποιο εἶναι καὶ τῆς εἰδικότητάς του, γιὰ νὰ πάρουνε ἢ καμιὰ ἰδέα ἢ καμιὰ γνώση ἀπὸ τὶς πιὸ ἁπλὲς καὶ τὶς πιὸ καθάριες οἱ *ἀκροατάδες*, ποὺ θὰ μπορούσαμε ἴσως καλήτερα κι *ἀκουστάδες* νὰ τοὺς ὀνομάσουμε, γιατὶ ἀρτὸ ἀμέσως τὸ καταλαβαίνει ὁ πιὸ ἀγράμματος καὶ προσέχει». Ἀδύνατο νὰ παρανοηθῇ. Ἔτσι δὲν εἶναι; Ἀδύνατο νὰ μὴ νοιώσῃ κανεὶς τί θὰ πῇ *ἀκουστάδες* στὸ μέρος ὅπου τὸ βάζω. Διαβάστε τώρα τὸν παινεμένο μας κρισογράφο· «Πρέπει, μὰ τὴν ἀλήθειαν, νὰ ζῇ κανεὶς εἰς τὸ Παρίσι, ἀπομονωμένος μὲ τὰ βιβλία του, διὰ νἀγνοῇ ὅτι ὁ λαὸς λέγει μὲν *ἀκουστής*, ἀλλ' ἐννοεῖ τὸν ὠτακουστὴν καὶ τὸν καταδότην».

Λοιπὸν ὁ λαός, σὰ δῇ τὴ λέξη ἐκεῖ ποὺ τὴν ἔχω, θὰ καταλάβῃ πὼς γιὰ σπιούνους μιλῶ; Δὲν πιστέβω. Ξενόπουλος δὲν εἶναι. Μὰ τί σημαίνει κιόλας ἡ φράση· «ὁ λαὸς λέγει μὲν ἀκουστής, ἀλλ' ἐννοεῖ» κτλ.; Πότε σπούδασε ὁ Ξενόπουλος τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ; Τί κῦρος ἔχει ὁ λόγος του; Κανένα. Καὶ τόντις ἀπὸ ἄλλους Ἀθηναίους ἔμαθα πὼς ὁ ἀκουστὴς δὲ λέγεται μὲ τὸ νόημα ποὺ νομίζει. Θέλει νὰ πῇ πὼς ἔτσι τἄκουσε ἀπὸ μερικούς. Καὶ πιθανὸ μερικοὶ μὲ τέτοιο νόημα νὰ τὸ λένε. Μὰ καθαφτὸ δημοτικὸ νὰ εἶναι, δύσκολα τὸ παραδέχουμαι. Γιὰ τὸ δικό μου τὸ γλωσσικὸ αἴστημα, κατι θὰ βάλῃ ἀκόμη ὁ λαὸς μὲ τὴ λέξη. κανένα ἐπιθετο ζεβγαρωτό, λ.χ., *κρυφα-*

1) Τὸ σωστό, νὰ γράφεται ι, ὅπως καὶ τὸ ταξίδι. Κατεφτείας ἀπὸ τὴν τάξι κι ἀπὸ τοῦ ὄφι σχηματιστήκανε καὶ τὰ δυό. Ἔτσι βλέπω τὰ γράφει κι ὁ κ. A. Thumb.

κουστὴς ἢ κάτι τέτοιο. Ἂς ὑποθέσουμε κιόλας πὼς ὁ ἀκουστὴς ἔχει τὸ νόημα ποὺ ὁρίζει ὁ Ξενόπουλος, σὲ ποιὰ γλώσσα τοῦ κόσμου εἶδε νὰ μὴν ἔχῃ μιὰ λέξη δυὸ νοήματα, κάποτες ἀντίθετα;

Ἐγὼ καταχάρηκα διαβάζοντας τὴ σοφὴ παρατήρηση τοῦ φίλου μας τῆς *Διάπλασης* τῶν παιδιῶνε· Τὴ λέξη ἀκουστής, ὅταν τὴν ἔγραψα, νόμιζα πὼς τὴν ἔφτειαναι Ἔπρεπε λοιπὸν ὁ πιστός μου λιβανιστὴς καὶ θιασώτης νὰ μὲ συχαρῇ, ἀφοῦ **τἀνύπαρχτά** μου ὑπάρχουνε, ἀκόμη καὶ χωρὶς νὰ τὸ ξέρω, στοῦ λαοῦ τὰ ῥωμαίϊκα τὰ χείλια.

Μὰ ὁ σοβαρὸς ὁ συντάχτης τῶν *Παναθηναίωνε* φτάνει σὲ συμπέρασμα ὅλους διόλου διαφορετικό. Μὲ συβουλέβει στὸ τέλος ἢ νὰ πάψω νὰ γράφω *ρομαντσα*1) στὴ *ῥωμαίϊκη γλῶσσα* ἢ νἄρχουμαι νὰ ζῶ στὴν Ἑλλάδα ἕξη μῆνες τὸ χρόνο. Ἀφτὸ πιὰ θἄναι σίγουρα χωρατὸ ἢ γιὰ νὰ μὲ καταλάβῃ καλήτερα ὁ κ. Ξενόπουλος, θἄναι *μπαρτζολέττα*. Μπαρτζολέττα μάλιστα ποὺ τὴν κάνει στὸν ἑαφτό του. Καὶ τόντις νά πού ὁ ἴδιος ζῇ στὴν Ἑλλάδα, ὄχι ἕξη,παρὰ δώδεκα μῆνες τὸ χρόνο. Τί καταφέρε καὶ τὰ ῥωμαίϊκά του ποῦ εἶναι ; Ἴσως πάλε τοῦ συρέρνει νάρθῃ νὰ ζήσῃ καὶ τοῦ λόγου του ἕξη μῆνες τὸ χρόνο στὸ Παρίσι. Διέστε τί χρήσιμο ἄξαφνα ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ σταθῇ. Μαθαίνει νὰ γράφῃ ῥομάντζα· μαθαίνει νὰ γράφῃ γλώσσα· κἆ! μαθαίνει νὰ γράψῃ, σὰν τύχῃ κι ἀρθρουδάκι – ἀπὸ κεῖνα ποὺ δὲ γράφει.

Θ′

Ο ΑΓΙΟΣ Ο ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ

64.

Α, Β, Γ, Δ.

Εἴπαμε στὸ τελφταῖο κεφάλαιο πὼς τώρα μόλις ἄρχισε νὰ γράφεται ἡ γλώσσα μας κανονικὰ καὶ πειδὴ δὲ συνηθίσαμε νὰ τὴ βλέπουμε τυπωμένη, κατηγοροῦμε τὴ δημοτικὴ γιὰ πράματα ποὺ στὶς ἄλλες γλῶσσες οὔτε τὰ παρατηροῦμε. Κι ἀφτὸ γίνεται εἴτε ἀπὸ ἀκρισία εἴτε γιατὶ δὲν μπήκαμε καθαφτὸ στὸ νόημα.

Θαῤῥῶ πὼς κ' οἱ δικοί μας δὲν μπήκανε ἀκόμη ὅλους διόλου.

Οἱ δικοί μας ἄκριτοι δὲν εἶναι. Τὸ ἐναντίο μάλιστα, θαῤῥῶ. Εἶναι κριτικοὶ μὲ τὸ παραπάνω. Γιὰ τοῦτο δείχνουνε κάποτες σὰ Θωμάδες. Δὲν πιστεύουνε. Ἴσως καὶ δὲ συλλογιστήκανε μερικά· ἴσως μιὰ δυὸ φορὲς τὸ μήνα τοὺς φαίνουμαι καὶ κομματάκι φανατικός. Ὑπάρχει κι ἄλλο ἕνα δυστύχημα σπουδαῖο· τὸ δυστύχημα εἶναι ποὺ ὀνομάζουμαι Ψυχάρης, ἀντὶς νὰ ὀνομάζουμαι Δέλτας. Ἂν ὠνομαζόμουνε Δέλτας, θἄμοιαζε περισσότερο τὄνομά μου μὲ τὄνομα ἑνὸς ψηφιοῦ τῆς ἀρφαβήτας. Θἄμουνε ὁ Δ, ὅπως καὶ κάτι ἄλλους τοὺς λέμε ὁ Α κι ὁ Β. Δηλαδὴ καμιὰ σημασία δὲ θἄχα — καὶ δὲν ἔχω, μὰ πέφτει πιὸ δύσκολο νὰ τὸ καταλάβῃ κανείς,μιὰ κι ὀνομάζουμαι Ψυχάρης. Νομίζουνε τόντις πὼς δὲν εἶμαι καὶ γὼ ἕνα ψηφί, ὁποιοδήποτε, τῆς αἰώνιας ἀθρώπινης σειρᾶς. Ἔπειτα ὅσο ζῇ κανείς, ἔχει ἀφτιά, μάτια, κεφάλι, χέρια καὶ ποδάρια. Οἱ συγκαιρῖτες μας ἀφτὰ βλέπουνε, χωρὶς νὰ στοχαστοῦνε πὼς κατόπι ἀφτιά, μάτια, κεφάλι, χέρια, ποδάρια, χάνουνται κι ἀπομνήσκει ἕνα ὄνομα ξερό, ποὺ μποροῦσε περίφημα νἄναι κολλημένο σὲ ἀφτιά, μάτια, κεφάλι, χέρια καὶ ποδάρια τοῦ Α, τοῦ Β, Γ ἢ ὅπως εἴπαμε τοῦ Δ. Γιατὶ πρέπει ἀδίσταχτα νὰ τὸ κατέχετε πὼς ὁ Α, ὁ Β, ὁ Γ, κι ὁ Δ, ὅλα τὰ κάνουνε ὅσα γίνουνται στὸν κόσμο, ἀφτοὶ καὶ κανένας ἄλλος. Ἅμα ἔρθῃ ἡ ὥρα, ἔρχεται κι ὁ ἄθρωπος. Ἡ τύχη τὸ φέρνει νὰ τοῦ δοθῇ τὸ τάδε ἢ τὸ τάδε ὄνομα. Βουτᾷ στὴν ἀπέραντη κολυμπήθρα πότε ἕνα ἄτομο, πότε τὸ ἄλλο·βουδά,κουρὰ κι ἀπρόσωπα, τἄτομα τἀβάφτιστα προσμένουνε μέρα τὴν ἡμέρα τὴ σειρά τους, ἐρχάμενα τὰ καημένα ποιὸς ξέρει ἀπὸ τί ἀόρατα βάθια τοῦ θολοκίνητου ὠκεανοῦ,ὅπου καὶ γλήγορα γυρνοῦνε. Μοῦ φαίνεται πάντα ἐμένα πὼς δὲν ὑπάρχω· ὑπάρχει στὴ θέση μου μιὰ ἰδέα, καὶ τὴν ἰδέα θὰ μποροῦσε νὰ τὴ φορέσῃ κάθε ἄλλος, γιατὶ μοιάζει σὰ βοῦχο, ἢ πλούσιο ἢ φτωχό, ποὺ τὸ φοροῦνε μὲ τὴν ἀράδα τἀσήμαντά μας, τὰ τιποτένια τὰ κορμιά. Νόμος ἱστορικός. Ἡ διάνοια ἡ ἀθρώπινη θἄχει πιστέβω μέσα της τὴ δύναμη νἀνακαλύψῃ ἕνα κάποιο ποσὸ ἀλήθειες. Μιὰ σπίθα τῆς διάνοιας ἀφτῆς, ποὺ εἶναι χτῆμα ὄχι τοῦ ἄτομου, παρὰ τοῦ ἀθρώπου, ἁρπάζω σήμερις ἐγώ, ἁρπάζεις ἄβριο ἐσύ. Μὰ καὶ νὰ μὴν εἴμεστα, ἐσὺ καὶ γώ, θὰ βρισκότανε ἡ ἀλήθεια, ἐπειδὴ πρέπει νὰ βρεθῇ.

65.

Ἀπρόσωπο καὶ γενικό.

Μιὰ μικρή, ἄχ! πολὺ μικρὴ ἀλήθεια θαῤῥῶ πὼς ἔτυχε νἄβρω καὶ γὼ στὴν περαστικιά μου τὴ ζωή, μιὰν ἀλήθεια ποὺ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, ἀκόμη κι ἂ δὲν εἴμουνε γεννημένος, θἄτανε στὴ θέση μου κανένας ἄλλος ποὺ θὰ τὴν ἔβρισκε. Τουλάχιστο μὲ τέτοιο νόημα εἶπα στὸ *Ταξίδι μου*, ἀτενίζοντας τὸ μνῆμα καὶ τὴ δόξα ἑνὸς μεγάλου ποιητῆ· — «Σοῦ μιλῶ μιὰ γλώσσα, ποὺ δὲν τὴν ἔχει ὁ καθένας καὶ ποὺ μπορεῖς καὶ σὺ νὰ μᾶς τὴ ζουλέψῃς. μιὰ γλώσσα ποὺ εἶναι παιδὶ καὶ μοναχοκόρη τῆς παλιᾶς ἑλληνικῆς, τὴν καινούρια μας τὴ γλώσσα, ποὺ πρῶτος ἐγὼ σήμερα τὴ γράφω!» Καὶ τὸ εἶπα δίχως νὰ θελήσω νὰ πειράξω κανένα, δίχως νὰ θελήσω νὰ καφκηθῶ· πολὺ ἁπλὰ τὸ εἶπα. Ἐννοεῖται πὼς τὴ γράψανε ἄλλοι πολλοὶ πρὶν ἀπὸ μένα· τὴν ἔγραψε κι ὁ Σπανέας κι ὁ Πρόδρομος στὸν ἑντέκατο δωδέκατο αἰώνα· τὴ γράψανε κατόπι στὰ χρόνια τὰ δικά μας ἕλληνες περίφημοι καὶ ξακουστοί, ἕνας Βηλαρᾶς, ἕνας Σολωμός, ἕνας Βαλαωρίτης, ποὺ μὲ σέβας, μὲ ἀγάπη, μὲ λατρεία, μὲ καρδιοχτύπια, πάντα ἔπεσα μπροστά τους γονατιστά, νὰ τοὺς προσκυνήσω. Ἐλπίζω νὰ μὴ μοῦ τἀρνηθῇ ποτέ του κανένας, πὼς ἀντὶς τάχα νὰ γυρέβω κάπως νὰ σκεπάσω τὰ ὀνόματα ἐκεινῶνε ποὺ πρωταγωνιστήκανε γιὰ τὴν Ἰδέα τὴν ἀθάνατη, δὲν ἔκρυψα τὸ τί τοὺς χρωστοῦμε, τὸ τί ὁ ἴδιος τοὺς χρωστῶ καὶ πὼς δὲ δόξασα, μὲ ταπείνωση καὶ μὲ χαρά, τὸ μεγάλο κατόρθωμά τους. Ἀχάριστη δὲν εἶναι ἡ ψυχή μου μήτε καταδέχεται νὰ εἶναι. Τέτοιες μικροπρέπειες ἀνάγκη δὲν τὶς ἔχω. Κανένα δὲν ξεχνῶ. Θυμοῦμαι καὶ τὸν ἀγαθό μας τὸν Κονεμένο ποὺ μὲ τὰ βιβλία του τὰ πεζὰ κατάφερε νὰ προχωρήσῃ τὸ ζήτημα, κατάφερε καὶ κάτι πιὸ σημαντικό, νὰ βαστάξῃ τὴν παράδοση, νὰ μὴν ἀφήσῃ τὴ σειρὰ νὰ κοπῇ, τὴ σειρὰ τοῦ Βηλαρᾶ, τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Βαλαωρίτη, γιατὶ θαῤῥῶ πὼς ὁ Κονεμένος—καὶ δὲν τὸν ξεπέφτω λέγοντας ἀφτὸ—εἶναι πιὸ πολὺ τῆς περασμένης τῆς γενιᾶς παρὰ τῆς ἐποχῆς τῆς δικῆς μας. Μὰ εἶναι κι ἄλλοι δυὸ τρεῖς ποὺ γράψανε τὴ δημοτικὴ στὰ πεζά, ἐπειδὴ γιὰ τὰ πεζὰ εἶναι ὁ λόγος μας ἐδῶ· εἶναι ὁ *γέρο Κρητικος*, στὰ 1858, μὲ τὴ «Δεύτερη φυλλάδα γιὰ τζοὶ Τούρκους τζῆ Κρήτης», μιὰ σπάνια φυλλάδα ποὺ μοῦ τὴ χάρισε ὁ Βλαχογιάννης (κ. *Ρ. κ. Μ.*, ἀπόσπ. 34 κι ἀκόλ.). Εἶναι ὁ τίμιος ὁ Σπηλιωτάκης ποὺ στὰ 1881 ἔβγαλε κι ἀφτὸς ἄλλη φυλλάδα ποὺ τώρα τελεφταῖα τὴν ξανατύπωσε ὁ *Νουμᾶς* («Ξύπνα Ῥωμηὲ καὶ κάτω τὸ ρουσφέτι,ὄχι φραγκικο σύνταγμα, πολίτευμα ἑλληνικό, μὲ βασιλεία, μὲ βουλή, μὲ ἐπαρχιακὰ συμβούλια καὶ μὲ συμβούλους τοῦ βασιλειᾶ ὑπὸ Ἰωάννου Σπηλιωτάκη. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἑνώσεως 33—ὁδὸς Σοροκλέους—33, 1881», 80, 48 σελ.). Πολύτιμη φυλλάδα, ἴσως μάλιστα πιὸ σημαντικὴ κι ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Κονεμένου, ἂν κι ὁ Σπηλιωτάκης δὲ γράφει γλώσσα ὡρισμένη καὶ καθάρια. Ἔγινε ὅμως ἀπὸ μέρος του προσπάθεια σπουδαία καὶ ἡ γλώσσα του δὲν εἶναι καθαφτὸ μισὴ ὅπως μποροῦμε νὰ ὀνομάσουμε θαῤῥῶ τὴ γλώσσα τοῦ Κονεμένου (κ. *Ρ. κ. Μ.* Β′, 37, σημ. 1).

Βέβαις λοιπὸν πὼς τὴ δημοτική, πρὶν ἀπὸ μένα, τὴ μεταχειριστήκανε κι ἄλλοι. Ὡστόσο τί νὰ κάμω, ποὺ τὴν ἔγραψα πρῶτος ; Ἢ σὰν προτιμᾶτε, τὴ γράψανε καὶ οἱ ἄλλοι· ἐγὼ τὴν ἔκαμα γλώσσα. Πῆγα, ξεσκάλισα ἥσυχα καὶ μεθοδικὰ τοὺς νόμους της, τὸ λεχτικό της, τὸ πνέμα της, τὴ γραμματική της· τὴ λύτρωσα, μ' ἕνα λόγο, ἀπὸ κάθε σκλαβιά·τὴν ἔστησα στὴ μέση τῆς Ἑλλάδας ἀνεξάρτητη, μὲ ὑπαρξη δική της, μὲ δικό της εἶναι.Εἶμαι κουφὸς στὶς φωνές, στὶς βρισιὲς καὶ στὸ μῖσος· τὴν κακὴ θέληση δὲν τὴ βλέπω. Φανατισμός, ἢ ὅπως κι ἂν ποῦνε· ὑπάρχει ἕνας ἅγιος φανατισμὸς ποὺ εἶναι ὁ φανατισμὸς τῆς ἀλήθειας. Ὅ τι ἔγινε,εἴπανε ἀνάγκη νὰ γίνῃ. Τώρα ἴσια ἴσια μᾶς χρειαζότανε ἀπρόσωπο σύστημα καὶ γενικό· βρέθηκε, γιατὶ ἔπρεπε νὰ βρεθῇ.

Ἀφτὸ ἴσια ἴσια ποὺ σᾶς ἔλεγα κι ἀπαρχῆς. Τὸ ἄτομο δὲ βρίσκει μοναχό του τίποτα στὸν κόσμο. Οἱ πιὸ τράνοι πανάστατες, οἱ πιὸ ξεσπαθωμένοι, καθὼς κρίνουνται ἀπὸ τὸν ὄχλο, ἀπαντοῦνε τὴν πανάσταση ῥιζωμένη στὰ σπλάχνα τὰ ἴδια τῆς κοινωνίας ποὺ πολεμοῦνε. Τὴ γλώσσα μας τὴ μιλοῦσε ὁ καθένας ὡς καὶ στὸν καιρὸ ἀκόμα ποὺ δὲν τὴν παραδεχότανε μὲ κανέναν τρόπο. Νὰ τὸ προζύμι, νά κ' ἡ πανάσταση. Μὰ δὲ φτάνει ποὺ τὴ μιλούσανε· ἀρχίζανε κιόλας νὰ τὴ γράφουνε. Ὥριμο λοιπὸν τὸ ζήτημα. Ἔπρεπε τώρα νἀρθῇ κανεὶς καὶ νὰ τὴν κανονίσῃ, νὰ γίνῃ γλώσσα.

(Ἀκολουθεῖ)

1) Μὲ σ ἔτυχε κάποτες νὰ τὸ γράψω κι ὁ ἴδιος. Εἶναι δασκαλισμὸς ἢ τουλάχιστο μελετημένη ὀρθογραφία. Ῥώτησα πολλοὺς κ' ἔννοιωσα πὼς τὸ ρωμαίϊκο θέλει ζ.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ Β′.

Βγῆκε καὶ πουλιέται στὸ Βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἑστίας» δραχ. 4.